

DOBRY START

JAK WPROWADZAĆ ALTERNATYWNE FORMY WCZESNEJ EDUKACJI?

DOBRY START

JAK WPROWADZAĆ ALTERNATYWNE FORMY WCZESNEJ EDUKACJI?

PUBLIKACJĘ SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW BERNARD VAN LEER FOUNDATION.
PUBLIKACJA WSPÓŁFINANSOWANA ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ
W RAMACH PROGRAMU EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO.

SPIIS TREŚCI

CZĘŚĆ 1.

1.1. s.04

DLACZEGO WARTO INWESTOWAĆ W EDUKACJĘ MAŁYCH DZIECI
ANNA BLUMSZTAJN

1.2. s.16

ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ
ANNA BLUMSZTAJN

1.3. s.24

KROK PO KROKU – JAK WPROWADZIĆ ALTERNATYWNE FORMY
EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ W NASZEJ GMINIE
MARTA BIAŁEK-GRACZYK

1.4. s.36

JAKOŚĆ ALTERNATYWNYCH FORM EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ
MONIKA ROŚCISZEWSKA-WOŹNIAK

1.5. s.44

EFEKTY ALTERNATYWNYCH FORM EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ
MARTA BIAŁEK-GRACZYK

CZĘŚĆ 2.

s. 54

ORGANIZACJA I FINANSE – ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI
PRZEDSZKOLNEJ
ANNA BLUMSZTAJN

CZĘŚĆ 1.1.

DLACZEGO WARTO INWESTOWAĆ W EDUKACJĘ MAŁYCH DZIECI

X DLACZEGO WARTO INWESTOWAĆ W EDUKACJĘ MAŁYCH DZIECI

KAPITAŁ LUDZKI – CZŁOWIEK, NAJLEPSZA INWESTYCJA

Czym jest kapitał ludzki? Najogólniej rzecz ujmując, pojęcie kapitału ludzkiego zwraca uwagę na fakt, że wiedza i umiejętności ludzi stanowią, podobnie jak infrastruktura i nowe technologie, bardzo istotny zasób gospodarczy. Dlatego należy myśleć o kapitale ludzkim w kategoriach inwestycji, co oznacza, że wydatki na podnoszenie wiedzy i umiejętności tych, którzy w przyszłości staną się obywatelami i pracownikami, po prostu się opłacają. Wraz z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy, dbałość o jakość kapitału ludzkiego staje się najważniejszym czynnikiem warunkującym rozwój gospodarki. Fakt, że jakość kapitału ludzkiego stanowi kluczowy czynnik dla dobrego rozwoju gospodarczego i społecznego, zaczyna być doceniany przez różnych decydentów i instytucje zajmujące się gospodarką. Świadczy o tym chociażby nazwa programu, w ramach którego będą przyznawane środki z Europejskiego Funduszu Społecznego na cele społeczne na lata 2007-2013 – Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

MAŁY CZŁOWIEK WART INWESTOWANIA

Powszechnie uznaje się w Polsce związek pomiędzy dobrym systemem edukacyjnym a jakością kapitału ludzkiego – nawet jeśli pozostaje to często na poziomie politycznych deklaracji. Najczęściej nie uwzględnia się jednak wczesnego dzieciństwa i wczesnej edukacji jako kluczowego okresu dla kształtowania się umiejętności, które zadecydują o jakości kapitału ludzkiego w przyszłości. Co ma wspólnego wczesna edukacja z kapitałem ludzkim? Czy naprawdę od jakości edukacji małych dzieci może zależeć rozwój gospodarczy naszego kraju? Tak. Z całą siłą chcemy tu podkreślić – rozwój gospodarczy zależy również od warunków i możliwości rozwoju, które zapewnimy dzieciom we wczesnych latach dzieciństwa. Wczesne dzieciństwo to wiek, w którym kształtuje się największa część możliwości intelektualnych, emocjonalnych i społecznych dziecka. Kreatywność, wytrwałość, czytanie ze zrozumieniem – to przykłady umiejętności i dyspozycji, które najłatwiej rozwijać we wczesnym dzieciństwie, a które procentować będą całe życie. Tworzenie sprzyjających warunków rozwoju w tak ważnym dla dziecka okresie przynosi bardzo wyraźne korzyści nie tylko jemu, ale całemu społeczeństwu.

KAPITAŁ LUDZKI A WYRÓWNYWANIE SZANS EDUKACYJNYCH

Z tych samych powodów, dla których wczesna edukacja jest kluczowym czynnikiem wpływającym na jakość kapitału ludzkiego, jest ona najskuteczniejszym sposobem na wyrównywanie szans edukacyjnych. We wczesnym dzieciństwie, dzieci są najbardziej podatne na wpływ środowiska, w którym wzrastają. Jeśli w tym okresie dziecko nie ma dostępu do najróżniejszych bodźców pozwalających mu rozwijać umiejętności społeczne, intelektualne i emocjonalne, zaprzepaszcza się tę możliwość na zawsze. Później wiele dyspozycji oraz umiejętności trudniej jest wytworzyć i rozwijać.

Jednocześnie, wczesne dzieciństwo to też wiek, w którym najłatwiej jest nadrobić braki edukacyjne i społeczne. Edukacja przedszkolna pozwala najlepiej niwelować niekorzystny wpływ środowiska. Stworzenie małym dzieciom pochodzącym z rodzin defaworyzowanych lub dysfunkcyjnych dobrego środowiska edukacyjnego pozwala im, przynajmniej częściowo, uzupełnić braki wyniesione z domu i rozpocząć karierę edukacyjną razem z dziećmi zadbanymi. U progu szkoły jest już za późno. Efekty dobrej jakości programów edukacyjnych są największe dla dzieci pochodzących z najbardziej defaworyzowanych środowisk.

JAKOŚĆ KAPITAŁU LUDZKIEGO – WYZWANIE DLA SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

Jakość kapitału ludzkiego danej społeczności jest podstawowym czynnikiem warunkującym jej przetrwanie i rozwój społeczno-ekonomiczny. Ci, którzy sobie w tej społeczności dobrze radzą, wyemigrują, jeśli instytucje edukacyjne nie będą spełniały ich oczekiwań i nie pozwolą im na realizację planów życiowych. Wyjadą również, jeśli będzie rosła liczba tych, którzy sobie nie radzą i którym społeczność nie jest w stanie pomóc, a przepaść między tymi grupami będzie rosła.

Wartość kapitału ludzkiego kształtuje się przede wszystkim lokalnie. Gminy muszą inwestować w rozwój swojego kapitału ludzkiego. W perspektywie, inwestycja ta jest tak samo ważna, a przede wszystkim bardziej opłacalna niż inwestycje infrastrukturalne. Jej podstawą zaś jest wczesna edukacja. Musi ona przede wszystkim objąć dzieci tych, którzy w społeczności radzą sobie najgorzej, ponieważ to oni będą decydować o jego jakości w przyszłości. Tylko jeśli wszystkie dzieci będą miały szansę optymalnie rozwijać się, będziemy mogli podnosić jakość kapitału ludzkiego. Dotyczy to zarówno całego kraju, jak i poszczególnych społeczności. Los małych dzieci jest w rękach społeczności lokalnych. Trzeba zadać sobie pytanie, czy w naszej gminie kapitał ludzki traktowany jest jak poważny czynnik rozwoju? To pytanie to początek strategicznego myślenia o wczesnej edukacji.

STRATEGICZNE MYŚLENIE O WCZESNEJ EDUKACJI

Planowanie strategiczne w zakresie edukacji jest niezbędne do prowadzenia racjonalnej polityki oświatowej, a także wyznacza zadania podmiotom odpowiedzialnym zarówno za tworzenie infrastruktury, jak też za poziom i efektywność kształcenia. Istotnym elementem realizacji zadań gminy w tym obszarze staje się wypracowanie polityki rozwoju edukacji. Polityka ta powinna stworzyć podstawę do długofalowego działania władz gminy oraz lokalnych instytucji, z uwzględnieniem zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań. Polityka edukacyjna to nie tylko wizja przyszłości edukacji w gminie, w tym edukacji małych dzieci, ale też swoisty plan inwestycyjny. Pomaga ukierunkować rozproszone działania i środki na realizację celów, które zostały uznane za priorytetowe w różnych grupach mieszkańców. Ułatwia także wykorzystywanie środków finansowych na edukację (będących w dyspozycji gminy) oraz zmniejsza wpływ bieżących uwarunkowań politycznych (związanych z kadencyjnością władz gminnych) na przyjęte w gminnej edukacji priorytety.

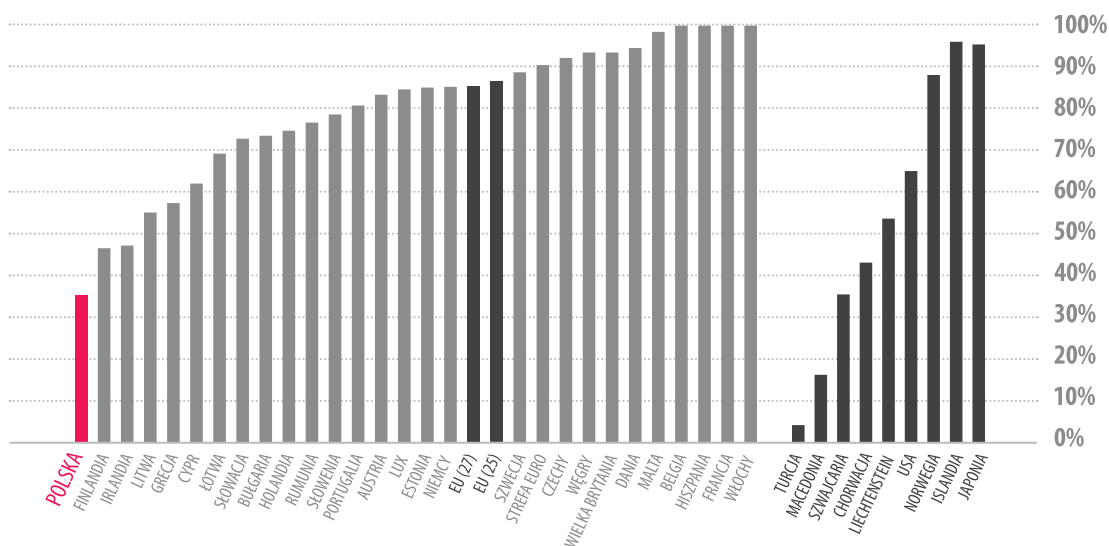
WCZESNA EDUKACJA W EUROPIE I NA ŚWIECIE

O wadze wczesnej edukacji wiedzą dobrze inne kraje europejskie, łącznie z naszymi sąsiadami z Europy Środkowo-Wschodniej. W Europie przywiązuje się coraz większą wagę do wspierania rozwoju małych dzieci i traktuje się wczesną edukację jako integralną część systemu edukacyjnego.

Rozwój edukacji przedszkolnej został wpisany jako ważny element w Strategii Lizbońskiej, która wyznacza kurs działań społecznych krajów Unii Europejskiej na najbliższe kilkanaście lat. W Hiszpanii, Belgii i na Węgrzech niemal każde dziecko w wieku 4 lat chodzi do przedszkola.

% 4-LATKÓW W PLACÓWKACH EDUKACYJNYCH – EUROSTAT 2004

Ponadto w Europie, a także na świecie już dawno stwierdzono, że dobra jakościowo wczesna edukacja po prostu się opłaca. Świadczą o tym wyniki badań.

WYNIKI BADAŃ

„Projekty badawcze dotyczące rozwoju najmłodszych dzieci wykazały, że dzieci, które uczestniczą w dobrze zaprojektowanych programach edukacyjnych, lepiej dają sobie radę w szkole, wykazują wyższe kwalifikacje społeczne i emocjonalne i lepiej rozwijają zdolności werbalne i intelektualne (...) niż dzieci, które nie brały udziału w programach wysokiej jakości. Zapewnianie dzieciom zdrowego rozwoju jest więc inwestycją w siłę roboczą kraju i w jego zdolność do rozwijania się ekonomicznie i społecznie”
(Bank Światowy, 2002).

„Badania angielskie o charakterze podłużnym, prowadzone w grupie 8400 dzieci urodzonych w 1970 roku wskazują, że istnieje wyraźny związek między doświadczeniem edukacyjnym zdobytym w przedszkolu a osiągnięciami szkolnymi tych dzieci w wieku 10 lat w zakresie: czytania ze zrozumieniem, umiejętności matematycznych, ale również zachowań społecznych. W grupie dzieci z niekorzystnych środowisk, które uczęszczały do przedszkoli, zanotowano znacznie wyższy poziom opanowania wymienionych umiejętności niż wśród tych, które nie zostały objęte edukacją przedszkolną”.

(Putkiewicz E., Żytka M., *Znaczenie edukacji przedszkolnej na podstawie badań i doświadczeń międzynarodowych* [w:] *Edukacja przedszkolna w Polsce – szanse i zagrożenia*, red. M. Zahorska, ISP, Warszawa 2004, s. 65)

„Również wyniki współczesnych badań skierowane na szacowanie »opłacalności« inwestycji publicznych środków w programy wczesnej edukacji są jednoznaczne: inwestycja w edukację przedszkolną zwraca się. Na przykład badanie przeprowadzone w 2005 roku w stanie Illinois porównuje inwestycje w edukację przedszkolną z innymi programami rozwoju ekonomicznego (dotacje dla przedsiębiorstw) o podobnym koszcie. Oba rodzaje inwestycji dają podobną stopę zwrotu – około trzy dolary za jednego zainwestowanego. Korzyści ekonomiczne z inwestycji w edukację przedszkolną, stwierdzają autorzy, to głównie wyższe osiągnięcia edukacyjne absolwentów wysokiej jakości programów wczesnej edukacji, a co za tym idzie, wyższa i lepsza ich »zatrudnialność«”.

(Timothy J. Bartik, Taking Preschool Education Seriously as an Economic Development Program: Effects on Jobs and Earnings of State Residents Compared to Traditional Economic Development Programs, 2006, www.ced.org/docs/report/Bartik_3-15-06report.pdf).

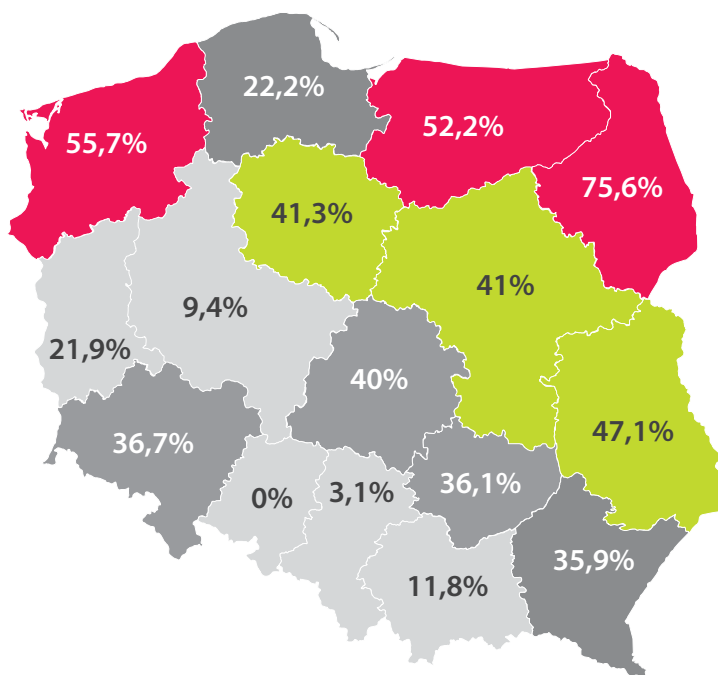
WYNIKI BADAŃ

Również wykonane w Polsce badania prof. Barbary Murawskiej wykazały wyraźny związek pomiędzy osiągnięciami dzieci na progu szkoły podstawowej, w takich dziedzinach jak czytanie, pisanie lub liczenie a długością ich pobytu w przedszkolu. Wszystkie wyniki badań wskazują na to, że, programy edukacyjne muszą być wysokiej jakości, ponieważ pozytywny efekt edukacji przedszkolnej to przede wszystkim lepsza kariera edukacyjna i lepsza praca. Wyraźne efekty dawały tylko przedsięwzięcia, których program był przemyślany, profesjonalnie implementowany przez dobrze przygotowanych nauczycieli. Ich jakość była ciągle sprawdzana; zwrot jest większy, jeśli inwestycja dotyczy dzieci żyjących w trudnych warunkach (one najbardziej korzystają z wczesnej edukacji, kompensując braki domowe); zwroty są coraz większe wraz z przedłużającą się perspektywą czasową; dobra edukacja przedszkolna ma wiele pozytywnych efektów dodatkowych, takich jak pozytywny wpływ na rynek pracy, na zdrowie, na obniżenie przestępczości, ryzyka popadnięcia w ubóstwo itd.

WCZESNA EDUKACJA W POLSCE

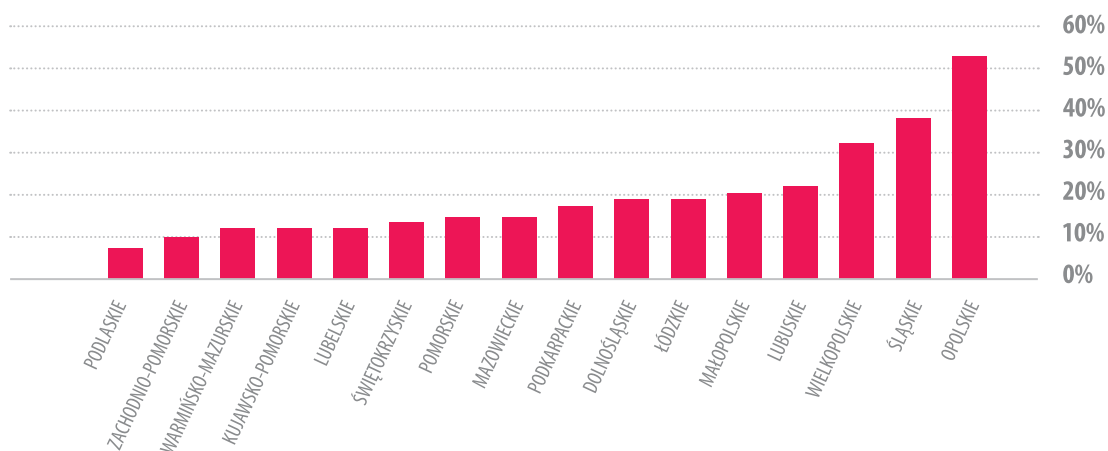
W ciągu wielu lat transformacji w Polsce, i pomimo reform oświaty, o małych dzieciach zapominały kolejne ekipy rządzące. Między rokiem 1990 a 2001 zamknięto co trzecie przedszkole w Polsce. Do czego doprowadziły te zmiany? Polska ma najniższy poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej w Unii Europejskiej: średnio prawie o połowę mniej dzieci chodzi do przedszkola niż w pozostałych krajach. Przepaść w dziedzinie edukacji, jaka dzieli nas od innych państw europejskich, dzieli też w Polsce dzieci wykształconych i zamożnych rodziców z dużych ośrodków miejskich od ich rówieśników ze wsi. Najgorsza sytuacja jest na obszarach wiejskich – tam tylko około 17% dzieci uczęszcza do przedszkola. W jednej trzeciej wiejskich gmin nie ma ani jednego przedszkola. W niektórych województwach zostało zlikwidowanych ponad 50% wiejskich przedszkoli.

% ZLIKWIDOWANYCH PRZEDSZKOLI W GMINACH WIEJSKICH (1990-2005)

% DZIECI W WIEKU 3-5 LAT W W GMINACH WIEJSKICH CHODZĄCYCH DO PRZEDSZKOLA

OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE EUROSTAT 2005

Dzieci wiejskie potrzebują wczesnej edukacji bardziej niż ich miejscy rówieśnicy. Na wsi rodzice są gorzej wykształceni, mają ograniczony dostęp do informacji o tym, jak wspierać rozwój dzieci. Utrudniony jest dostęp do dóbr kultury (np. książki), które są podstawowym czynnikiem wpływającym na rozwój intelektualny i emocjonalny dziecka. Częściej niż w mieście dzieci żyją w środowisku defaworyzowanym, w ubóstwie lub niedostatku, czasem w rodzinach dysfunkcyjnych. Środowisko nie zapewnia im bodźców i możliwości pełnego rozwoju, tak by potrafiły sprostać wyzwaniu, jakim jest szkoła. Tym bardziej potrzebny jest dzieciom wiejskim dostęp do stymulującego środowiska edukacyjnego, jednym słowem do wysokiej jakości programów wczesnej edukacji. Te dzieci, które nie dostają takiej szansy, zostają z rodzicami, którzy chcą, żeby ich dzieciom było w przyszłości lepiej, jednak nie potrafią sami zapewnić tego, co daje przedszkole. I tak już na starcie dzieci ze wsi trafiają do tej gorszej części piaskownicy. Jak pisze Tomasz Szlendak w publikacji *Zaniedbana piaskownica – style wychowania małych dzieci a problem nierówności szans edukacyjnych*: „Nierówność edukacyjna jest wpisana w podzieloną piaskownicę (...). Nigdy też, i nie należy w to wierzyć, przegroda nie zostanie zniesiona. Chodzi jednak o to, by była w niej furtka, a także o to, by pomagać dzieciom z zabłoconej strony piaskownicy, przechodzić na stronę słoneczną”. Jak to zrobić? Rozpoczynając działania na terenie swojej gminy.

PO CO JEST PRZEDSZKOLE?

HENRYK WUJEC

URODZONY I DO ROZPOCZĘCIA STUDIÓW MIESZKAJĄCY NA WSI

ODPOWIEDŹ WYDAJE SIĘ OCZYWISTA, BO JEŻELI DZIECI MIEJSKIE, MAJĄCE NA OGÓŁ ŁATWIEJSZY DOSTĘP DO PISM DZIECIĘCYCH, KSIĄŻEK, INTELIGENTNYCH GIER I ZABAWEK, A OBECNIE TAKŻE DO INTERNETU, PRZEWAŻNIE UCZĘSZCZAJĄ DO PRZEDSZKOLA, TO TYM BARDZIEJ DO PRZEDSZKOLA POWINNY CHODZIĆ DZIECI WIEJSKIE. W PRZECIWNYM RAZIE ROZPOCZYNANIE NAUKI W KLASIE PIERWSZEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ PRZEZ DZIECI MIEJSKIE I WIEJSKIE PORÓWNAĆ MOŻNA DO STARTU DO BIEGU NA 100 METRÓW, W KTÓRYM DRUGA GRUPA DZIECI ZOSTAŁA USTAWIONA 10 METRÓW ZA PIERWSZĄ. DLA DZIECI AMBITNYCH TO BĘDZIE WIELKIE WYZWANIE, DADZĄ Z SIEBIE WSZYSTKO I POSMAKUJĄ RYWALIZACJI, ALE DLA WIĘKSZOŚCI UDZIAŁ W TEGO RODZAJU „ZAWODACH”, BĘDZIE ZNIECHĘCAJĄCY I SŁUSZNIE UZNANY ZA NIESPRAWIEDLIWY. DODATKOWO POZIOM NAUCZANIA W SZKOLE WIEJSKIEJ BĘDZIE TE RÓŻNICE RACZEJ POGŁĘBIAĆ, NIŻ NIWELOWAĆ.

GDY BYŁEM DZIECKIEM WIEJSKIM, NIE CHODZIŁEM OCZYWIŚCIE DO PRZEDSZKOLA, A NAUKĘ ROZPOCZĄŁEM W BARDZO SŁABO WYPOSAŻONEJ SZKOLE WIEJSKIEJ. PO TRZECH LATACH NAUCZANIA MOJA MAMA, KTÓRA TROCHĘ LIZNĘŁA ŚWIATA (JEŹDZIŁA NA ROBOTY DO FRANCJI), DOSZŁA DO WNIOSKU, ŻE NICZEGO SIĘ NIE NAUCZĘ I PRZENIOSŁA MNIE DO SZKOŁY PODSTAWOWEJ W MIASTECZKU (BIŁGORAJ). TO BYŁO MOJE PIERWSZE ZDERZENIE DZIECKA WIEJSKIEGO Z DZIEĆMI MIEJSKIMI. OCZYWIŚCIE PRZERASTAŁY MNIE WIELOMA SZKOLNYMI UMIEJĘTNOŚCIAMI, NA PRZYKŁAD POPRAWNOŚCIĄ PISANIA LUB WYRAŻANIA MYŚLI, TAKŻE SŁOWNICTWEM (CZĘSTO POSŁUGIWAŁEM SIĘ GWARĄ).

STRES, KTÓRY PRZEŻYŁEM BYŁ, OSTRĄ OSTROGĄ MOBILIZUJĄCĄ DO POKONANIA BARIERY DZIELĄCEJ MNIE OD SZKOLNYCH KOLEGÓW, ALE NIEKTÓRYCH RZECZY NIE DAŁO SIĘ NADROBIĆ, NA PRZYKŁAD NIE NAUCZYŁEM SIĘ POPRAWNIE PISAĆ. MYŚLĘ, ŻE W OKRESIE, GDY DZIECKO JEST BARDZO CHŁONNE I ŁATWO SIĘ UCZY, NALEŻY MU UŁATWIĆ NABYWANIE RÓŻNYCH UMIEJĘTNOŚCI, SAMI RODZICE BEZ FACHOWEJ POMOCY NIE DADZĄ SOBIE Z TYM RADY.

DZIECKO WIEJSKIE DZIECKU WIEJSKIEMU NIERÓWNE, LECZ PRZEWAŻAJĄCA CZĘŚĆ RODZIN WIEJSKICH TO RODZINY BIEDNE. RODZICE ZADBAJĄ, BY DZIECKO NIE BYŁO GŁODNE I MIAŁO W CO SIĘ UBRAĆ, ALE JUŻ NIE BĘDĄ MIELI CZASU, A CZĘSTO UMIEJĘTNOŚCI, BY TROSZCZYĆ SIĘ O ROZWÓJ INTELEKTUALNY, NAUKĘ CZYTANIA, PISANIA LUB ROZWIJANIE INNYCH ZDOLNOŚCI. DLATEGO POMOC FACHOWEJ I PRZYJAZNEJ INSTYTUCJI, JAKĄ MOŻE BYĆ PRZEDSZKOLE WIEJSKIE JEST PO PROSTU NIEZASTĄPIONA.

JUSTYNA DĄBROWSKA

PSYCHOLOG, REDAKTOR NACZELNA MIESIĘCZNIKA „DZIECKO”

PO CO JEST PRZEDSZKOLE? TO MIEJSCE INICJACJI. TU SPOTYKAMY PIERWSZĄ MIŁOŚĆ, TU PRZEŻYWAMY PIERWSZĄ BÓJKĘ, TU ODKRYWAMY UROKI NIE ZNANEGO DOTĄD POCZUCIA WSPÓLNOTY. CHOĆ TRZY-, CZTEROLATKOWI TRUDNO W TO UWIERZYĆ, WIĘKSZĄ CZĘŚĆ SWEGO ŻYCIA SPĘDZI Z DAŁA OD MAMY. PRZEDSZKOLE OSWOI GO Z TYM PORZĄDKIEM RZECZY.

CZŁOWIEK JEST ISTOTĄ SPOŁECZNĄ I ZAZWYCZAJ LUBI SPĘDZAĆ CZAS Z INNYMI LUDŹMI (CHOĆ SĄ TU RÓŻNICE INDYWIDUALNE). TAK CZY INACZEJ, BYCIA Z INNYMI TRZEBA SIĘ NAUCZYĆ I PRZEDSZKOLE BARDZO SIĘ W TYM PRZYDAJE. DZIECKO TRENUJE DZIELENIE SIĘ, CZEKANIE NA SVOJĄ KOLEJ, POWSTRZYMYWANIE SIĘ OD „MUSZĘ MIEĆ TO NATYCHMIAST”.

W PRZEDSZKOLU MOŻNA SIĘ WSPANIALE BAWIĆ. TUTAJ NADARZA SIĘ WIELE OKAZJI, BY BARDZIEJ NIŻ W DOMU ROZWINĄĆ SKRZYDŁA WYOBRAŹNI. TO TUTAJ JEST MIEJSCE NA ZBUDOWANIE WIELKIEGO PAŁACU Z MATERACY I KOCÓW, TO TUTAJ DA SIĘ LATAĆ NA MIOTLE ALBO TAŃCZYĆ. W PRZEDSZKOLNYM OGRODZIE MOŻNA SIĘ WYBIEGAĆ ZA WSZYSTKIE CZASY, A JEŻELI PANI POZWOLI, ZASADZIĆ ROŚLINKĘ I POTEM JEJ WIERNIE KIBICOWAĆ.

TO MIEJSCE, GDZIE MOŻNA W SKUPIENIU UCZYĆ POSŁUSZEŃSTWA SVOJE NIEWPRAWNE JESZCZE RĘCE. POZNAWAĆ, CZYM SĄ FARBY, PLASTELINA, NOŻYCKI, KLEJ. ROBIĆ WIELKIE RZEŻBY Z GAZET I KLAJSTRU, NA CO MAMA NIGDY W ŻYCIU BY SIĘ W DOMU NIE ZGODZIŁA.

W PRZEDSZKOLU MOŻNA RÓWNIEŻ UCZYĆ SIĘ MYŚLENIA, ZDOBYWAĆ WIEDZĘ, CHŁONAĆ ŚWIAT, POZNAWAĆ, DOWIADYWAĆ SIĘ.

MARTA ZAHORSKA
SOCJOLOG

POSTULATY WYRÓWNYWANIA SZANS STARTU DZIECI NALEŻĄ DO NAJCZĘŚCIEJ GŁOSZONYCH WE WSPÓŁCZESNYCH SPOŁECZEŃSTWACH DEMOKRATYCZNYCH. TO DLA ICH REALIZACJI POWOŁANO POWSZECHNE, BEZPŁATNE SYSTEMY SZKOLNE. NIE JEST TO JEDNAK, W SPOŁECZEŃSTWACH SILNIE ZRÓŻNICOWANYCH, WARUNEK WYSTARCZAJĄCY. POZIOM ROZWOJU DZIECI, TAK ISTOTNY W PIERWSZYCH LATACH ICH ŻYCIA, JEST UZALEŻNIONY OD SYTUACJI MATERIALNEJ RODZICÓW, OD ICH POZIOMU WYKSZTAŁCENIA CZY ICH SYSTEMU WARTOŚCI. JEDYNĄ SZANSĄ, W SPOŁECZEŃSTWACH GŁĘBOKICH RÓŻNIC, A DO TAKICH NALEŻY SPOŁECZEŃSTWO POLSKIE, SĄ PROGRAMY KOMPENSACYJNE, WYRÓWNUJĄCE BRAKI I DEFICYTY DZIECI ŻYJĄCYCH W TRUDNIEJSZYCH WARUNKACH. DZIAŁANIA TE MUSZĄ BYĆ PODEJMOWANE ZANIM DZIECKO TRAFI DO SZKOŁY, TAK ABY ROZPOCZĘCIE NAUKI NIE WIĄZAŁO SIĘ ZE ZBYT SILNYM STRESEM, KTÓRY POTRAFI ODBIĆ SIĘ NEGATYWNYM ECEM NA CAŁEJ KARIERZE DZIECKA. PONADTO WCZESNA DIAGNOZA DEFICYTÓW DZIECKA DAJE SZANSE NA ICH SZYBKIE, SKUTECZNE I STOSUNKOWO MAŁO KOSZTOWNE USUNIĘCIE. NAJPROSTSZĄ FORMĄ ORGANIZACJI TYCH DZIAŁAŃ SĄ OCZYWIŚCIE PRZEDSZKOŁA. PRAKTYCZNI AMERYKANIE WYLICZYLI, ŻE TYSIĄC DOLARÓW ZAINWESTOWANYCH WE WCZESNĄ EDUKACJĘ DZIECKA WYCHOWYWANEGO W NIEKORZYSTNYCH WARUNKACH, PRZYNOSI SPOŁECZEŃSTWU ZWROT W POSTACI 7 TYSIĘCY DOLARÓW. DZIECI TE BOWIEM WYPOSAŻONE W ODPOWIEDNIE UMIEJĘTNOŚCI LEPIEJ RADZĄ SOBIE W ŻYCIU, RZADZIEJ WCHODZĄ W KONFLIKT Z PRAWEM.

CZĘŚĆ 1.2.

ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

X ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

TRADYCYJNA EDUKACJA PRZEDSZKOLNA

Od 1990 roku edukacja przedszkolna jest zadaniem własnym samorządów. Oznacza to, że gminy nie dostają środków finansowych na prowadzenie przedszkoli w ramach subwencji oświatowej, muszą wygospodarować własne. Edukacja przedszkolna dołączyła do grupy konkurujących ze sobą o środki zadań, które gminy muszą finansować, na równi na przykład z drogami lub wodociągami.

Gminy wiejskie lub wiejsko-miejskie są pod tym względem w gorszej sytuacji. Po pierwsze, źródła ich dochodów własnych (pochodzące przede wszystkim z CIT i podatku od nieruchomości) są mniejsze. Dzieci są rozproszone, co powoduje, że oświata jest droższa. Szczególnie dowożenie małych dzieci jest kosztowne i kłopotliwe. Badania socjologiczne pokazują, że wyniki egzaminów po szkole podstawowej, na poziomie gminy, są zdecydowanie gorsze tam, gdzie więcej dzieci dowożonych jest do szkół. Łatwo się domyśleć, jak uciążliwe może być dojeżdżanie do szkoły dla sześciolatka, a co dopiero dla młodszych dzieci.

Klasyczne przedszkole, z oddziałami dla trzy-, cztero- i pięcioletków, czynne osiem godzin dziennie, jest drogą formą edukacyjną. Również dlatego, że łączy ono w sobie dwie funkcje – edukacyjną i opiekuńczą. W przedszkolach dzieci dostają posiłek, muszą mieć odpowiednie warunki do odpoczynku.

Do tego musi być zatrudniony personel pomocniczy, trzeba zorganizować jakąś formę żywienia, oddzielną placówkę spełniającą surowe normy higieny i bezpieczeństwa. Bardzo długo instytucje wczesnej edukacji traktowane były przede wszystkim jako instytucje opiekuńcze, „przechowalnie dla dzieci”, by rodzice mogli pracować w pełnym wymiarze godzin. A warto zauważyć, że funkcja opiekuńcza, którą pełnią w Polsce przedszkola, nie zawsze jest potrzebna – jeśli dzieckiem zająć mogą się dziadkowie albo rodzice, nie pracujący na pełnych etatach (na wsi często tak jest). W alternatywnych formach wczesnej edukacji nacisk położony jest na zajęcia edukacyjne, nastawione na rozwój podstawowych umiejętności dziecka.

ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ W POLSCE I EUROPIE

W Polsce do czerwca 2007 roku jedyną zapisaną w ustawie o systemie oświaty formą edukacji przedszkolnej było przedszkole, którego warunki działania są ściśle określone. Prowadzenie przedszkola – jak pisaliśmy, narzuca konieczność istnienia obok działań edukacyjnych rozmaitych form opieki, które zdecydowanie podwyższają koszty całego rozwiązania. Brak elastyczności takiego rozwiązania, możliwości dopasowania go do lokalnych potrzeb, powoduje, że jest ono niewygodne i drogie, zwłaszcza w środowiskach wiejskich, w których dzieci są rozproszone, a potrzeby opiekuńcze zdecydowanie mniejsze niż w mieście. Inaczej jest w innych krajach europejskich, w większości których wczesna edukacja realizowana jest na rozmaite sposoby, w bardzo różnych instytucjach. Pokazuje to przedstawione obok porównanie rozwiązań w trzech krajach – Anglii i Portugalii, Francji.

RÓŻNORODNE FORMY WCZESNEJ EDUKACJI

ANGLIA

Dla dzieci w wieku 0-5 lat

- + grupy zabawowe
- + dzienne placówki oświaty
- + ośrodki dla dzieci
- + ośrodki rodzinne
- + przedszkola
- + klasy zerowe przy szkołach podstawowych (od 3 lat)
- + świetlice rekreacyjne
- + świetlice rodzinne
- + opiekunki do dzieci
- + świetlicobusy
- + wypożyczalnie zabawek
- + i inne

(Zgodnie z ustawą „The Children Act”)

PORTUGALIA

Dla dzieci w wieku 3-5 lat

- + przedszkola stacjonarne
- + „wędrujące” nauczycielki
- + świetlice przedszkolne

(Na podstawie Ustawy ramowej o edukacji przedszkolnej)

FRANCJA

Dla dzieci w wieku 0-5 lat

- + opiekunki pracujące we własnych domach
- + opiekunki zajmujące się dziećmi w domu rodziców
- + publiczne żłobki
- + żłobki rodzinne
- + ogniska dziecięce
- + powszechna edukacja dla dzieci 3-5 letnich (99% dzieci)
- + écoles maternelle

(Na podstawie Ustawy ramowej o szkolnictwie z 1886 r.)

To program współtworzony przez portugalski rząd centralny i samorządy regionalne i lokalne w regionie Algarve, jednym z najsłabiej zaludnionych regionów Portugalii. Program ten miał na celu umożliwić uczestnictwo w wysokiej jakości edukacji przedszkolnej dzieciom z małych miejscowości, żyjących z rodzinami w dużej izolacji (na górzystych terenach, gdzie gospodarstwa położone są daleko od siebie, a sąsiedzi rzadko się kontaktują). W regionie nie jest dobrze rozwinięty transport publiczny, co uniemożliwia dowożenie dzieci do przedszkoli istniejących na wybrzeżu. Z kolei tworzenie stałych placówek nie opłaca się w związku z małą liczbą dzieci i malejącą liczbą urodzeń.

Władze regionu, wspólnie z Ministerstwem Edukacji stworzyły program, który miał dla wiejskich dzieci stanowić alternatywę wobec niedostępnych dla nich przedszkoli. Program miał również służyć aktywizacji rodziców i społeczności lokalnej. Ministerstwo płaci pensje nauczycielek, władze lokalne pokrywają koszty materiałów i dojazdu. Większość nauczycielek dojeżdża własnymi samochodami. Nauczycielki spotykają się z trójką lub czwórką dzieci przeważnie w domach poszczególnych rodzin, średnio dwa razy w tygodniu po trzy, cztery godziny. Bywa, że przyjeżdża do jednego dziecka. Zajęcia są otwarte nie tylko dla rodziców, ale też pozostałych członków lokalnej społeczności. Nauczycielka przywozi wszystkie potrzebne pomoce ze sobą. Kuratorium regionu Algarve koordynuje pracę nauczycielek, przenosząc ich do innego dystryktu, jeśli zachodzi taka potrzeba. Wszystkie nauczycielki tego programu znają się i współpracują: co miesiąc spotykają się nauczycielki danego dystryktu, dwa razy do roku wszystkie nauczycielki regionu. Na tych spotkaniach wymieniają się doświadczeniami i planują pracę, tworzą scenariusze zajęć. Ważne jest również, że przedszkola wędrowne i stacjonarne współpracują ze sobą (red. T. Ogrodzińska, *Nigdy nie jest za wcześnie*, Warszawa 2003.)

WĘDRUJĄCE PRZEDSZKOLA

POMYSŁ FUNDACJI KOMEŃSKIEGO PROGRAM „GDY NIE MA PRZEDSZKOLA” (GNP)

Zaalarmowana sytuacją wczesnej edukacji na obszarach wiejskich i zainspirowana przykładem portugalskim Fundacja Komeńskiego, jako pierwsza w Polsce, uruchomiła program „Gdy nie ma przedszkola”.

Na początku 8 gmin zdecydowało się wziąć udział w pilotażu tego pomysłu, zakładając 14 Ośrodków Przedшкоlnych. Dziś te gminy prowadzą już łącznie 42 Ośrodki, a gmin, które z własnych środków finansują Ośrodki Przedszkolne i prowadzą je we współpracy z Fundacją jest już 26.

Program „Gdy nie ma przedszkola” (GNP) powstał w odpowiedzi na pogłębiające się zaniedbania dotyczące edukacji małych dzieci w Polsce. Długofalowym celem programu jest wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci w wieku 3-5 lat, zwłaszcza na terenach wiejskich, charakteryzujących się wysokim bezrobociem. Program „Gdy nie ma przedszkola” ma za zadanie pomóc gminom w stworzeniu nowych form edukacji dzieci w wieku 3-5 lat we wsiach, gdzie nie ma przedszkoli. Aktualnie program jest realizowany w 28 gminach wiejskich. W gminach tych działa 75 Ośrodków Przedшкоlnych, mieszczących się – zależnie od możliwości lokalowych gmin – w bibliotekach, domach kultury lub szkołach. Ponad 800 dzieci uczęszcza trzy, cztery razy w tygodniu na kilkugodzinne zajęcia (od 9 do 12 godzin tygodniowo) prowadzone przez przeszkolone przez Fundację nauczycielki.

Gminy finansują wyposażenie Ośrodków i wynagrodzenie nauczycielek. Fundacja szkoli nauczycielki, monitoruje jakość ich pracy oraz przygotowuje materiały edukacyjne (dostępne także dla rodziców). Gminy przystępują do programu z własnej inicjatywy, często na życzenie społeczności lokalnej i rodziców. Działalność Ośrodków jest finansowana z gminnych środków przeznaczonych na kulturę, profilaktykę lub pomoc społeczną.

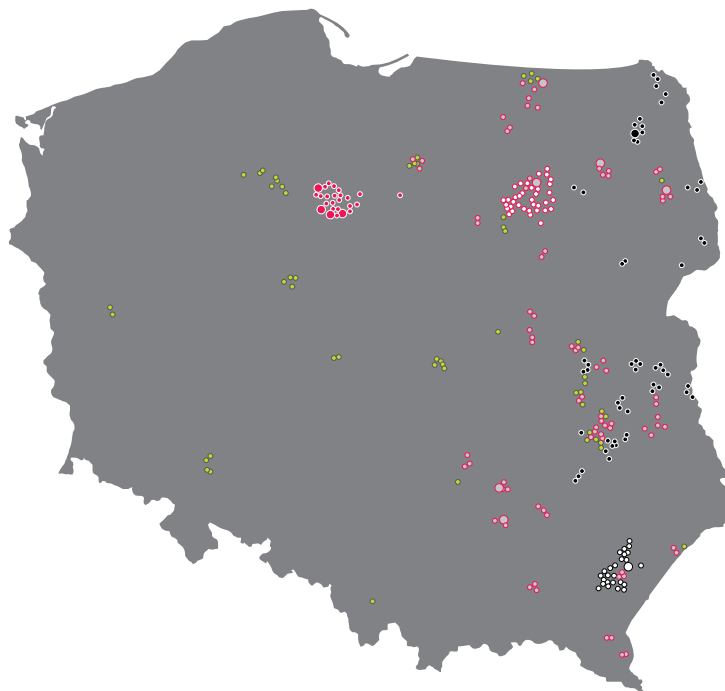
Zajęcia w Ośrodkach mają charakter edukacyjny. Nauczyciel pracuje z grupą od 10 do 15 dzieci w wieku 3-5 lat, co pozwala mu na dotarcie do każdego i autentyczną indywidualizację oddziaływań wychowawczo-edukacyjnych. Praca w Ośrodkach jest prowadzona na podstawie autorskiego programu uwzględniającego wszystkie aspekty podstawy programowej dla wychowania przedszkolnego, bardzo pozytywnie ocenionego przez dr Małgorzatę Karwowską-Struczyk, oficjalnego konsultanta Ministerstwa Edukacji Narodowej. Osoby pracujące z dziećmi w ramach programu GNP, wzięły udział w 140 godzinach szkoleń przygotowujących do pracy w Ośrodkach, uwzględniających specyfikę programu i potrzeby lokalnej społeczności (warsztaty z zakresu m.in. pracy z grupą różnowiekową, współpracy z rodzicami i środowiskiem lokalnym, pracy z dzieckiem trudnym, pracy metodą projektów badawczych). W programie „Gdy nie ma przedszkola” system nadzoru pedagogicznego polega na comiesięcznych hospitacjach zajęć z dziećmi, comiesięcznych spotkaniach superwizyjnych dla wszystkich nauczycielek z danej gminy, planowaniu i dokumentowaniu pracy z dziećmi. Nadzór prowadzony jest przez zespół superwizorów, przygotowanych do tej pracy przez ekspertów w zakresie wczesnej edukacji. W działaniu Ośrodków immanentnie wpisana jest obecność rodziców. Są zapraszani do udziału w zajęciach z dziećmi i do kontynuowania edukacyjnych zabaw z dziećmi w domu.

Widoczna potrzeba upowszechnienia innej formy edukacji przedszkolnej i pozytywne doświadczenia Fundacji Komeńskiego z pilotażem programu „Gdy nie ma przedszkola” spowodowały, że alternatywne formy edukacji przedszkolnej znalazły się – znowu w formie pilotażowej, tym razem ze strony MEN – wśród działań edukacyjnych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego, czyli głównego źródła funduszy z Unii Europejskiej przeznaczonego na projekty społeczne.

Pieniądze te, zarządzane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, były przeznaczone na wyrównywanie szans edukacyjnych – dlatego były skierowane tylko do gmin wiejskich, na terenie których nie działało przedszkole publiczne. Część „pionierskich” gmin z programu „Gdy nie ma przedszkola” skorzystało z możliwości, aby rozszerzyć działanie Ośrodków na swoim terenie. Alternatywne formy edukacji przedszkolnej zaczęły jednak prowadzić również zupełnie nowe gminy, które Fundacja wspierała w ramach programu „Ośrodki Przedszkolne – szansa na dobry start” (młodszy brat programu „Gdy nie ma przedszkola” finansowany ze środków unijnych). Dziś gminy prowadzą zarówno Ośrodki finansowane ze środków własnych gminy, jak i Ośrodki finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego. Fundacja Komeńskiego samodzielnie oraz wspólnie z partnerami prowadzi 300 Ośrodków Przedszkolnych w 49 gminach w całej Polsce.

LICZBA PLACÓWEK W GMINIE

- 2 PLACÓWKI
- 1 PLACÓWKA

PLACÓWKI EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ FRD I PARTNERÓW W POLSCE (2007)

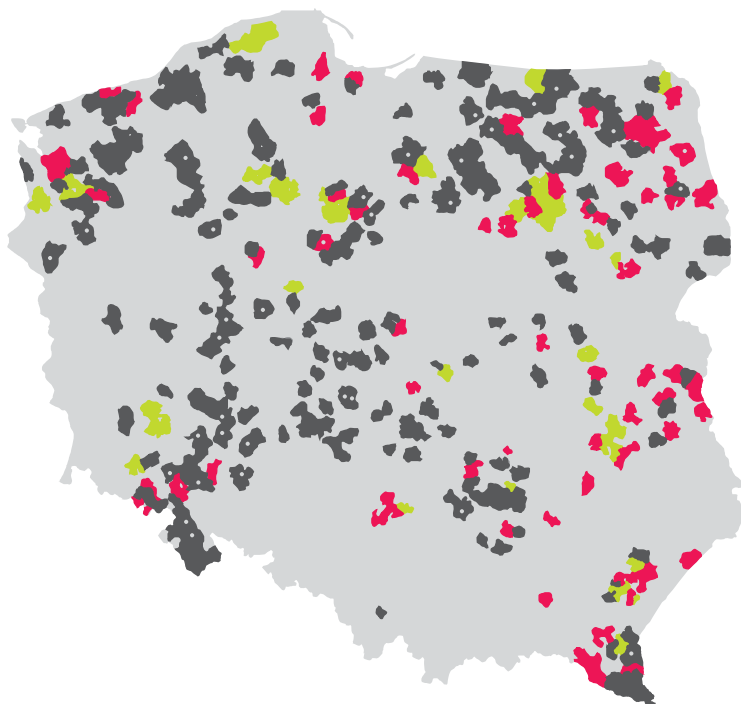
MIEJSCOWOŚCI, W KTÓRYCH DZIAŁAJĄ PLACÓWKI PROWADZONE/WSPIERANE PRZEZ FRD

- KLUBY PRZEDSZKOLAKA NA WSI - FUNDACJA WSPOMAGANIA WSI
- GDY NIE MA PRZEDSZKOŁA - FUNDACJA ROZWOJU DZIECI IM. J. A. KOMENSKIEGO
- PRZEDSZKOŁE OTWIERA ŚWIAT - FUNDACJA ZIEMIA GOTYKU
- PRZEDSZKOŁE BEZ GRANIC - ZWIĄZEK STOWARZYSZEŃ „KURPSIE RAZEM”
- PODKARPACKIE OŚRODKI PRZEDSZKOLNE - FUNDACJA POMOCY MŁODZIEŻOWEJ IM. JANA PAWŁA II „WZRASTANIE”
- OŚRODKI PRZEDSZKOLNE – SZANSA NA DOBRY START - FUNDACJA ROZWOJU DZIECI IM. J. A. KOMENSKIEGO

Inne organizacje społeczne pomysłem i sposobem na upowszechnianie wczesnej edukacji na wsi udało się zainspirować, i obecnie aż 20 organizacji prowadzi ponad 800 ośrodków przedszkolnych, różnie nazywanych, w całej Polsce.

LICZBA PLACÓWEK W GMINIE

- 5 I WIĘCEJ
- 3-5
- 1-3
- BRAK

PLACÓWKI PRZEDSZKOLNE PROWADZONE PRZEZ ORGANIACJE SPOŁECZNE,
WG DANYCH DOSTARCZONYCH FRD (2007)

CZĘŚĆ 1.3.

W TYM PORADNIKU CHCEMY PODZIELIĆ SIĘ Z PAŃSTWEM DOŚWIADCZENIAMI WYNIESIONYMI Z REALIZACJI PROGRAMÓW „GDY NIE MA PRZEDSZKOLA” I „OŚRODKI PRZEDSZKOLNE – SZANSA NA DOBRY START” ORAZ PROGRAMÓW REALIZOWANYCH WSPÓLNIE Z PARTNERAMI. PRZEZ OSTATNIE CZTERY LATA W 77 GMINACH WSPIERALIŚMY WŁADZE LOKALNE W ZAŁOŻENIU 355 OŚRODKÓW PRZEDSZKOLNYCH. TOWARZYSZYLIŚMY RODZICOM I WŁADZOM LOKALNYM WE WDRAŻANIU PROGRAMÓW, WSPÓLNIE POKONYWALIŚMY TRUDNOŚCI I CIESZYLIŚMY SIĘ Z SUKCESÓW. TERAZ, OPISUJĄC NASZE DOŚWIADCZENIA, CHCEMY POMÓC PAŃSTWU W REALIZACJI PODOBNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ NA WASZYM TERENIE.

KROK PO KROKU – JAK WPROWADZIĆ ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ W NASZEJ GMINIE

X KROK PO KROKU – JAK WPROWADZIĆ ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ W NASZEJ GMINIE

Idea utworzenia Ośrodków Przedszkolnych może narodzić się zarówno wśród przedstawicieli władz, jak i rodziców, którzy przychodzą z takim pomysłem do Urzędu Gminy. Niezależnie od tego, która ze stron jest inicjatorem przedsięwzięcia – trzeba podjąć KROKI, które umożliwią jego realizację. W tym rozdziale, opierając się na doświadczeniu Fundacji Komeńskiego w zakładaniu takich alternatywnych form wczesnej edukacji, jakimi są Ośrodki Przedszkolne, opowiemy Państwu – KROK PO KROKU – co zrobić, żeby podobne Ośrodki mogły powstać w Państwa gminie.

- + diagnoza demograficzna
- + sposób finansowania Ośrodków
- + promocja programu
- + wybór reprezentatna gminy
- + rekrutacja dzieci
- + szkolenie nauczycieli
- + przygotowanie miejsc na Ośrodki Przedszkolne
- + kontakt z Fundacją

1. DO CZEGO POTRZEBNA JEST DIAGNOZA DEMOGRAFICZNA

Czy naprawdę w naszej gminie powinny powstać Ośrodki Przedszkolne? To pierwsze pytanie, jakie należy sobie zadać przed przystąpieniem do wprowadzania alternatywnych form wczesnej edukacji na swoim terenie. Podejmując decyzje i działania zmierzające do stworzenia Ośrodków Przedszkolnych, należy mieć pewność, że w danym rejonie (wsi) jest wystarczająca liczba dzieci, a do tego potrzebna jest konkretna wiedza.

JAKIE INFORMACJE POWINNA ZAWIERAĆ ANALIZA DEMOGRAFICZNA:

- + ile jest dzieci w wieku od 3 do 5 lat w naszej gminie;
- + ile dzieci w tym wieku uczęszcza do przedszkola;
- + ile dzieci w wieku 3-5 lat będzie w naszej gminie za trzy lata;
- + jak rozmieszczone są dzieci, które mogłyby uczęszczać do Ośrodków; czy są wsie, gdzie jest wystarczająca liczba dzieci (10-15), żeby stworzyć Ośrodek.

**PRZYKŁADOWA
DIAGNOZA
DEMOGRAFICZNA
DLA GMINY LUBAWA
PRZEPROWADZONA
W 2005 ROKU**

1. LICZBA DZIECI W WIEKU 3-5 LAT NA TERENIE GMINY:

OPIS	ROK	LICZBA
liczba dzieci w wieku 3-5 lat w gminie, ogółem	2005	496
liczba dzieci w wieku 3-5 lat w gminie chodzących do przedszkola, ogółem	2005	0
liczba dzieci w wieku 3 lat w gminie, ogółem	2005	164
liczba dzieci w wieku 3 lat w gminie chodzących do przedszkola	2005	0
liczba dzieci w wieku 4 lat w gminie, ogółem	2005	160
liczba dzieci w wieku 4 lat w gminie chodzących do przedszkola	2005	0
liczba dzieci w wieku 5 lat w gminie, ogółem	2005	172
liczba dzieci w wieku 5 lat w gminie chodzących do przedszkola	2005	0

**2. PROGNOZOWANA LICZBA DZIECI
W WIEKU 3-5 LAT W LATACH 2006-2009**

OPIS	ROK	LICZBA
liczba dzieci w wieku 3-5 lat w gminie, ogółem	2006	461
liczba dzieci w wieku 3-5 lat w gminie, ogółem	2007	439
liczba dzieci w wieku 3-5 lat w gminie, ogółem	2008	410
liczba dzieci w wieku 3-5 lat w gminie, ogółem	2009	405

2. SPOSÓB FINANSOWANIA OŚRODKÓW PRZEDSZKOLNYCH

Najogólniej można powiedzieć, że są trzy ścieżki finansowania i prowadzenia Ośrodków Przedszkolnych

I.

Poza systemem oświaty – jako działalność kulturalna, wychowawcza, profilaktyczna lub socjalna gminy. W takim przypadku Ośrodki finansowane są ze środków własnych gminy (na kulturę, pomoc społeczną, z kapslowego).

II.

Jako projekt finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Jeśli gmina lub organizacja pozarządowa złoży projekt w konkursie i otrzyma dofinansowanie bądź zostanie objęta projektem realizowanym przez inną instytucję działającą na szerszą skalę.

III.

Od 1 stycznia 2008 roku można prowadzić Ośrodki Przedszkolne jako „inną formę wychowania przedszkolnego”, na podstawie ustawy o systemie oświaty (nowelizacja z dnia 7 września 2007 roku). W takim przypadku Ośrodki Przedszkolne stają się jedną z placówek oświatowych gminy.

W zależności od potrzeb, sytuacji i dostępności środków zewnętrznych, władze gminy muszą się zdecydować, która ścieżka finansowo-organizacyjna jest dla gminy najlepsza.

Kwestie finansowe i organizacyjno-formalne opisaliśmy bardzo szczegółowo w drugiej części poradnika (zob.s. 54)

3. JAK PROMOWAĆ POMYSŁ UTWORZENIA OŚRODKÓW PRZEDSZKOLNYCH W NASZEJ GMINIE

Jeśli chcemy, żeby nasze przedsięwzięcie spotkało się z zainteresowaniem i poparciem mieszkańców, powinniśmy promować program zarówno wśród **lokalnej społeczności**, jak i **radnych**.

Radni decydują, jakie środki finansowe można przeznaczyć na rzecz edukacji przedszkolnej. To oni przyjmują uchwałę o przystąpieniu do realizacji programu, w ramach którego mają powstać Ośrodki. Oznacza to, że muszą wiedzieć, dlaczego gmina chce realizować taki program edukacyjny dla małych dzieci, jakie korzyści wynikają z edukacji przedszkolnej, jak wygląda realizacja programu w innych gminach. Ważne, by przekonać do programu przede wszystkim członków Komisji Oświaty oraz Komisji Budżetowej.

CO MOŻNA ZROBIĆ, ŻEBY PRZEKONAĆ RADNYCH:

- + pokazać dlaczego inwestycja we wczesną edukację jest potrzebna i jak wygląda sytuacja wczesnej edukacji w naszym regionie (można wykorzystać artykuły i dane statystyczne dostępne na stronie internetowej Fundacji Komeńskiego);
- + przedstawić podobne programy realizowane gdzie indziej;
- + zaprezentować zyski, jakie można odnieść z realizacji programu (zob. tabela);
- + pokazać film o podobnych programach (na stronie internetowej Fundacji Komeńskiego dostępny jest film o realizacji programu „Gdy nie ma przedszkola” oraz film promujący wartości w edukacji małych dzieci „Ananas nie chce spać”);
- + zorganizować wyjazd do gminy, w której podobny program jest realizowany lub zorganizować spotkanie z przedstawicielem tej gminy.

ZYSKI Z INWESTYCJI WE WCZESNĄ EDUKACJĘ

KORZYŚCI POLITYCZNE:

- + Rodzice, których dzieci uczęszczają do Ośrodków, **zmieniają swoje nastawienie do władz samorządowych**. Dotyczy to zwłaszcza grup deprywowanych, które nie formułują swoich interesów, a w związku z tym zupełnie wycofują się z udziału w życiu lokalnym i źle postrzegają władze lokalne. Powstanie Ośrodka, który jest odpowiedzią na ich potrzeby, może tę postawę zmienić.

Rodzice dzieci uczęszczających do Ośrodka Przedszkolnego w Międzybrodziu Bialskim samodzielnie znaleźli informację o możliwościach finansowania dalszej działalności Ośrodka.

- + Powstanie Ośrodka może przyczynić się do **złagodzenia lokalnych konfliktów**, zarówno wśród mieszkańców wsi, w której została zlikwidowana placówka (szkoła czy przedszkole), jak i w środowisku nauczycielskim (część nauczycieli może znaleźć zatrudnienie w Ośrodkach).

W Międzybrodziu Bialskim pojawiła się perspektywa zamknięcia szkoły. Rodzicom bardzo zależało na zajęciach dla małych dzieci. To, że udało się otworzyć Ośrodek uspokoiło ich. Teraz Ośrodek GNP przekształcono w Oddział Przedszkolny dla pięcioletków, a szkoła została utrzymana.

- + **Prestiż**, jaki przynosi prowadzenie programu oraz dobra opinia o władzach gmin, które dbają o edukację przedszkolną. Taka opinia i doświadczenie mogą być bardzo przydatne przy składaniu wniosków o dofinansowanie innych społecznych projektów, zarówno ze środków unijnych, jak i z polskich instytucji.

22 czerwca 2007 roku gmina Lubawa otrzymała wyróżnienie w IV edycji konkursu „Godni Naśladowania”, organizowanej przez Radę Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego. W tym samym roku w związku z prowadzeniem alternatywnych form edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat wyróżniono ją również za najlepszą inicjatywę samorządu w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi.

KORZYŚCI SPOŁECZNE:

- + Zdecydowane **polepszenie poziomu edukacji w gminie**, co jest oczywiście podstawowym celem programu. Skupiając się na kosztach, nie należy o tym zapominać! Korzyść ta przekłada się przede wszystkim na lepsze przygotowanie uczniów do tzw. zerówki i szkoły podstawowej, co sprawia, że zarządzanie szkołami staje się łatwiejsze (i czasem tańsze).

Wyrównywanie szans edukacyjnych to inwestowanie w dzieci szczególnie z rodzin z problemami. Czteroletnia Natalia pochodzi z rodziny, w której obydwaj rodzice nadużywają alkoholu. Podczas pierwszych zajęć w Ośrodku w Bełżycach dziewczynka wzięła w rękę ołówek, oglądała go i zapytała, co to jest? Wydawałoby się to niemożliwe, a jednak... Jaka byłaby jej pozycja w zerówce, gdyby nie trafiła do grupy przedszkolaków.

+ Aktywizacja rodziców.

Rodzice w Karolinie, w gminie Garbów wywalczyli, by Ośrodek Przedszkolny, który początkowo miał być gdzie indziej, założono w ich miejscowości. W samym Karolinie jest bardzo dużo małych dzieci. Zaangażowanie rodziców i fakty demograficzne przekonały władze gminy.

+ Wzrost świadomości edukacyjnej rodziców.

Jedna z mam z Ośrodka w Czyżowie (gmina Stopnica) aktywnie pomagała nauczycielce na zajęciach. Przedstawiciel Fundacji Komeńskiego zauważył jej dobre relacje z dziećmi i zachęcił do rozwoju w tej dziedzinie. Ta matka właśnie robi maturę, chce iść na studia i prowadzić zajęcia dla dzieci niepełnosprawnych. Opowiada, że udział w zajęciach przedszkolnych okazał się szansą na „dobry start” nie tylko dla jej dziecka, ale również dla niej.

- + **Aktywizacja społeczności, w której działa Ośrodek.** Może on zastąpić inne, niedziałające już instytucje jako centrum kulturalne wsi.

Stowarzyszenie „CORONA” w gminie Koronowo powstało po to, by prowadzić Ośrodki Przedszkolne w ramach programu „Gdy nie ma przedszkola”. Obecnie zajmuje się bardzo różnorodną aktywnością na rzecz edukacji. Współpracuje z organizacjami harcerskimi, przedsiębiorcami, szkołami oraz Centrum Edukacji Obywatelskiej, z którymi realizuje program POST – Polityka Oświatowa Samorządu Terytorialnego.

- + **Integracja różnych instytucji edukacyjnych, opiekuńczych i kulturowych wobec potrzeb małego dziecka.**

20 maja 2006 roku w Schronisku „Hubertówka” w Napromku odbył się piknik dla dzieci z trzech Ośrodków Przedszkolnych z Kazanic, Grabowa-Wałdyk oraz Prątnicy. W imprezie integracyjnej uczestniczyli również rodzice dzieci oraz przedstawiciele władz gminnych. Dla dzieci przygotowane zostały gry, zabawy, spacer ścieżką dydaktyczną, zwiedzanie parku zwierząt oraz poczęstunek przy ognisku. Piknik miał charakter rodzinnej majówki i stał się cykliczną imprezą integracyjną, organizowaną dla dzieci z Ośrodków Przedszkolnych, które funkcjonują na terenie gminy Lubawa. Organizatorem pikniku był Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa przy współpracy nauczycielek z Ośrodków Przedszkolnych, rodziców, harcerzy, wolontariuszy oraz lokalnych sponsorów.

KORZYŚCI EKONOMICZNE:

+ **Pozytywny wpływ na lokalny rynek pracy.** Praca w alternatywnych formach edukacji przedszkolnej może być propozycją dla tych osób, które straciły pracę w związku z niżem demograficznym i likwidowaniem szkół i przedszkoli. Ośrodki Przedszkolne są dobrym miejscem, by zacząć karierę zawodową związaną z edukacją małych dzieci; pozwalają też na łączenie pracy z obowiązkami rodzinnymi.

Nauczycielka prowadząca obecnie Ośrodek w gminie Czarna (woj. podkarpackie) przyjechała z innej części Polski, gdzie była nauczycielką przedszkolną. W Czarnej przez wiele lat nie miała pracy – było więcej nauczycielek z odpowiednim wykształceniem niż miejsc pracy. Początkowo prowadziła jeden Ośrodek, obecnie dwa. Ta praca pozwoliła jej zintegrować się ze społecznością lokalną, z czym miała wcześniej trudności.

Promocja programu w środowiskach lokalnych to przede wszystkim spotkania z rodzicami. Służą one przedstawieniu rodzicom idei programu, zapoznaniu ich ze znaczeniem edukacji przedszkolnej, zaprezentowaniu możliwości zorganizowania Ośrodka dla ich dzieci. Warto jednak zaprosić też innych przedstawicieli społeczności lokalnej, dla których temat wczesnej edukacji jest bliski.

KOGO WARTO ZAPROSIĆ NA SPOTKANIE PROMOCYJNE:

- + rodziców i dziadków dzieci,
- + nauczycieli,
- + dyrektorów placówek oświatowych,
- + przedstawicieli organizacji pozarządowych,
- + przedstawicieli innych ważnych instytucji (ośrodka pomocy społecznej, domu kultury),
- + lokalne autorytety,
- + wszystkich zainteresowanych działaniami na rzecz dzieci.

By udało się dotrzeć z informacją o naszym pomysle do jak największej grupy odbiorców, należy przygotować dokładną i przejrzystą informację o spotkaniu i jego celu.

6 SPOSOBÓW NA TO, JAK ZEBRAĆ GRUPĘ:

---

1. Przygotować informację na piśmie skierowaną bezpośrednio do odbiorców. Może ona mieć formę plakatów, które umieścimy w miejscach zwyczajowo przeznaczonych na tego typu ogłoszenia, ale też na przykład w witrynie sklepowej lub na przystanku PKS-u.
2. Zaprosić rodziców przekazując im imienne zaproszenia. Dobrze sprawdza się też odwiedzanie mieszkańców bezpośrednio w domach, na przykład przez zaangażowanego w działania rodzica.
3. Odwiedzić wszystkie osoby, które – jak sądzimy – może zainteresować nasza propozycja: pracowników organizacji pozarządowej, nauczycieli, księdza.
4. Wykorzystać media lokalne – są doskonałym źródłem informacji o tym, co dzieje się w gminie.
5. Poprosić księdza o ogłoszenie spotkania z ambony.
6. Warto pamiętać, że w przekazywaniu informacji najlepiej sprawdza się poczta pantoflowa!

My – rodzice ze wsi Złota – dowiedzieliśmy się, że gmina utworzyła Ośrodki Przedszkolne w innych wsiach. W naszej parafii w Wysokienicach też był taki Ośrodek i dzieci chętnie do niego chodziły. Pomyśleliśmy, że nasze nie są gorsze od tych z innych wsi. Rozmawialiśmy z panią dyrektorką Szkoły Podstawowej ze Złotej, która powiedziała nam, że może udostępnić na ten cel puste mieszkanie służbowe przy szkole. Poszliśmy do naszego radnego, a potem z pismem do wójta gminy. Sołtys też nas poparł, z innymi mamami pojechaliśmy na sesję Rady Gminy i udało się. Dziś tylko żałuję, że moje starsze dzieci nie chodziły do takiego Ośrodka.

Małgorzata Kowalczyk, wieś Złota

4. KIM JEST REPREZENTANT GMINY

Podstawową kwestią dla sprawnego i skutecznego zorganizowania, a potem funkcjonowania Ośrodków Przedszkolnych w gminie jest wyłonienie odpowiedniej osoby, która będzie pełnić funkcję **reprezentanta gminy**. Może to być ktoś z Urzędu Gminy lub innej instytucji samorządowej bądź z organizacji pozarządowej współpracującej z Urzędem.

JAKIE SĄ ZADANIA REPREZENTANTA GMINY:

- + promowanie Ośrodków wśród społeczności lokalnej;
- + organizowanie rekrutacji dzieci do Ośrodków;
- + organizowanie przed otwarciem Ośrodków i przed rozpoczęciem każdego roku szkolnego spotkań z rodzicami informujących o celu i sposobie prowadzenia zajęć, powiadomienie rodziców o procedurze rekrutacji;
- + czuwanie nad prawidłowym przebiegiem tworzenia, ale też funkcjonowania Ośrodków;
- + wspieranie nauczycieli, dzieci i rodziców;
- + utrzymywanie kontaktu z wójtem/burmistrzem;
- + opracowywanie rocznych sprawozdań merytorycznych i finansowych z działalności Ośrodków i przekazywanie ich władzom gminy;
- + opracowywanie rocznych planów dotyczących kosztów funkcjonowania Ośrodków i przedkładanie ich w określonym terminie władzom gminy. Terminy powinny uwzględniać harmonogram prac związanych z przygotowaniem budżetu gminy
- + wspieranie współpracy pomiędzy różnymi instytucjami zajmującymi się małymi dziećmi w gminie;
- + współpraca z Fundacją Komeńskiego lub inną zewnętrzną organizacją wspierającą Ośrodki merytorycznie;
- + stworzenie w gminie takiego klimatu wokół edukacji przedszkolnej, by nikt nie miał wątpliwości, że ma ona zasadnicze znaczenie dla kariery szkolnej i życiowej. Co za tym idzie, by wszyscy odpowiedzialni za wychowanie dzieci dążyli do tworzenia alternatywnych placówek edukacyjnych wszędzie tam, gdzie dzieci nie mają dostępu do przedszkola.

JAKIE OSOBY NAJLEPIEJ SPRAWDZAJĄ SIĘ W ROLI REPREZENTANTA GMINY:

- + rozumiejące znaczenie edukacji elementarnej;
- + znające potrzeby małych dzieci;
- + popierające i rozumiejące istotę różnych wariantów alternatywnych form wczesnej edukacji;
- + posiadające zdolności organizacyjne i mediacyjne;
- + lubiące nowe wyzwania!

Paweł Matraszek pracował w Garbowie jako informatyk, ale przede wszystkim był ojcem. Kiedy dowiedział się z prasy o Ośrodkach Przedszkolnych, postanowił przekonać burmistrza do założenia takiego Ośrodka w ich miejscowości. Burmistrz zgodził się, Ośrodek powstał, a **Paweł Matraszek** – jako inicjator całego przedsięwzięcia – został reprezentantem gminy.

5. JAK REKRUTOWAĆ DZIECI

Analiza demograficzna oraz dane z ewidencji ludności pozwolą określić liczbę kandydatów do Ośrodków. Każda rodzina posiadająca dziecko (dzieci) w odpowiednim wieku powinna zostać zaproszona na spotkanie informacyjno-organizacyjne w poszczególnych wsiach, w których przewidziane jest utworzenie Ośrodka Przedszkolnego. W sytuacji dużej liczby chętnych dzieci trzeba określić jasne zasady przyjęcia do Ośrodka. Jeśli dzieci jest 30 lub więcej, można utworzyć drugą grupę (przy 12 godzinach zajęć w tygodniu, obie grupy może prowadzić jedna nauczycielka, zatrudniona na pełnym etacie). Wydaje się, że pierwszeństwo powinny mieć pięcioletki, rodzeństwa oraz dzieci z deficytami rozwojowymi. Zadać też należy o dzieci z rodzin o niewystarczającym potencjale wychowawczym i edukacyjnym. W tym względzie pomocny może być Gminny/Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Zgodnie z założeniami programu „Gdy nie ma przedszkola” grupa nie może liczyć więcej niż 15 dzieci. Dla tych, którym zabraknie miejsca tworzymy listę oczekujących.

Na podstawie kart przyjęcia dziecka, wykonanych wg wzoru opracowanego przez Fundację, została przeprowadzona rekrutacja dzieci na nowy rok szkolny. W pierwszej kolejności przyjmowano dzieci mieszkające we wsi, w której funkcjonuje Klub. Zainteresowanie rodziców było bardzo duże. Przykładem może być sytuacja, w której na prośbę rodziców na listę rezerwową zapisywano dzieci niespełna roczne. Rodzice chcieli mieć większą pewność, że ich pociechy dostaną się do Ośrodka, gdy będą już miały trzy lata. W związku z tym podjęto kroki, aby w miejscowości Krężnica Jara utworzyć drugą grupę. Tak więc gmina Niedzwica Duża wzbogaci się o jeszcze jeden Klub Przedszkolaka.

fragment miesięcznego sprawozdania nauczycielki z gminy Niedzwica Duża

6. W JAKI SPOSÓB WYBRAĆ I PRZYGOTOWAĆ NAUCZYCIELI DO PRACY W OŚRODKACH PRZEDSZKOLNYCH

Kluczowym elementem w programie „Gdy nie ma przedszkola” są nauczyciele. Odpowiedni dobór osób ma zasadnicze znaczenie dla jakości pracy z dziećmi, współpracy z rodzicami i środowiskiem. Nauczycielami powinny być osoby znające właściwości rozwojowe dzieci, a więc posiadające przygotowanie pedagogiczne, konieczne są jednak również dodatkowe predyspozycje. Muszą to być osoby nie działające schematycznie, samodzielne, otwarte na nowe wyzwania, z silną motywacją, wykazujące się samodzielnością w organizowaniu sobie pracy, a ponadto gotowe do współpracy ze środowiskiem.

Nauczyciel Ośrodka Przedszkolnego pracuje w zupełnie innym środowisku aniżeli nauczyciel tradycyjnego przedszkola. Przede wszystkim – nie ma dyrektora, rady pedagogicznej, innych nauczycieli, którzy mogliby mu udzielić rady i wsparcia. Często nie ma też zaplecza – kuchni, pomocy do dzieci itd. W swojej codziennej pracy ma dużo większy kontakt z rodzicami lub opiekunami dzieci, którzy pełnią dyżury i mogą być obecni podczas zajęć w Ośrodku. Ważne, by nauczyciele od początku wiedzieli, czym są alternatywne formy edukacji przedszkolnej, jak działają i dlaczego są potrzebne, jaka jest rola Fundacji Komeńskiego, a jaka innych partnerów. Pozwoli im to na nawiązanie ścisłej współpracy z reprezentantem gminy i przedstawicielami Fundacji, włączenie się w proces tworzenia grupy, przygotowywania pomieszczeń, nawiązania dobrych relacji z rodzicami.

Umiejętność współdziałania nauczyciela z rodzicami jest warunkiem sprawnego funkcjonowania Ośrodka, a dobra współpraca z Fundacją pozwoli zapewnić edukację wysokiej jakości.

W związku z tym, że praca w Ośrodkach Przedszkolnych jest pod wieloma względami szczególna, Fundacja Komeńskiego przygotowała dla nauczycielek odpowiednie szkolenia przygotowujące do zajęć z dziećmi. Szkolenie dotyczy przede wszystkim pracy z grupą różnowiekową, pracy według autorskiego programu edukacyjnego, pracy metodą projektów badawczych oraz szeroko rozumianej współpracy z rodzicami. Szkolenie i wspieranie rozwoju nauczycieli to jeden z ważniejszych elementów dbania o jakość wczesnej edukacji – bardziej szczegółowo są one opisane w dalszej części poradnika (zob. *Jakość alternatywnych form edukacji przedszkolnej*, s. 36)

Ze względu na specyfikę pracy w Ośrodkach Przedszkolnych nauczyciel powinien mieć zapewniony system wsparcia merytorycznego w postaci regularnych spotkań z konsultantem metodycznym (psychologiem, logopedą czy pedagogiem) odpowiednio przygotowanym do takiego zadania. Ważne jest też organizowanie systematycznych spotkań nauczycielek Ośrodków w danej gminie – by mogły dzielić się doświadczeniami i pomagać sobie nawzajem w rozwiązywaniu problemów wychowawczych.

Bardzo bałam się i tego spotkania, i rozłąki z rodziną, ale teraz zupełnie nie żałuję decyzji i wiem, że bardzo dużo dzięki temu spotkaniu zyskałam. Zaczęłam zupełnie inaczej patrzeć na moich wychowanków, zrozumiałam, że ich udział w zajęciach ma być dobrowolny i to, że odchodzą do kąciaków zabaw, to nic złego. Po 14 latach praktyki w przedszkolu, gdzie grupa liczyła 25 dzieci i takie chodzenie każdego z osobna po sali byłoby bardzo kłopotliwe, nie mogłam się pogodzić z faktem, że któreś dziecko nie siedzi ze mną na dywanie podczas zajęć. Bardzo mnie to irytowało... Po powrocie ze szkolenia, kiedy postawiłam na swobodę, okazało się, że dzieci kolejno same zaczęły do mnie przychodzić i właściwie wszyscy są zainteresowani tym, co im proponuję. Aż chce się żyć!

wypowiedź nauczycielki biorącej udział w szkoleniach przygotowujących do pracy w Ośrodkach Przedszkolnych

7. GDZIE MOŻE MIEŚCIĆ SIĘ OŚRODEK PRZEDSZKOLNY I JAK GO PRZYGOTOWAĆ

GDZIE MOŻE MIEŚCIĆ SIĘ OŚRODEK PRZEDSZKOLNY:

- + w budynku funkcjonującej szkoły,
- + w budynku po zlikwidowanej szkole (przedszkolu),
- + w pomieszczeniach Domu Nauczyciela,
- + w świetlicy wiejskiej,
- + w domu kultury,
- + w budynku parafialnym,
- + w pomieszczeniach ośrodka pomocy społecznej,
- + w remizie strażackiej,
- + w wynajętym pomieszczeniu.

KILKA PRAKTYCZNYCH WSKAZÓWEK, O KTÓRYCH WARTO PAMIĘTAĆ PRZY WYBORZE MIEJSCA I PRZYGOTOWANIU OŚRODKA PRZEDSZKOLNEGO:

- + budynek musi być zelektryfikowany i mieć dostęp do bieżącej wody;
- + w bliskim sąsiedztwie pomieszczenia, w którym będą odbywać się zajęcia powinna znajdować się łatwo dostępna toaleta;
- + dobrze jest, gdy w części pomieszczenia można zorganizować szatnię dla dzieci;
- + powierzchnia sali powinna pozwalać na prowadzenie zajęć ruchowych z grupą;
- + pomieszczenie musi być na tyle duże, żeby można było wydzielić w nim kącik do zabawy i odpoczynku;
- + warto sprawdzić czy pomieszczenie daje możliwość łatwego podziału sali na część „suchą” z wykładziną dywanową i „mokrą”, na której dzieci będą bawić się farbami, wodą itp.;
- + dobrze, jeśli jest bezpieczne miejsce na zewnątrz budynku, najlepiej z placem zabaw;

By rodzice czuli się współtwórcami Ośrodka wskazane jest angażowanie ich we wszystkie czynności przygotowawcze. Oczywiście dobrze, jeżeli nauczycielka już na tym etapie współpracuje z rodzicami. Daje jej to również możliwość uczestniczenia w aranżowaniu pomieszczenia, w którym będzie pracować.

Aranżacja przestrzeni Ośrodków powinna odpowiadać potrzebom rozwojowym dzieci, dawać im możliwości wyboru, prowokować, umożliwiać doświadczenie, z jasno określonymi obszarami zainteresowań (np. kąciki tematyczne, kolekcje własne). Rozmieszczenie wszystkich elementów wyposażenia (książki, zabawki, kredki itp.) należy zaplanować tak, by były łatwo dostępne dla dzieci. Dzieci i nauczyciel powinni mieć możliwość zmiany aranżacji pomieszczenia przez przesuwanie mebli i tworzenie kącików tematycznych.

Więcej o standardach organizacyjnych dotyczących Ośrodków piszemy w rozdziale *Jakość alternatywnych form edukacji przedszkolnej* (zob. s. 36)

W Grudusku Ośrodek mieści się na parterze w jednym z mieszkań Domu Nauczyciela, niedaleko szkoły. Dzieci mają do dyspozycji dwie sale, szatnię oraz toalety. Rodzice kupili firanki i tablicę korkową, a dyrektor szkoły znalazł potrzebne stoliki i szafki. Władze gminy ufundowały wykładziny i karnisze. I tak wspólnymi siłami powstał Ośrodek Przedszkolny w Grudusku.

8. KONTAKTY Z FUNDACJĄ

Gminom, które chcą upowszechniać edukację przedszkolną zgodnie z filozofią i założeniami programu „Gdy nie ma przedszkola” Fundacja Komeńskiego proponuje różnorodne formy pomocy, między innymi:

- + koordynowanie merytorycznej strony programu, zwłaszcza w zakresie monitorowania jakości pracy z dziećmi w Ośrodkach Przedszkolnych;
- + pomoc przy wyborze osób do pracy z dziećmi oraz pomocy w zakresie doskonalenia umiejętności wychowawczych i pedagogicznych tych osób poprzez przekazanie programu pracy z dziećmi, materiałów edukacyjnych oraz organizowanie szkoleń wstępnych i doskonalących;
- + przekazanie materiałów dotyczących standardów merytorycznych i organizacyjnych funkcjonowania Ośrodków;
- + pomoc w stworzeniu systemu merytorycznego wsparcia dla osób pracujących z dziećmi w Ośrodkach Przedszkolnych;
- + pomoc w zakresie włączania programu w gminny system opieki, wychowania i edukacji małych dzieci;
- + organizowanie konferencji i seminariów dla przedstawicieli gmin, które realizują program, z zakresu wczesnej edukacji oraz możliwości pozyskiwania środków finansowych.

CZĘŚĆ 1.4.

JAKOŚĆ ALTERNATYWNYCH FORM EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

X JAKOŚĆ ALTERNATYWNYCH FORM EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

Jeżeli chcemy stworzyć małym dzieciom jak najlepsze środowisko rozwojowe, należy pamiętać o najważniejszym – nasza propozycja edukacyjna musi być najwyższej jakości. Badania potwierdzające wpływ programów edukacyjnych na stymulowanie rozwoju dzieci i przygotowywanie ich do szkoły dotyczą wyłącznie programów wysokiej jakości. Tylko takie rzeczywiście wyrównują szanse i zwiększają możliwości osiągnięcia sukcesu edukacyjnego i życiowego, zwłaszcza dzieci wychowujących się w trudnych warunkach społeczno-ekonomicznych. Jeśli nie zapewnimy dzieciom dobrej edukacji – po prostu marnujemy czas i pieniądze.

Przez lata tematem politycznym była ilość – ważny był rosnący wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej. Obecnie głównym wyzwaniem stała się jakość edukacji. Dziś już nikt się nie zastanawia, czy wczesna edukacja jest potrzebna. Badaczy, praktyków, a nawet polityków nurtuje pytanie, jaka powinna być wczesna edukacja, by można było mówić, że jest najwyższej jakości.

CO OZNACZA „WYSOKA JAKOŚĆ” W EDUKACJI MAŁYCH DZIECI?

Jakość edukacji zależy przede wszystkim od:

- + przemyślanych założeń pedagogicznych i dobrego programu pracy z dziećmi;
- + odpowiednio przygotowanych, profesjonalnych i zmotywowanych nauczycieli;
- + relacji nauczycieli z dziećmi;
- + partnerskiej współpracy nauczycieli z rodzicami;
- + warunków miejsca, w którym odbywają się zajęcia z dziećmi;
- + dobrych programów adaptacyjnych w przedszkolu i szkole podstawowej, pozwalających dzieciom na możliwie bezstresowe przechodzenie z jednego środowiska edukacyjnego do drugiego.

JAK DBAĆ O JAKOŚĆ ALTERNATYWNYCH FORM EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

Jakość edukacji wymaga stałej uwagi i troski. Trzeba o nią dbać i systematycznie sprawdzać, czy nie obniża się jej poziom. Narzędziem do utrzymywania jakości są standardy – zestaw założeń i kryteriów filozoficznych, pedagogicznych, kwalifikacyjnych i organizacyjnych, który pomaga nauczycielowi, samorządowi, rodzicom i nadzorowi pedagogicznemu monitorować jakość zajęć.

Poniżej przedstawiamy najważniejsze obszary tematyczne i założenia, które pozwalają zapewnić wysoką jakość edukacji w Ośrodkach Przedszkolnych prowadzonych przez Fundację Komeńskiego.

OBSZAR I.

WARTOŚCI I ZAŁOŻENIA PEDAGOGICZNE

1. WIZJA DZIECKA ORAZ FILOZOFIA WYCHOWANIA I EDUKACJI:

- + Każde dziecko jest niepowtarzalną osobą.
- + Każde dziecko powinno mieć obok siebie kochającego i wspierającego dorosłego.
- + Każde dziecko powinno być równoprawnym uczestnikiem życia społecznego. Wszelkie działania dotyczące dzieci muszą respektować prawa dziecka, zawarte w Międzynarodowej Konwencji Praw Dziecka.
- + Wszelkie proponowane małym dzieciom działania edukacyjne powinny być dostosowane do ich potrzeb rozwojowych oraz rozbudzać ciekawość, chęć uczenia się, rozwijać zdolności i poczucie własnej wartości oraz kształtować umiejętności społeczne.

2. PROGRAM PRACY Z DZIEĆMI:

- + Nauczyciel realizuje „Program pracy Ośrodków Przedszkolnych Fundacji Komeńskiego”, który zakłada planowanie działań uwzględniających potrzeby edukacyjne dzieci i środowiska, w jakim żyją.
- + Rozkład dnia zapewnia zrównoważone aktywności i uwzględnia różnorodne obszary edukacji dziecka.
- + Dzieci mają do dyspozycji zróżnicowane i odpowiednie do stopnia rozwoju materiały edukacyjne, które motywują je do aktywnego uczenia się.

3. OPTYMALNY CZAS REALIZACJI PROGRAMU:

- + Jeśli Ośrodek Przedszkolny jest prowadzony w ramach systemu edukacji – czas zajęć z dziećmi nie może być krótszy niż 12 godzin tygodniowo, a pojedyncze spotkanie powinno trwać minimum 3 godziny.
- + Jeśli Ośrodek Przedszkolny jest prowadzony poza systemem edukacji – minimalny czas zajęć z dziećmi w tygodniu nie może być krótszy niż 9 godzin, najlepiej rozłożonych na 3 trzygodzinne spotkania.

4. DOKUMENTACJA ZAJĘĆ Z DZIEĆMI:

- + Nauczyciel prowadzi dokumentację przebiegu zajęć z dziećmi, która obejmuje: miesięczny wykaz obecności dzieci, dokumentację planów i realizacji pracy dydaktycznej (w podziale na tygodnie), dokumentację rozwoju dziecka – karty obserwacji dzieci i portfolio.

OBSZAR II.

PRZYGOTOWANIE I DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

1. NAUCZYCIELE/OSOBY PRACUJĄCE Z DZIEĆMI POSIADAJĄ KWALIFIKACJE UMOŻLIWIAJĄCE PROWADZENIE ZAJĘĆ Z DZIEĆMI:

- + Jeśli Ośrodek jest prowadzony w ramach systemu edukacji – nauczyciele posiadają wykształcenie zgodne z wymogami ustawy oświatowej.
- + Jeśli Ośrodek jest prowadzony poza systemem edukacji – pożądane jest wykształcenie pedagogiczne.

2. NAUCZYCIELE UCZESTNICZĄ W SZKOLENIU WSTĘPNYM.

- + Szkolenie wstępne trwa co najmniej 70 godzin.
- + Szkolenie uwzględnia zagadnienia umożliwiające nabycie umiejętności z zakresu:
  - + pracy z grupą różnowiekową,
  - + obserwacji dzieci,
  - + planowania i dokumentowania pracy dydaktycznej dostosowanej do indywidualnych potrzeb edukacyjnych i możliwości dzieci, współpracy z rodzicami,
- + a także:
- + wprowadzenie do pracy metodą projektów badawczych.

3. NAUCZYCIELE MAJĄ ZAPEWNIONĄ MOŻLIWOŚĆ PROFESJONALNEGO ROZWOJU.

- + Nauczyciele raz w roku uczestniczą w superwizyjnych szkoleniach doskonalących.
- + Nauczyciele korzystają z pomocy konsultanta metodycznego (psychologa, logopedy lub pedagoga).
- + Nauczyciele mają dostęp do publikacji i wskazówek metodycznych Fundacji Komeńskiego.
- + Nauczyciele prowadzący Ośrodki utrzymują ze sobą profesjonalny kontakt.

OBSZAR III.

RELACJE NAUCZYCIELA Z DZIEĆMI

1. NAUCZYCIEL PROWADZI ZAJĘCIA Z GRUPĄ NIE WIĘKSZĄ NIŻ 15 DZIECI.

2. DZIEĆMI ZAJMUJĄ SIĘ DWIE OSOBY (NAUCZYCIEL I RODZIC LUB INNY WOŁONTARIUSZ). UMOŻLIWIA TO INDYWIDUALNY KONTAKT NAUCZYCIELA Z DZIEĆMI.

3. RELACJE NAUCZYCIELA Z DZIEĆMI SĄ OSOBISTE I BLISKIE, ZAPEWNIAJĄ DZIECIOM POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA I WSPARCIE W ROZWIĄZYWANIU PROBLEMÓW.

- + W czasie zajęć nauczyciel potrafi nawiązać indywidualny kontakt z każdym dzieckiem.
- + Sposób pracy pozwala na poświęcenie czasu na rozwiązywanie pojawiających się problemów czy przyjrzenie się odkryciom i osiągnięciom dzieci.

OBSZAR IV.

WSPÓŁPRACA NAUCZYCIELA Z RODZINAMI

1. NAUCZYCIEL ZAWIERA Z RODZICAMI UMOWĘ O WSPÓŁPRACY OKREŚLAJĄCĄ ZAKRES WZAJEMNYCH ZOBOWIĄZAŃ, ZADAŃ, PRAW I OBOWIĄZKÓW.

2. NAUCZYCIEL POMAGA RODZINOM W ADAPTACJI DZIECI DO ZAJĘĆ W OŚRODKU.

- + Rodziny są zachęcane do bycia z dzieckiem w czasie adaptacji do Ośrodka.
- + Rodzice są zachęcani do odwiedzania Ośrodka, kiedy tylko mają na to ochotę.

3. NAUCZYCIEL ANGAŻUJE DO WSPÓŁPRACY RODZICÓW, KTÓRZY PEŁNIĄ ROTACYJNIE DYŻUR JAKO ASYSTENCI-WOLONTARIUSZE.

- + Umowa o współpracy reguluje sprawy dyżurów rodziców tak, żeby każda z rodzin miała co najmniej trzygodzinny dyżur, nie rzadziej niż raz w miesiącu.
- + Podczas dyżuru nauczyciel korzysta z umiejętności i zainteresowań rodziców.
- + Rodzice mają możliwość konsultowania lub wspólnego podejmowania decyzji dotyczących Ośrodka, zgodnie z umową o współpracy.

4. ISTNIEJĄ EFEKTYWNE SPOSOBY WZAJEMNEGO INFORMOWANIA O ROZWOJU DZIECKA.

- + Nauczyciel traktuje rodziców jako najważniejsze źródło informacji o dziecku.
- + Istnieje system słownego lub pisemnego informowania rodziców o codziennych wydarzeniach dotyczących ich dzieci.
- + Nauczyciel potrafi rozmawiać z rodzicami nawet na trudne tematy.
- + Wszyscy rodzice otrzymują informacje dotyczące zasad, planu pracy i innych ważnych spraw dotyczących działania Ośrodka.
- + Rodzice informują nauczyciela na bieżąco o ważnych sprawach dotyczących dziecka.

OBSZAR V.

WSPÓŁPRACA ZE ŚRODOWISKIEM SZKOLNYM

1. OŚRODEK REALIZUJE PROGRAM POMAGAJĄCY DZIECIOM W POKONANIU PROGU SZKOLNEGO I DOBREJ ADAPTACJI DO WYMAGAŃ SZKOŁY.

- + Program powstaje we współpracy nauczycieli Ośrodka i szkoły, rodziców oraz dzieci.

2. SZKOŁA WSPÓŁPRACUJE Z OŚRODKIEM PRZEDSZKOLNYM.

- + Szkoła stwarza możliwość angażowania dzieci szkolnych do różnych aktywności na rzecz dzieci z Ośrodka.
- + Szkoła współpracuje z nauczycielem merytorycznie i organizacyjnie.

1. WYMAGANIA PRZESTRZENNE:

- + Sala minimum 25 m² – jeśli grupa liczy nie więcej niż 10 dzieci. Przy większych grupach – minimum 2,5 m² na osobę.
- + Zapewniony stały dostęp do wydzielonej toalety przystosowanej do potrzeb małych dzieci (specjalny niski sedes lub nakładka na sedes standardowy i podest, umywalka na obniżonym poziomie, odpowiednim do wzrostu dzieci).
- + Możliwość wydzielenia z sali kącików do zabawy (w tym kącika do malowania ze zmywalną wykładziną) oraz do wypoczynku. Dzieci i nauczyciel powinni mieć możliwość zmiany aranżacji pomieszczenia przez przesuwanie mebli i tworzenie kącików tematycznych.
- + Preferowana jest umywalka lub zlew w sali (umieszczona na wysokości odpowiedniej dla dzieci).
- + Oświetlenie naturalne (nie dopuszczalne jest umieszczanie Ośrodka w suterenie).
- + Nisko umieszczone okna mające zabezpieczenie przed możliwością otworzenia przez dzieci, ale łatwo otwierane w przypadku zagrożenia.
- + Ogrzewanie termostaticznie kontrolowane w sposób ciągły dla zapewnienia odpowiednich temperatur. Powierzchnie emitujące ciepło nie mogą mieć temperatury wyższej niż 50°C lub muszą być osłonięte. Kaloryfery muszą być bezpieczne (panele lub kaloryfer obudowany drewnianą osłoną).
- + Instalacja elektryczna: gniazdka elektryczne powinny znajdować się poza zasięgiem dzieci lub być zakryte.
- + Aranżacja przestrzeni Ośrodków odpowiada potrzebom rozwojowym dzieci. Przestrzeń edukacyjna powinna dawać dzieciom możliwość wyboru, prowokować, umożliwiać doświadczanie, mieć wyraźnie zaznaczony podział na obszary zainteresowań (np. kąciki tematyczne, kolekcje własne). Rozmieszczenie wszystkich elementów wyposażenia (książki, zabawki, kredki itp.) należy tak zaplanować, aby były one łatwo dostępne dla dzieci.

2. BEZPIECZEŃSTWO:

- + Ośrodek spełnia wymagania zawarte w odpowiednich przepisach (aktach prawnych).
- + Sprzęt, instalacje i wyposażenie odpowiadają standardom bezpieczeństwa i są systematycznie kontrolowane.
- + Teren i wyposażenie są utrzymywane w czystości i są bezpieczne.
- + Zapewnione jest bezpieczeństwo pożarowe. Lokal powinien być wyposażony w gaśnicę przeciwpożarową. Nauczyciele muszą przejść podstawowe przeszkolenie w zakresie BHP i przepisów przeciwpożarowych.
- + Ubezpieczenie dzieci: decyzja o ubezpieczeniu dzieci biorących udział w zajęciach zależy od rodziców. Powinni oni zostać poinformowani o konsekwencjach nie ubezpieczenia dziecka.

3. WYMAGANIA SPRZĘTOWE:

- + Meble: wysokiej jakości zapewniającej co najmniej dwuletnią gwarancję trwałości. Kolorystyka: jasne kolory naturalnego drewna, dopuszczalne elementy kolorowe w postaci obrzeży PCV.
- + Brak ostrych krawędzi w meblach i wyposażeniu.
- + Wykładzina dywanowa: stonowana kolorystyka, pokrywająca od jednej trzeciej do jednej drugiej powierzchni sali.
- + Wykładzina zmywalna lub panele podłogowe. Nie mogą być śliskie!
- + Pomoce do pracy dydaktycznej umożliwiają realizację zróżnicowanego programu i dostosowane są do zróżnicowanego wieku dzieci. Zabawki, książki, gry, płyty CD, materiały plastyczne, sprzęty do zabaw tematycznych i ruchowych: najwyższej jakości, głównie materiały naturalne (drewno), o podwyższonej trwałości i stonowanej kolorystyce, z atestem bezpieczeństwa (CE).

4. WYMAGANIA ORGANIZACYJNE:

- + Nauczyciel podczas zajęć w Ośrodku musi mieć zapewniony stały dostęp do telefonu.
- + Nauczyciel powinien mieć zapewniony dostęp do Internetu (w budynku, w którym mieści się Ośrodek lub innym miejscu w gminie).
- + Pożądane: ogrodzony plac zabaw w pobliżu Ośrodka.

SYSTEM AKREDYTACJI OŚRODKÓW PRZEDSZKOLNYCH

Gminy i organizacje, które prowadzą Ośrodki Przedszkolne zgodne z filozofią i założeniami merytoryczno-organizacyjnymi Fundacji Komeńskiego, mogą starać się o certyfikat jakości wydawany przez Fundację Komeńskiego.

Fundacja Komeńskiego pomaga w utrzymaniu jakości Ośrodków posiadających certyfikaty:

- + Nauczyciele pracujący w Ośrodkach z certyfikatem Fundacji Komeńskiego mają pierwszeństwo w dostępie do szkoleń doskonalących i materiałów edukacyjnych Fundacji.
- + Fundacja Komeńskiego szkoli konsultantów merytorycznych (psychologów, logopedów, pedagogów), którzy dbają o jakość pracy nauczycieli.
- + Gmina prowadząca Ośrodki z certyfikatem ma pierwszeństwo w dostępie do programów i seminariów edukacyjnych organizowanych przez Fundację Komeńskiego.
- + W miarę swoich możliwości Fundacja przekazuje Ośrodkom książki i zabawki edukacyjne.

CZĘŚĆ 1.5.

EFEKTY ALTERNATYWNYCH FORM EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

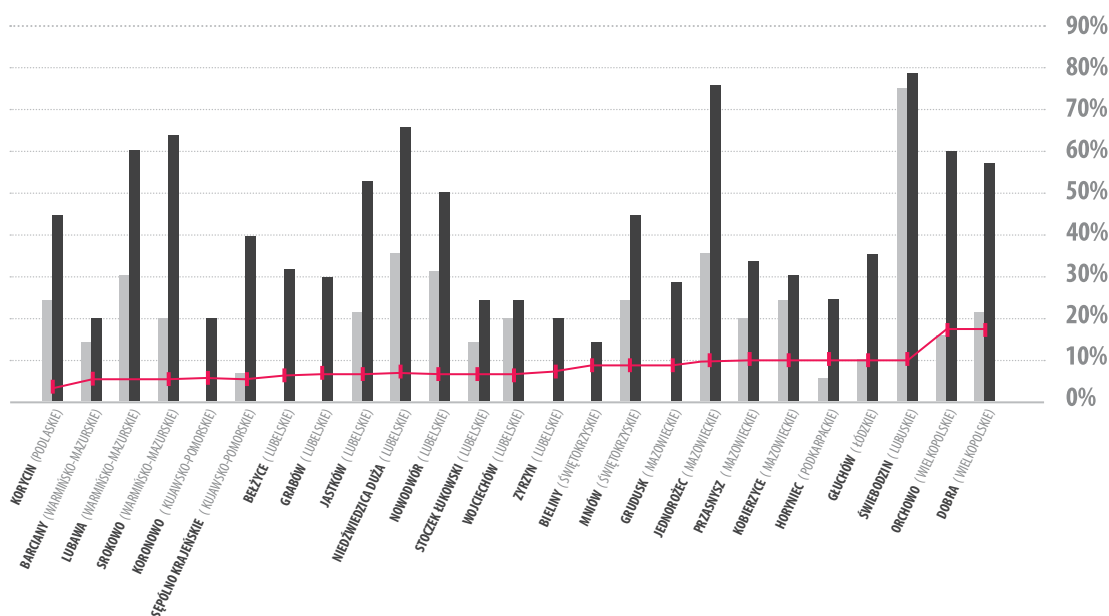
EFEKTY ALTERNATYWNYCH FORM EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

1. WZROST UPOWSZECHNIANIA PRZEDSZKOLNEGO.

W gminach, w których realizowany jest program „Gdy nie ma przedszkola” średni wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej wzrósł średnio o 15%. Dzięki Ośrodkom Przedszkolnym w wielu gminach edukacją przedszkolną objęto ponad 50% dzieci, w kilku prawie wszystkie dzieci w wieku 3-5 lat!

UPOWSZECHNIENIE WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO W WYBRANYCH GMINACH REALIZUJĄCYCH PROGRAM „GDY NIE MA PRZEDSZKOLA”

■ POZIOM UPOWSZECHNIENIA EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ BEZ OŚRODKÓW PRZEDSZKOLNYCH
■ POZIOM UPOWSZECHNIENIA EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ Z OŚRODKAMI FUNDACJI KOMENSKIEGO
+ ŚREDNI POZIOM UPOWSZECHNIENIA W WOJEWÓDZTWIE NA WSI

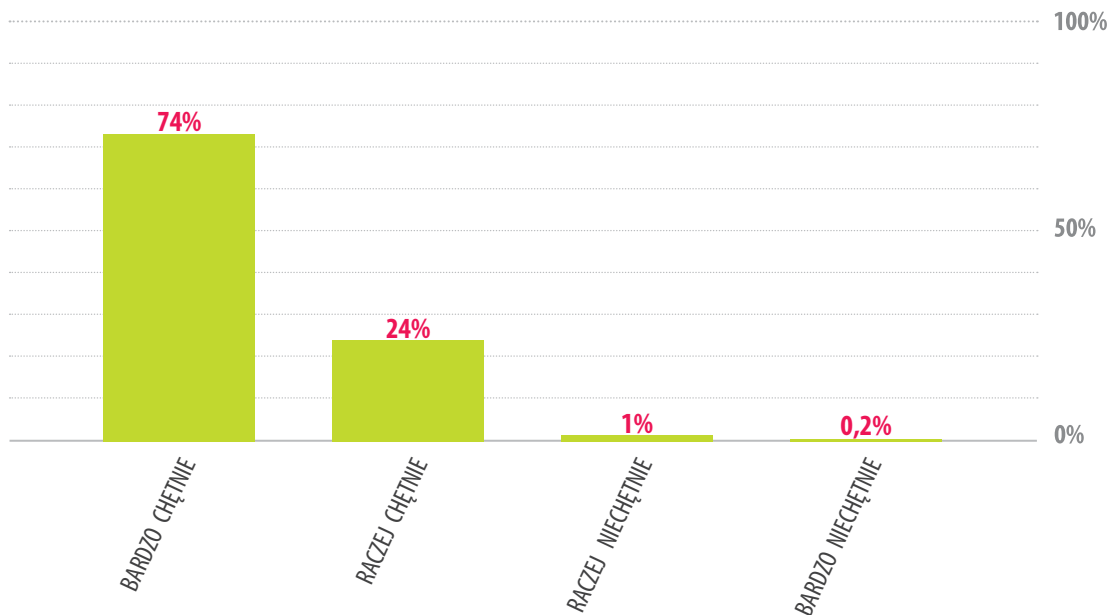

2. RODZICE ZADOWOLENI Z OŚRODKA PRZEDSZKOLNEGO I AKTYWNI UCZESTNICZĄCY W JEGO DZIAŁANIACH.

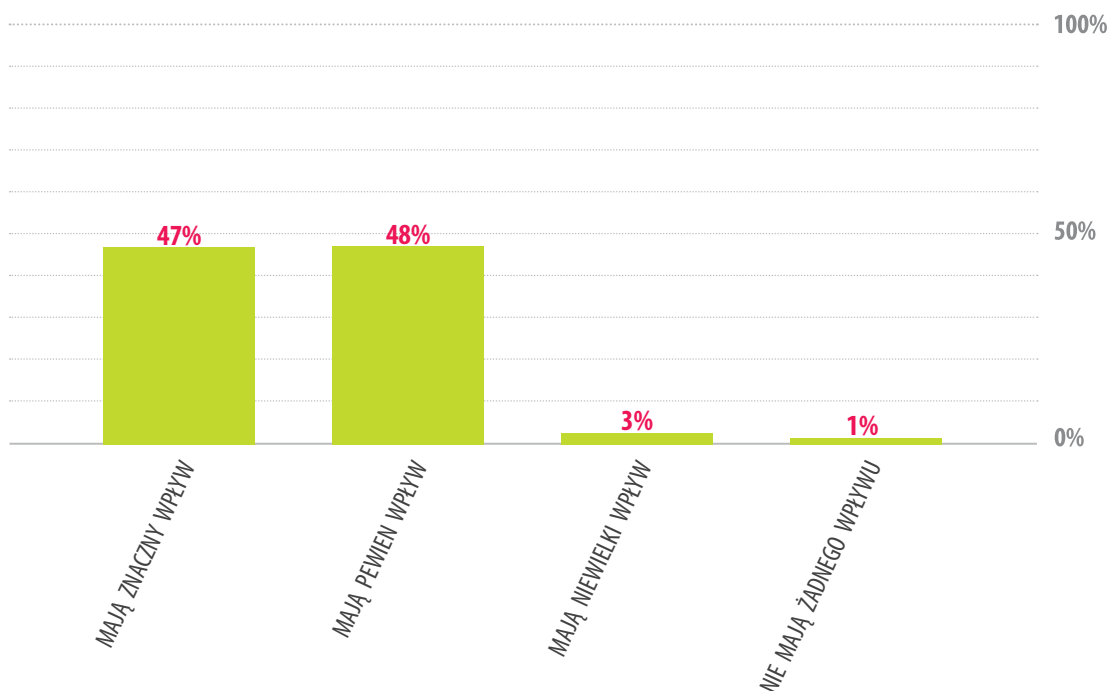
Rodzice asystują nauczycielce w czasie zajęć z dziećmi oraz wykonują różne prace pomocnicze i organizacyjne. Jak wynika z ankiety przeprowadzonej na potrzeby ewaluacji programu „Ośrodki przedszkolne – szansa na dobry start” – 99% rodziców jest zadowolonych z tego, że ich dzieci uczęszczają do Ośrodków Przedszkolnych.

W ankiecie przeprowadzonej wśród 500 rodziców dzieci uczęszczających do Ośrodków Przedszkolnych:

CZY PANA(I) DZIECKO CHĘTNIE CHODZI DO OŚRODKA?

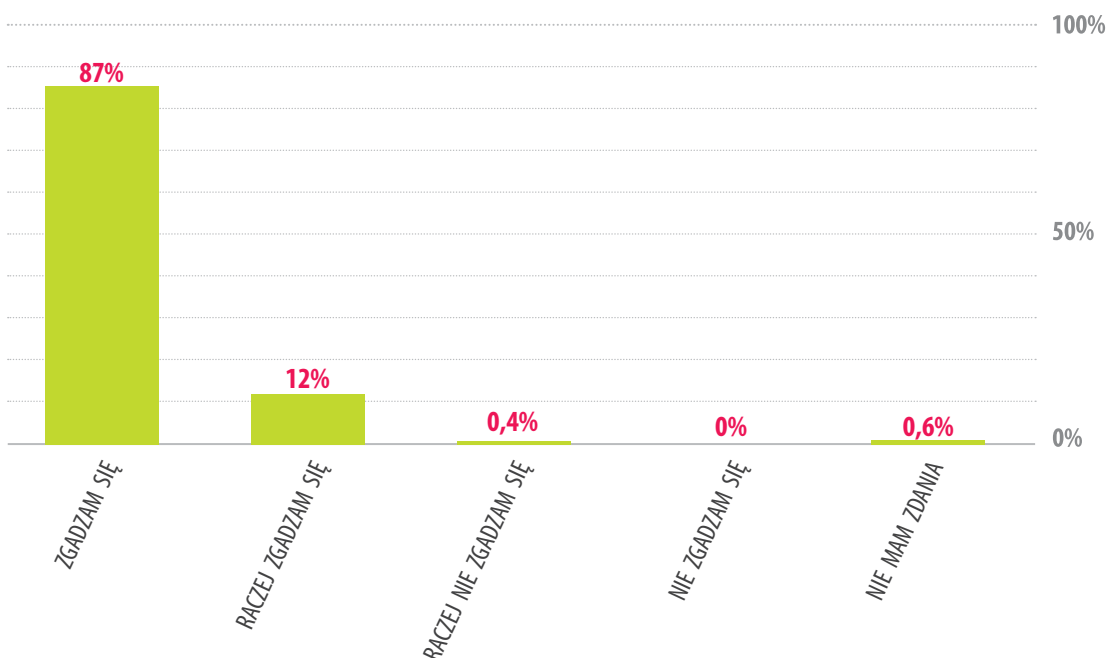

JAK DUŻY WPŁYW NA SPRAWY OŚRODKA MAJĄ RODZICE?

KIEDY DZIECKO MA PROBLEMY, TO KTOŚ W OŚRODKU MU POMAGA

ZDANIEM RODZICÓW NAJWIĘKSZE ZALETY OŚRODKÓW TO:

- + Obecność rodziców na zajęciach.
- + Dzieciom nie narzuca się uczestnictwa w zajęciach – te, które chcą pracują z panią nauczycielką, pozostałe bawią się z dyżurującą mamą.
- + Miła atmosfera oraz bardzo dobre podejście do dzieci. Różnorodność zajęć prowadzonych przez panią oraz rozwijające wycieczki.
- + Pewność, że dzieci otrzymają ciepły posiłek.
- + Przygotowanie dzieci do dalszej nauki w szkole oraz możliwość kontaktu z innymi dziećmi. Miła atmosfera, przyjazne stosunki między nauczycielem a dziećmi, dobrze zorganizowane zajęcia przedszkolne.
- + Mała liczba dzieci w grupie, pomoc psychologa i logopedy. Fakt, że zajęcia są bezpłatne.
- + Dzieci przestrzegają zasad dobrego wychowania i higieny. Gimnastyka sprawnościowa. Rozwijanie umiejętności plastycznych, tanecznych.
- + Nauczyciel i jego podejście do dzieci.
- + Największą zaletą jest to, że takie Ośrodki w ogóle istnieją, ponieważ dają one zarówno rodzicom, jak i dzieciom czas na przygotowanie się do podjęcia nauki w szkole; przygotowują dzieci do samodzielności, do życia w społeczeństwie.

3. DZIECI LEPIEJ PRZYGOTOWANE DO WYZWAŃ ŻYCIOWYCH I EDUKACYJNYCH.

By uzyskać informacje o wpływie alternatywnych form edukacji przedszkolnej na rozwój dzieci i społeczności gminnych Fundacja Komeńskiego przeprowadziła specjalne ewaluacje, które pozwoliły na zebranie informacji na temat funkcjonowania Ośrodków Przedszkolnych od nauczycieli Ośrodków i klas O, rodziców oraz reprezentantów gmin. Poniżej przedstawiamy najważniejsze wyniki.

O BADANIACH

Badania wpływu programu „Gdy nie ma przedszkola” na rozwój psychologiczno-społeczny dzieci, przeprowadzone przez zespół pod kierunkiem dr Olafa Żylicza (Szkola Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie), obejmowały przede wszystkim zmiany w obszarze psychologiczno-społecznego funkcjonowania dzieci. Badane były cztery obszary określone przez Fundację Komeńskiego jako kluczowe w rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym: **wytrwałość w wykonywaniu zadań, umiejętności społeczne** (m.in. umiejętność wspólnej zabawy, dostosowywania się do innych czy udzielania pomocy), **ciekawość i pewność siebie**.

Z wyjątkiem jednego uzupełniającego testu nie zbierano wyników pochodzących bezpośrednio od dzieci, a jedynie od ich nauczycieli i rodziców. Skonstruowano kwestionariusze zachowań dziecka w wersji dla rodziców i dla nauczycieli, mierzące wytrwałość, ciekawość, umiejętności społeczne i pewność siebie. Najpierw porównano reprezentatywną próbkę dzieci z klas zerowych uczestniczących w programie GNP z ich rówieśnikami, którzy nie brali udziału w żadnym systematycznym programie edukacji przedszkolnej. Potwierdzenia wyników uzyskanych od nauczycieli szukaliśmy w opisach rodziców badanych dzieci. Badania kwestionariuszowe uzupełnione zostały wywiadami grupowymi przeprowadzonymi z nauczycielami z klas zerowych, nauczycielami z Ośrodków i grupami rodziców dzieci z Ośrodków. Te dane jakościowe pozwoliły nam lepiej zrozumieć sens zależności ujawnionych w badaniach kwestionariuszowych.

- + Rodzice: dzieci uczęszczające do Ośrodków Przedszkolnych charakteryzują się wyższymi wynikami we wszystkich czterech opisywanych przez test kategoriach rozwojowych niż dzieci, które nie chodziły do przedszkoli.
- + Nauczyciele klas „O”: najbardziej widoczne są różnice w pewności siebie i w pewnej mierze w odniesieniu do ciekawości.
- + Dzieci uczęszczające do Ośrodków Przedszkolnych: okazały się mieć istotnie wyższe wyniki niż dzieci z klas zerowych (nie chodzące wcześniej do przedszkola) we wszystkich czterech ujmowanych przez test kategoriach.
- + W wywiadach grupowych rodzice i nauczyciele podkreślali różnice (na korzyść dzieci, które chodziły do Ośrodków) w zakresie zachowań odnoszących się do pewności siebie, umiejętności społecznych i wytrwałości dzieci.
- + Im dłużej dzieci uczestniczą w zajęciach w Ośrodkach, tym bardziej charakteryzują się ciekawością i wytrwałością (w ocenie rodziców) oraz ciekawością, umiejętnościami społecznymi i pewnością siebie (w ocenie nauczycieli).

RODZICE MÓWIĄ, JAK ZMIENIŁO SIĘ ICH DZIECKO:

Wypowiedzi z ankiet przeprowadzonych z rodzicami dzieci uczęszczających do Ośrodków Przedszkolnych:

- + Ania poznaje literki, bardzo dobrze liczy. Umie słuchać, dużo opowiada.
- + Kacper jest bardziej śmiały i chętniej słucha, gdy rozmawiamy z nim o czytaniu i pisaniu.
- + Gosia bardzo ładnie maluje, tańczy, rozwija się w grupie.
- + Julka jest bardziej samodzielna. Potrafi sama zająć się zabawą, posprzątać po sobie zabawki. Wie, jak się zachować w grupie, umie się dzielić zabawkami.
- + Krzyszek wyszczył się, umie pracować w grupie. Usamodzielnia się, nauczył się „żyć bez mamusi”.
- + Kuba nauczył się posługiwać przyborami szkolnymi, chętnie rysuje kredkami.
- + Zuzia jest otwarta, pełna pomysłów, rezolutna, bardziej samodzielna.
- + Wiola jest zawsze uśmiechnięta często śpiewa piosenki poznane w Ośrodku.
- + Magda potrafi dłużej skupić uwagę. Dziecko stało się bardziej samodzielne, nabrało pewnych nawyków kulturalnego zachowania. Rozwinęła również umiejętności w różnych dziedzinach.
- + Zosia stała się odważniejsza, rozwinęła się intelektualnie, w domu wymyśla różne zabawy, chętniej rysuje kredkami, częściej myje ręce, nie trzeba jej o tym przypominać na przykład przed jedzeniem.
- + Damian umie pomagać innym dzieciom.
- + Rafał zainteresował się samodzielnym tworzeniem plastycznym (malowanie, lepienie itp.), przez dłuższy czas zajmuje się daną czynnością.
- + Asia bardzo dużo maluje i rysuje.
- + Maja potrafi się sama bawić.
- + Antek potrafi się sam ubrać. Nauczył się wierszy na pamięć.
- + Bartek jest odważniejszy.
- + Mój Adam chętnie się uczy. Bardzo ładnie potrafi się wyśmuchać.
- + Grześ jest bardziej kontaktowy i odważny.
- + Ala nauczyła się dzielić zabawkami. Jest bardziej zorganizowana.
- + Natalka więcej mówi. Ma większą wyobraźnię.

NAUCZYCIELE MÓWIĄ, JAK ROZWIJAJĄ SIĘ DZIECI:

- + U mnie dzieci z Ośrodka Przedszkolnego są bardziej aktywne. Zgłaszają się chętniej. Nawet nie wiedzą czasami, jakie jest pytanie, a już palec podnoszą. Mam jedną dziewczynkę, która wcale nie chodziła do przedszkola. I ją muszę bardzo prosić o wypowiedzenie jakiegokolwiek słowa i tak naprawdę to z niej je wyduszam.

pani Alina, nauczycielka klasy 0 z Michowic

- + Miałam problem z Mateuszkiem [który nie chodził do przedszkola]. Z reguły stał z boku, nie bawił się z innymi, ale zawsze było kilkoro dzieci po zajęciach w Ośrodku Przedszkolnym, które go zachęcały: „Choć do nas, pobawimy się”. W grupie mam różne dzieci, połowa chodziła do Ośrodków i to one starają się wciągać do zabawy te pozostałe. Nie chodzi o to, że dominują. Powiedziałabym, że raczej współpracują.

pani Jolanta, nauczycielka z Korycina

- + Sylwia ma trzy i pół roku. Na początku była bardzo nieśmiała, nie odzywała się prawie do nikogo. Z dziećmi się nie bawiła, sama z boczku oglądała książki. Wszędzie chodziła z książką, była bardzo cichutka, gdy do niej coś mówiłam, ona: „Taaak”. Ujmowała mnie tą swoją słodkością. Nie chciała zostawać w Ośrodku, płakała, później jej przeszło i puszczała mamę do domu. Teraz zmieniła się o 360°. Potrafi podnieść głos, nakrzyczeć na kolegów: „Stuknąłeś Klaudię, plosę tu nie skakać!”, „Ja nie jestem dzidzia, ja jestem Sylwunia”. Z chłopakami strzela z pistoletu, piłuje piłą. Zaczęła śpiewać piosenki, a nie tylko ruszać ustami. Podczas zabaw w „Od przedszkola do Opola” wychodzi na scenę, przedstawia się i śpiewa!

pani Iwona, nauczycielka z Wasilkowa

+ Pięcioletni Kacper chętnie przychodził na wszystkie zajęcia do Ośrodka. Na początku wydawało mi się, że to czterolatek – bo zawsze był w „cieniu” postawniejszego, silniejszego, a faktycznie młodszego o rok kolegi. Najpierw wstydził się mówić podczas rozmów w kręgu, schylał głowę i kulił ramiona, gdy była jego kolej na wypowiedź. Najczęściej w ogóle nie otwierał ust. Potem powtarzał to, co powiedział ktoś inny. Nie lubił rysować i malować, a w każdym razie robił to byle jak, szybko, niedokładnie, bez skupienia i uwagi. Oglądał się na inne dzieci. Chciał jak najszybciej skończyć. Zwykle też mówił, że czegoś nie umie. W zabawach Kacper naśladował wyróżniające się dzieci, wyraźnie szukał wzorca, nawet wśród młodszych kolegów. Chętnie bawił się z dziewczynkami. Interesowały go tylko klocki, samochody, zabawy w gospodarstwo i rolnicze zajęcia. Teraz coraz więcej czasu poświęca na staranne kończenie prac plastycznych, najdłużej maluje. Nauczył się malować postać i fragmenty przestrzeni – wcześniej był bezradny w rysowaniu konkretnych kształtów. Umie też bawić się w kręgu ze śpiewaniem i tańcem, wypowiada się podczas rozmowy w kręgu, choć nadal potrzebuje dłuższego namysłu. Potrafi poprowadzić zabawę, dawniej tylko naśladował inne dzieci. Przejmuje inicjatywę. Zawsze lubił być w grupie, ale jest w niej bardziej pewny siebie. Bardzo chętnie uczestniczy w zabawach plastycznych, „w wyobraźnię”, opowiadanie historii z wymyślanym końcem, uważnie i zachłannie słucha czytania książek.

pani Monika, nauczycielka z Lubawy

4. Utworzenie nowych miejsc pracy.

Program pozwolił na stworzenie nowych miejsc pracy dla bezrobotnych kobiet – około 30% nauczycieli pracujących w Ośrodkach nie miało wcześniej pracy.

5. Wzrost czytelnictwa.

We wsiach, w których działają Ośrodki część rodziców po raz pierwszy zaczęła korzystać z bibliotek gminnych bądź z księgozbioru znajdującego się w Ośrodkach.

6. Integracyjny charakter ośrodków.

W zajęciach uczestniczą także dzieci niepełnosprawne (nawet starsze, powyżej piątego roku życia, które ze względów organizacyjnych nie mają szans na nauczanie indywidualne). Integracja dzieci niepełnosprawnych i zdrowych przebiega w atmosferze otwartości i akceptacji.

+ Przez dwa lata miałam u siebie w grupie chłopca niepełnosprawnego, który dwa razy w tygodniu przychodził na zajęcia z ojcem i widziałam, że te dzieci bardziej się opiekowały tym chłopcem, pomagały mu ze względu na to, że był niesprawny ruchowo. Dzieci przynosiły mu ... gazety. ...I gięły taką gazetę – on ruchowo był niesprawny, bo był po porażeniu ruchowym i sam nawet nie umiał pogiąć gazety – i wpychały mu ją do ręki. Same kulkę robiły – to właśnie mnie zainteresowało, jak one są chętne do pomocy i akceptują dziecko niepełnosprawne.

pani Alicja, nauczycielka klas I-III

7. AKTYWIZACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ WOKÓŁ KWESTII MAŁYCH DZIECI.

- + Ośrodki stały się miejscem spotkań dla rodziców, nauczycieli i młodzieży.
- + W kilku gminach założono stowarzyszenia, których celem jest wspieranie edukacji małych dzieci.
- + Badania prowadzone od trzech lat przez studentów Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Łódzkiego dowodzą, że społeczność wsi postrzega Ośrodki jako miejsce wyrównywania szans edukacyjnych dzieci.
- + W 19 gminach realizujących program „Gdy nie ma przedszkola” przedstawiciele społeczności lokalnej i władz samorządowych wypracowali długofalowe strategie edukacji elementarnej – wszędzie upowszechnienie jakościowej edukacji przedszkolnej występuje jako priorytet.

O WPŁYWIE OŚRODKÓW PRZEDSZKOLNYCH NA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ MÓWIĄ REPREZENTANCI GMIN*:

- + Rodzice bardzo angażują się w prace na rzecz Ośrodków Przedszkolnych. Pomagają w przygotowaniu sal do rozpoczęcia roku szkolnego, biorą czynny udział w spotkaniach podczas pełnionych dyżurów, kupują różne rzeczy potrzebne na zajęcia oraz środki czystości. Przynoszą przedmioty niezbędne do prowadzenia zajęć oraz do kąceków zainteresowań. Chętnie współpracują z nauczycielami. Dzieci z Ośrodków Przedszkolnych uczestniczą w uroczystościach szkolnych i środowiskowych wspólnie z klasami 0-III, bo nauczyciele współpracują ze sobą.

reprezentant gminy Sosnowica

- + Do tej pory rola rodziców ograniczała się do przyprowadzania dzieci do zerówki i płacenia składek. Forma prowadzenia Ośrodków Przedszkolnych zmusza rodziców do angażowania się w zajęcia. Budziło to początkowo pewne obawy, zważywszy na fakt, że rodzice raczej niechętnie brali udział w życiu szkoły. Okazały się one jednak bezpodstawne, ponieważ zarówno rodzice, jak i mieszkańcy bardzo chętnie włączają się w pracę Ośrodków. Co ciekawe – osoby, których dzieci ukończyły Ośrodki Przedszkolne, aktywnie uczestniczą w życiu szkoły swoich podrosłych pociech.

reprezentant gminy Myszyniec

- + Rodzice są uczestnikami programu na zasadach partnerskich, aktywnie włączają się w edukację, niosą bardzo dużą pomoc w tworzeniu (adaptacja pomieszczeń) i funkcjonowaniu Ośrodków. Widzą potrzebę istnienia większej liczby placówek i co więcej – doprowadzają do ich utworzenia.

reprezentant gminy Milejów

- + Rodzice są bardziej zaangażowani w rozwój intelektualny dziecka. Dzięki dyżurom w Ośrodku potrafią wygospodarować czas na pracę społeczną na rzecz szkoły. Chętnie współpracują z nauczycielami, nie czuć bariery rodzic – nauczyciel.

reprezentant gminy Barciany

* Cytaty pochodzą z ankiety „Dyfuzja innowacji”, przeprowadzonej w ramach ewaluacji projektu „Ośrodki Przedszkolne – szansa na dobry start” wśród reprezentantów gmin realizujących projekt.

8. WPROWADZENIE SYSTEMOWYCH ZMIAN. ALTERNATYWNE FORMY WCZESNEJ EDUKACJI W USTAWIE.

Dzięki wytrwałemu działaniu Fundacji Komeńskiego i innych organizacji pozarządowych, we wrześniu 2007 roku „inne formy wychowania przedszkolnego” zostały wprowadzone do ustawy oświatowej, przełamując monopol przedszkola.

9. WZROST CZYTELNICTWA.

Nauczycielki pracujące w Ośrodkach miały możliwość uczestniczenia w szkoleniach przygotowujących je do pracy nie tylko z dziećmi, ale także ze środowiskiem lokalnym. Nie tylko uważnie obserwowały rozwój każdego dziecka, planując odpowiednie, dostosowane do indywidualnych potrzeb działania edukacyjne, ale włączały się w tworzenie lokalnych koalicji na rzecz najmłodszych obywateli, zachęcając do takich działań rodziców.

NAUCZYCIELE MÓWIĄ, CO DAŁA IM PRACA W OŚRODKACH PRZEDSZKOLNYCH :

- + To była moja pierwsza praca z dziećmi, bałam się, czy sobie poradzę, ale myślę, że jest dobrze. Poznałam wielu nowych ludzi. Cieszę się, że zaczynałam pracę w takim przedszkolu. Pracę magisterską napisałam o Ośrodkach Przedszkolnych, na egzaminie wszyscy słuchali z otwartymi buziami, już nie zadawali pytań, tylko chcieli, żebym opowiadała o Ośrodkach. Doświadczenia na szkoleniu – bezcenne.
- + Zyskałam przyjaciół bardzo, bardzo bliskich. Zaczęłam pracę po studiach i na początku było ciężko. Musiałam sama sobie poradzić, nie było dyrektora, opiekuna stażu. Praca metodą projektów mi pomogła, nawet w Zabrodziu wszystko się zmienia, coraz więcej dzieci przychodzi.
- + Z perspektywy czasu mogę powiedzieć, że moja samoocena jest wyższa. Nigdy nie sądziłam, że będę mogła pogodzić pracę w przedszkolu i szkole, jedno studia podyplomowe i drugie... Nigdzie nie powstała żadna luka. Dałam radę mimo wzlotów i upadków. I teraz nie wiem, jak ja mogłabym nie pracować w tym przedszkolu.
- + Nabrałam pewności siebie, która była mi potrzebna. Cieszę się, że mogłyśmy zaszcześcić w gminie chęć tworzenia Ośrodków, przekonać ludzi, że to jest potrzebne. Po kilku latach w szkole wchodzi się schematy, a tu przekonałam się, że można inaczej, na przekór.
- + Moje środowisko zaczyna się przekonywać do nowoczesnych metod pedagogicznych – nie jestem już samotna. Formy pracy na tych szkoleniach są najlepsze, są ćwiczenia, ale czujemy się partnerami.
- + Trzy ważne rzeczy: Po pierwsze powrót do zawodu. Po drugie – praca. W dzieciństwie bardzo chciałam chodzić do przedszkola i zazdrościłam kuzynom, że mogą. Teraz moje własne dzieci są w przedszkolu i jestem dumna, że mamy we wsi Ośrodek Przedszkolny. I po trzecie czuję się też taka bardziej światowa – szkolenie umożliwiło mi kilkukrotny pobyt w stolicy, gdzie wcześniej nie bywałam...

CZĘŚĆ 2.

ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ — ORGANIZACJA I FINANSE

X ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ – ORGANIZACJA I FINANSE

Ze względu na wielkie zaniedbania w dostępie do edukacji przedszkolnej dzieci mieszkających na terenach wiejskich konieczne jest szukanie różnorodnych rozwiązań, które pozwolą dobrze przygotować dzieci do startu szkolnego. Upowszechnianie wychowania przedszkolnego dzięki wprowadzaniu alternatywnych form może być realizowane przy zastosowaniu różnych rozwiązań formalno-prawnych. W naszym poradniku omawiamy trzy takie – naszym zadaniem najważniejsze – rozwiązania:

- I. ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ REALIZOWANE POZA SYSTEMEM EDUKACJI**
- II. ALTERNATYWNE FORMY WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO JAKO ELEMENT GMINNEGO SYSTEMU EDUKACJI**
- III. ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ JAKO PROGRAM FINANSOWANY Z EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO**

I. ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ REALIZOWANE POZA SYSTEMEM EDUKACJI

Zajęcia edukacyjne dla dzieci, które tu nazywamy Ośrodkami Przedszkolnymi, mogą być realizowane w różnych formach, na podstawie następujących ustaw:

- + ustawa o pomocy społecznej,
- + ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- + ustawa – Prawo działalności gospodarczej,
- + ustawa o samorządzie gminnym.

Ustawy te omawiają ogólne zadania gminy, tym samym wskazują przez kogo i w jakiej formie mogą być prowadzone Ośrodki Przedszkolne. Zależnie od przyjętego rozwiązania Ośrodki Przedszkolne są częścią działalności edukacyjnej, opiekuńczej, wychowawczej lub kulturalnej gminy. Mogą być prowadzone przez jedną z gminnych instytucji lub przez instytucję odrębny podmiot (np. stowarzyszenie). Przyjęte rozwiązania prawne determinują sposoby finansowania pracy Ośrodków. Może to być budżet gminy, ale także inne źródła finansowe (np. dotacje). We wszystkich omawianych przypadkach głównym źródłem finansowania jest budżet gminy, co nie wyklucza dofinansowywania z innych źródeł.

Na s. 63 podajemy przykłady różnych rozwiązań zastosowanych przez gminy, które realizują program „Gdy nie ma przedszkola”.

OŚRODEK PRZEDSZKOLNY JAKO FORMA DZIAŁAŃ BIBLIOTEKI GMINNEJ LUB DOMU KULTURY

By umożliwić prowadzenie Ośrodka w takiej formule, do statutów biblioteki lub domu kultury muszą zostać wprowadzone odpowiednie zmiany, zaakceptowane przez Radę Gminy stosowną uchwałą. W tym rozwiązaniu fundusze na Ośrodek pochodzą z części budżetu gminy przeznaczonej na działalność kulturalną i są przekazywane na konto biblioteki lub domu kultury. Nauczycielki mogą być pracownikami etatowymi tych instytucji. Koszty prowadzenia Ośrodka należy uwzględnić w planie finansowym danej instytucji.

OŚRODEK PRZEDSZKOLNY JAKO FORMA DZIAŁAŃ INSTYTUCJI REALIZUJĄCYCH GMINNE PROGRAMY PROFILAKTYCZNE

Prowadzenie Ośrodka Przedszkolnego można zaplanować jako część Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, na podstawie którego wykorzystuje się środki finansowe Komisji Przeciwdziałania Alkoholizmowi, czyli tzw. kapsłowe. Środki można kierować do wielu placówek jako zadania dodatkowe związane z wczesną profilaktyką – do szkół, bibliotek, świetlic wiejskich, straży pożarnej, kół gospodyń itp. Mogą to być na przykład umowy-zlecenia na wykonanie określonego zadania. Ważne, aby w programie profilaktyki znalazł się zapis o wczesnej profilaktyce realizowanej w postaci programów dla małych dzieci. W ramach tego programu można utworzyć i prowadzić świetlice profilaktyczne, gdzie odbywają się różnorodne zajęcia dla wielu grup wiekowych.

OŚRODEK PRZEDSZKOLNY JAKO FORMA DZIAŁAŃ OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ (OPS)

Ośrodki Przedszkolne mogą działać jako jeden z programów ośrodka pomocy społecznej. W programie działania jednostki opieki społecznej – wieloletniej strategii polityki społecznej, należy zawrzeć zapisy o funkcjonowaniu takiego programu (zajęć dla małych dzieci) jako pomoc i wsparcie dla rodziny. Trudność sprawić może tylko fakt, że zadaniem OPS jest wspomaganie rodziny o określonych dochodach. Rozwiązaniem problemu jest jednak określenie prowadzenia Ośrodka Przedszkolnego jako uzupełnienia innych form działania ośrodka pomocy społecznej. Oczywiście, w budżecie OPS należy przewidzieć środki finansowe na realizację tego zadania.

DLACZEGO POWSTAŁY OŚRODKI W BEŁŻYCACH?

Od kilku lat prowadzę świetlicę wsparcia dziennego dla dzieci. Kiedy z Ośrodka Pomocy Społecznej w Bełżycach otrzymałam propozycję prowadzenia grupy przedszkolaków, bardzo się ucieszyłam. Wiedziałam, że będę miała pod opieką młodsze rodzeństwo dzieci, które przychodzą do świetlicy. Dzieci te wywodzą się z rodzin korzystających z pomocy społecznej i nie miały szansy uczestnictwa w edukacji przedszkolnej.

Powstanie grupy przedszkolaków to wspaniałe przedsięwzięcie, które okazało się wręcz rewelacją. Samo prowadzenie przez matki dziecka do przedszkola motywowało ją do zadbania o schludny wygląd. Matki miały szansę rozmowy i spotkania się ze specjalistami. Kiedy obserwowałam dzieci uczestniczące w zajęciach, widziałam wielką ciekawość matek, które z zapałem wykonywały prace plastyczne i układały gry edukacyjne.

Na przestrzeni kilkunastu miesięcy widzę ogromne zmiany w zachowaniu dzieci i ich matek. Obowiązujące normy społeczne, zachowanie, nauka połączona z zabawą wzbudza ciekawość i chęć uczestnictwa w zajęciach.

Dobrym przykładem jest dziesięciomiesięczna Julka, która obserwowała swoje starsze siostry oraz resztę dzieci, siedząc na kolanach u mamy. Gdy zaczęła chodzić, chętnie włączyła się do zabawy i potrafiła pokazywać gesty przy wykonywaniu poszczególnych zabaw. Szybko nauczyła się mówić. Zna zasady obowiązujące w grupie. Potrafi wspaniale posługiwać się farbami, nożyczkami, szybko nawleka koraliki oraz dobiera trafnie elementy przy układankach. Zna dużo piosenek, ze szczegółami rysuje postaci. Niech ten i wiele przykładów będzie motywacją do stwarzania możliwości uczenia dzieci już od najmłodszych lat do przedszkola.

Irena Kamińska, nauczycielka w Ośrodku Przedszkolnym w OPS Bełżyce

OŚRODEK PRZEDSZKOLNY JAKO JEDNA Z PLACÓWEK OŚWIATOWYCH GMINY

Ośrodek może być prowadzony w ramach powołanego w celach zarządzania placówkami edukacyjnymi Zespołu Administracji Placówek Oświatowych. Taka instytucja może, zgodnie z prawem, prowadzić pozalekcyjną działalność edukacyjną. Warto wtedy zapisać zadania związane z edukacją przedszkolną w Strategii Edukacyjnej gminy, a Zespół Administracji Placówek Oświatowych wyznaczyć do realizacji tego zadania. Przy takim rozwiązaniu Zespół zatrudnia nauczycielki, ich wynagrodzenia zaś finansowane są ze środków na edukację.

We wszystkich wymienionych wyżej rozwiązaniach Ośrodek Przedszkolny nie jest odrębnym bytem formalno-prawnym. Z prawnego punktu widzenia niczym nie różni się od innych zajęć prowadzonych w ramach domu kultury czy w świetlicy. Ośrodek Przedszkolny to tak naprawdę zatrudniona do prowadzenia zajęć osoba. Również środki finansowe na bieżące działanie Ośrodka (koszty eksploatacji pomieszczenia, materiały plastyczne) są dodane lub ukryte w kosztach działania domu kultury czy ośrodka pomocy społecznej.

Formalne przypisanie Ośrodka do danej instytucji wcale nie oznacza, że musi się on fizycznie w tej instytucji znajdować. Ośrodki Przedszkolne programu „Gdy nie ma przedszkola” najczęściej mieszczą się w szkołach podstawowych, w niewykorzystanych klasach. Działają również w wynajętym lub użyczonym lokalu, w budynku remizy strażackiej lub w samym Urzędzie Gminy.

OŚRODEKI PRZEDSZKOLNE PROWADZONE PRZEZ INSTYTUCJĘ ZEWNĘTRZNĄ WOBEC GMINY

OŚRODEK PRZEDSZKOLNY PROWADZONY W RAMACH DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Prawo zezwala na prowadzenie działalności oświatowej jako działalności gospodarczej. Prowadzenie Ośrodka, czyli działalności edukacyjno-wychowawczej, może być uznane za usługę. W takiej sytuacji gmina powinna wyodrębnić zajęcia edukacyjne dla małych dzieci jako oddzielne zadanie i ogłosić na nie przetarg. Wykonaniem zadania zajmuje się podmiot prowadzący działalność gospodarczą na terenie gminy. Może to być niepubliczne przedszkole, ale również emerytowana lub bezrobotna nauczycielka, która zarejestruje działalność usługową (edukacja, wychowanie) w ewidencji działalności gospodarczej.

Jeżeli władze gminy zdecydują, że na ich terenie istnieje konieczność prowadzenia usługi w formie działalności edukacyjno-wychowawczej, mogą w trybie zamówień publicznych zlecić wykonanie tej usługi podmiotom gospodarczym. Usługi te w świetle prawa mogą być finansowane z budżetu gminy, ponieważ zaspokajanie potrzeb wspólnoty w zakresie oświaty jest zadaniem własnym gminy. Usługi mogą też być wykonywane na podstawie umowy zawieranej przez gminę z nauczycielką prowadzącą działalność gospodarczą. Nauczycielka, która w ramach działalności gospodarczej prowadzi Ośrodek, może zatrudniać inne nauczycielki (w formie umowy o pracę lub umowy-zlecenia).

OŚRODEK PRZEDSZKOLNY PROWADZONY PRZEZ ORGANIZACJĘ POZARZĄDOWĄ

Zajęcia edukacyjne dla dzieci może prowadzić również organizacja pozarządowa (fundacja i stowarzyszenie są osobami prawnymi), o ile ma w swoim statucie zapis o działalności edukacyjno-wychowawczej dla dzieci. Gmina musi określić zadania i środki finansowe w programie współpracy z organizacjami pozarządowymi, po czym ogłosić nabór wniosków na to zadanie, i wybrać organizację, która je zrealizuje.

FORMY ZATRUDNIENIA NAUCZYCIELEK

Ośrodki Przedszkolne prowadzone w opisany powyżej sposób nie realizują ustawowych zadań edukacyjnych, osoby pracujące z dziećmi nie są nauczycielami w rozumieniu ustawy o systemie oświaty. Oznacza to, że nie muszą być zatrudnione na podstawie Karty Nauczyciela.

Ponieważ jednak wykonywana przez te osoby praca nie różni się niczym od pracy nauczyciela w innych placówkach edukacyjnych, w pensum godzin – oprócz prowadzenia zajęć – należy uwzględnić czas potrzebny do przygotowywania się do zajęć z dziećmi. Ponadto nauczycielki są zobowiązane do spotkań z rodzicami i z konsultantem metodycznym, co również należy wziąć pod uwagę w ich czasie pracy. Warto też pomyśleć o okresie urlopowym. Wybrana instytucja samorządowa finansowana z budżetu gminy i odpowiedzialna za prowadzenie Ośrodka może zawrzeć z nauczycielką umowę o pracę, w odpowiednim wymiarze. Może to być umowa na czas określony lub nieokreślony.

Innym możliwym rozwiązaniem jest umowa-zlecenie podpisywana z nauczycielką, zwłaszcza wtedy, gdy praca w Ośrodku jest dla niej zajęciem dodatkowym. W tym przypadku nauczycielka otrzymuje wynagrodzenie za wszystkie przepracowane godziny. Umowa-zlecenie nie liczy się do stażu pracy.

Do prowadzenia zajęć z dziećmi mogą być też zaangażowane nauczycielki prowadzące własną działalność gospodarczą, dzięki czemu gmina wykupuje w danej firmie usługę edukacyjną i nie ponosi dodatkowych kosztów związanych z ubezpieczeniem pracownika.

Wszystkie te formy mogą być realizowane nawet w ramach jednej gminy. Jednak umowa o pracę jest dla nauczycielek zdecydowanie najbardziej atrakcyjna, zwłaszcza, jeśli nie mają ubezpieczenia społecznego z innego źródła. Warto zadbać o taką formę zatrudnienia, która będzie na tyle nauczycielce odpowiadać, że zapewni Ośrodkowi stabilność zatrudnienia. To, że w Ośrodku pracuje przez dłuższy okres czasu ta sama osoba jest niezwykle ważne dla jakości programu – nauczycielki potrzebują czasu, żeby zapoznać się z zasadami i z programem pracy Ośrodków. Zazwyczaj z roku na rok pracują coraz lepiej. Jednocześnie rodzice się z nimi zżywają, a ich dobre relacje są podstawą sukcesu programu.

Należy także pamiętać o możliwości zatrudnienia wolontariuszy. Wolontariuszem może być, zgodnie z prawem, osoba pełnoletnia, niekarana. Powinna być poinformowana o specyfice pracy wychowawczej oraz konieczności zachowania tajemnicy w sprawach dotyczących dzieci i rodziców. Wolontariusz musi być ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe podczas pracy. Wolontariusz pracuje na podstawie umowy zawartej z instytucją prowadzącą Ośrodek.

UMOWA TAKA POWINNA OKREŚLAĆ:

- + zakres zadań, których podejmie się wolontariusz oraz czas trwania współpracy;
- + zobowiązanie wolontariusza do działania w porozumieniu z osobą, której podlega Ośrodek i nauczycielką;
- + zobowiązanie do zachowania tajemnicy w sprawach dotyczących dzieci i rodziców.

FINANSE

KOSZTY PROWADZENIA OŚRODKÓW PRZEDSZKOLNYCH

NA KOSZTY PROWADZENIA OŚRODKÓW SKŁADAJĄ SIĘ NASTĘPUJĄCE CZYNNIKI:

- + utrzymanie pomieszczenia lub budynku, w którym znajduje się Ośrodek (ogrzewanie, elektryczność, woda oraz koszty remontów);
- + wynagrodzenie pracowników (nauczycielki);
- + wynagrodzenie konsultanta metodycznego;
- + wyposażenie Ośrodka (meble, wykładziny, środki czystości);
- + pomoce dydaktyczne – zabawki, książki, materiały plastyczne;
- + ubezpieczenie dzieci;
- + inne koszty (np. wynajęcie autokaru na wycieczkę).

Wysokość kosztów związanych z prowadzeniem Ośrodków Przedszkolnych, a ponoszonych przez gminę, zależy od kilku czynników, o których – do pewnego stopnia – może decydować sama gmina w zależności od szacowanych potrzeb, dostępnych środków, preferencji nauczycielek i rodziców. Najważniejsze czynniki to:

1. LICZBA OŚRODKÓW PRZEDSZKOLNYCH I LICZBA UCZĘSZCZAJĄCYCH DO NICH DZIECI

Im większa liczba dzieci, tym więcej potrzeba nauczycielek, a tym samym funduszy na ich wynagrodzenia. Program „Gdy nie ma przedszkola” zakłada, że grupy powinny liczyć 7-15 dzieci. Z taką grupą nauczycielka może prowadzić wysokiej jakości zajęcia edukacyjne nastawione na wyrównywanie szans edukacyjnych i dobre przygotowanie dzieci do szkoły.

Większość gmin realizujących program „Gdy nie ma przedszkola” zaczynała z jednym lub dwoma Ośrodkami i zwiększała stopniowo ich liczbę. Często powstawanie nowych Ośrodków wymuszali rodzice. W niektórych gminach Ośrodki działają w każdej miejscowości, w której dostępny jest odpowiedni lokal.

2. LICZBA GODZIN ZAJĘĆ W OŚRODKU PRZEDSZKOLNYM

Czas działania Ośrodków zależy od potrzeb rodziców oraz woli i możliwości finansowych gminy. Zgodnie z założeniami programu „Gdy nie ma przedszkola” minimum to 9 godzin w tygodniu, przy pełnej grupie dzieci (nie więcej niż 15 dzieci). Wiele gmin wybiera 9-godzinny wariant, bo umożliwia to istnienie większej liczby grup. Badania ewaluacyjne prowadzone w 2006 roku w różnych gminach realizujących program „Gdy nie ma przedszkola” pokazały, że dzieci uczęszczające do Ośrodków działających 9 godzin w tygodniu radzą sobie nie gorzej od dzieci uczęszczających do Ośrodka więcej godzin. W niektórych gminach, przede wszystkim pod wpływem rodziców, Ośrodki czynne są nawet do 25 godzin w tygodniu. Badania naukowe wskazują, że liczba i czas trwania zajęć edukacyjnych ma mały wpływ na efekty. Dużo ważniejsze jest dobre przygotowanie nauczycielki, jej relacje z dziećmi, jakość i systematyczny udział dzieci w zajęciach.

Gmina decyduje, czy Ośrodki działają cały rok, czy mają przerwę, na przykład na okres wakacji szkolnych. Zależy to przede wszystkim od potrzeb rodziców, i od sytuacji w danej miejscowości: Czy budynek, w którym mieści się Ośrodek jest w lecie czynny? Czy większość dzieci zostaje na miejscu na okres letni?

3. MIEJSCE PROWADZENIA OŚRODKA PRZEDSZKOLNEGO

Gmina zainteresowana prowadzeniem alternatywnych form edukacji przedszkolnej musi dysponować pomieszczeniem lub budynkiem, w którym można zorganizować Ośrodek. Należy jednak ocenić, czy dane pomieszczenie spełnia określone standardy (zob. *Jakość alternatywnych form edukacji przedszkolnej*, s. 36). Stan techniczny budynku oraz konieczność przeprowadzenia prac remontowych to kolejne czynniki wpływające na koszty prowadzenia Ośrodków. Poza remontami przed uruchomieniem Ośrodków, istotną pozycją w budżecie są bieżące koszty utrzymania: opłaty za opał, elektryczność, a także sprzątanie czy odśnieżanie. Jeśli nie zapewniono funduszy na te usługi, to należy chociaż uwzględnić w planowanym budżecie pewną kwotę na środki czystości i inne wydatki związane z codziennym działaniem Ośrodków (przede wszystkim materiały plastyczne), o wykonanie prac w tym zakresie można też poprosić rodziców dzieci (np. w formie dyżurów).

Jeśli Ośrodek działa w pomieszczeniu budynku, w którym mają swoją siedzibę i inne instytucje – dodatkowe koszty związane z prowadzeniem Ośrodka są minimalne. Natomiast jeśli Ośrodek działa w budynku, który nie jest użytkowany przez inne instytucje – koszty prowadzenia Ośrodka będą wysokie, przede wszystkim ze względu na koszty ogrzewania.

EFEKTYWNOŚĆ FINANSOWA ALTERNATYWNYCH FORM EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

Średni koszt prowadzenia przedszkola w gminie wiejskiej (ściślej – tak jest obliczana oszczędność średnio wynikająca z likwidacji przedszkola) wynosi 55 000 zł rocznie. Średni roczny koszt dziecka w przedszkolu to ok. 4500 zł. Roczny koszt pobytu dziecka w Ośrodku Przedszkolnym wynosi maksymalnie 1200 zł, nie wliczając kosztów szkoleń nauczycieli, początkowego wyposażenia i remontów.

Należy jednak pamiętać, że jeśli lepszą miarą efektywności ekonomicznej jest roczny koszt prowadzenia Ośrodka w przeliczeniu na jedno dziecko, to jednak dla gminy ważny może być całościowy koszt realizacji projektu, ponieważ od niego często zależy, czy gmina w ogóle może podjąć takie działania.

W stosunku do kosztów klasycznego rozwiązania, jakim jest przedszkole, prowadzenie Ośrodków Przedszkolnych przez gminę umożliwia uzyskanie pewnych oszczędności, wynikają one z założeń i elastyczności omawianej formy edukacji. Wśród poniższych czynników należy odróżnić te, które zwiększają efektywność ekonomiczną, czyli sprawiają, że niższy jest koszt danej usługi (np. godziny zajęć edukacyjnych na dziecko), od takich, które powodują, że całość wydatków związanych z prowadzeniem Ośrodków Przedszkolnych jest mniejsza, co może być ważnym argumentem dla władz gmin.

CZYNNIKI ZWIĘKSZAJĄCE EFEKTYWNOŚĆ EKONOMICZNĄ:

- + brak personelu pomocniczego,
- + brak konieczności wydawania posiłków,
- + elastyczne formy zatrudnienia nie generujące kosztów stałych,
- + udział rodziców (pomoc rzeczowa, praca na rzecz Ośrodków),
- + możliwość współużytkowania pomieszczeń,
- + pomoc merytoryczna, rzeczowa i finansowa Fundacji Komeńskiego.

CZYNNIKI ZMNIEJSZAJĄCE CAŁOŚCIOWY KOSZT PROGRAMU:

- + mniejsza liczba godzin zajęć.

TABELA PODSUMOWUJĄCA

MOŻLIWE ROZWIĄZANIA	WPŁYW NA WYDATKI GMINY/KOSZT PROGRAMU	INNE KONSEKWENCJE
ROZWIĄZANIA FORMALNO-PRAWNE		
działalność gospodarcza	(+) zwiększa efektywność zarządzania	(+) większa motywacja i zaangażowanie (+) gmina nie musi zarządzać programem
organizacja pozarządowa	(+) możliwość pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych	(+) aktywizacja społeczności lokalnej (+) organizacja może być angażowana do różnych projektów
działalność gminy	(-) gmina ponosi sama większość kosztów (+) koszty często dzielone są z innymi działaniami gminy	(+) integracja różnych form prowadzonej działalności (+) większe zaangażowanie gminy w program (większa trwałość programu)
ROZWIĄZANIA LOKALOWE		
w budynku użytkowanym przez instytucję gminną	(+) niższe koszty utrzymania budynków (wliczone w koszty innych działań) (+) brak kosztów najmu (-) ewentualne wyższe koszty adaptacji pomieszczenia	(-) niedogodności wynikające ze współużytkowania (ewentualne konflikty) (+) integracja różnych form prowadzonej działalności
w budynku gminnym znajdującym się w jednej ze wsi	(-) wysokie koszty utrzymania budynku	(+) ożywienie życia społecznego w danej wsi (+) zadowolenie mieszkańców wsi (zysk polityczny, zwłaszcza w związku z kwestią racjonalizacji sieci szkolnej)
wynajem	(-) koszty najmu (+) brak kosztów utrzymania/remontowania budynku	(+) ożywienie rynku lokalnego (pieniądze wracają do podmiotu gminnego)
FORMA ZATRUDNIENIA NAUCZYCIELEK		
umowa-zlecenie	(+) niższe koszty pracy (+) brak stałych kosztów	(-) mniejsza stabilność zatrudnienia
umowa o pracę	(-) wyższe koszty pracy (koszty stałe, składki)	(+) większa motywacja do pracy (+) stabilność zatrudnienia

GMINA BARCIANY, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE

- + pierwsze Ośrodki w ramach programu „Gdy nie ma przedszkola”: **2001 rok**
- + liczba Ośrodków finansowanych ze środków gminnych: **3 (44 dzieci)**
- + roczny koszt Ośrodków finansowanych ze środków gminnych: **ok. 47 000 zł**
- + roczny koszt na dziecko: **1070 zł**
- + liczba godzin zajęć w tygodniu: **12**
- + Ośrodki czynne: **12 miesięcy**
- + forma prowadzenia Ośrodków: **działalność gospodarcza nauczycielek**
- + nauczycielki (ich firmy) podpisują z gminą umowy na czas określony
- + liczba Ośrodków finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego: **2 (30 dzieci)**
- + inne formy edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat w gminie: **niepubliczne przedszkole (22 dzieci)**
- + poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat (wszystkie formy): **42%**

Gmina Barciany należała do pierwszych w Polsce gmin, które rozpoczęły wdrażanie alternatywnych form edukacji przedszkolnej. Od 2001 roku, najpierw przy współpracy z Polską Fundacją Dzieci i Młodzieży, a od 2003 roku z Fundacją Komeńskiego, gmina prowadziła dwa Ośrodki Przedszkolne w ramach programu „Gdy nie ma przedszkola”. W 2005 roku w ramach programu Fundacji Komeńskiego „Ośrodki Przedszkolne – szansa na dobry start”, gmina uzyskała środki finansowe na działanie dwóch dodatkowych Ośrodków Przedszkolnych. W 2006 roku gmina otworzyła kolejny Ośrodek, finansowany całkowicie z własnych środków.

Nauczycielki w Ośrodkach Przedszkolnych działają na zasadzie prowadzenia działalności gospodarczej. Wszystkie złożyły oferty w przetargu nieograniczonym, a ich oferty zostały wybrane jako najkorzystniejsze. Gmina przekazuje im każdego miesiąca określoną kwotę (ok. 1400 zł) na wszystkie koszty związane z prowadzeniem Ośrodków (łącznie z wynagrodzeniem).

PRZYKŁADOWE ROZLICZENIE MIESIĘCZNE JEDNEJ Z NAUCZYCIELEK:

- + opłata za wynajem pomieszczeń, energię i ogrzewanie – **243,61 zł**
- + składki ZUS – **251,97 zł**
- + artykuły papiernicze, środki czystości, słodycze na uroczystości i inne – **168,33 zł**
- + wycieczki – **ok. 81,67 zł**
- + wynagrodzenie nauczycielki – **654,42 zł**

Ośrodki w Barcianach i Mołtajnach mieszczą się w budynku wynajmowanym od Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej oraz w budynku wynajmowanym od Spółdzielni Mieszkaniowej w Mołtajnach. Nauczycielki uiszczają opłaty za korzystanie z pomieszczeń. Ostatni Ośrodek (Skandawa) działa w budynku Biblioteki Publicznej, który użycza nieodpłatnie Gminny Ośrodek Kultury.

GMINA JEDNOROŻEC, WOJ. MAZOWIECKIE

- + pierwsze Ośrodki w ramach programu „Gdy nie ma przedszkola”: **2005 rok**
- + liczba Ośrodków finansowanych ze środków gminnych: **9 (100 dzieci)**
- + roczny koszt Ośrodków finansowanych ze środków gminnych:
ok. 40 000 zł na wynagrodzenie nauczycielek, z inwestycjami 120 000 zł
- + roczny koszt na dziecko: **ok. 600 zł (nie licząc jednorazowej inwestycji na zakup mebli)**
- + forma prowadzenia Ośrodków: **działanie Gminnego Zespołu Oświaty, Kultury i Sportu w Jednorzecz**
- + liczba godzin zajęć w tygodniu: **30**

- + Ośrodki czynne: **tak jak szkoły**
- + nauczycielki zatrudnione na pełen etat, na umowę na czas określony (rok szkolny)
urlop zgodnie z kalendarzem roku szkolnego
- + od 2007 roku: **wszystkie Ośrodki finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego**
- + inne formy edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat w gminie: **Przedszkole Samorządowe (110 dzieci)**
- + poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat (wszystkie formy): **65%**

Gmina Jednorożec zgłosiła się do Fundacji Komeńskiego w 2005 roku. W pierwszym roku otworzyła pięć Ośrodków w ramach programu „Gdy nie ma przedszkola”, w następnym kolejne cztery. Gmina od początku szukała zewnętrznych środków na finansowanie tej działalności. W 2006 roku Jednorożec w partnerstwie ze Związkiem Stowarzyszeń „Kursie Razem” (lider projektu) i z Fundacją Komeńskiego – wygrał konkurs na finansowanie alternatywnych form edukacji przedszkolnej z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Ośrodki działają w budynkach szkół podstawowych.

Nauczycielki w pierwszym roku szkolnym zatrudnione były na umowę-zlecenie, w drugim na umowę o pracę przez Urząd Gminy w Jednorożcu. Obecnie przechodzą na umowy o pracę w Gminnym Zespole Oświaty, Kultury i Sportu w Jednorożcu. Zanim gmina otrzymała pieniądze z Europejskiego Funduszu Społecznego, większość nauczycielek została zatrudniona z dofinansowaniem z Urzędu Pracy w ramach prac interwencyjnych. Większość nakładów została wykorzystana na inwestycje (place zabaw, meble, zabawki, materiały). Oprócz środków własnych oraz wsparcia finansowego od Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, gmina Jednorożec otrzymała dotację z Urzędu Wojewódzkiego w ramach programu „Wyrównywanie Szans Edukacyjnych” (60 tysięcy zł).

--- **GMINA GARBÓW, WOJ. LUBELSKIE** ---

- + pierwsze Ośrodki w ramach programu „Gdy nie ma przedszkola”: **2005 rok**
- + liczba Ośrodków finansowanych ze środków gminnych: **3 (38 dzieci)**
- + roczny koszt Ośrodków finansowanych ze środków gminnych: **ok. 9300 zł na wynagrodzenie nauczycielek, z inwestycjami na meble i remonty 13 300 zł**
- + roczny koszt na dziecko: **ok. 400 zł (nie licząc jednorazowej inwestycji na zakup mebli)**
- + forma prowadzenia Ośrodków: **kółka zainteresowań Gminnej Biblioteki Publicznej**
- + liczba godzin zajęć w tygodniu: **12**
- + Ośrodki czynne: **10 miesięcy w roku**
- + liczba Ośrodków finansowanych z EFS: **2 (30 dzieci)**
- + inne formy edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat w gminie:
  - **2 oddziały przedszkolne dla pięcioletków przy dwóch szkołach podstawowych (41 dzieci)**
  - **niepubliczne przedszkole sióstr salezjanek (37 dzieci)**
- + poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat (wszystkie formy): **59%**

W 2005 roku gmina Garbów otworzyła jeden Ośrodek Przedszkolny, finansowany ze środków gminnych, parę miesięcy przed przystąpieniem do programu Fundacji Komeńskiego „Ośrodki Przedszkolne – szansa na dobry start”, w którym uzyskała środki na prowadzenie dwóch dodatkowych placówek. W latach 2006 i 2007 rodzice sami doprowadzili do powstania kolejnych dwóch Ośrodków Przedszkolnych finansowanych ze środków własnych gminy.

Ośrodki oficjalnie są przypisane do Gminnej Biblioteki Publicznej, jako „zespoły zainteresowań”. Działają albo w sali świetlicy szkolnej, albo w oddzielnym pomieszczeniu w budynku szkoły podstawowej. Nauczycielki zatrudnione są na umowę o pracę, na pół etatu, na czas określony (rok szkolny), jako instruktorki zespołu zainteresowań Gminnej Biblioteki Publicznej. Urlop zgodnie z kodeksem pracy.

GMINA LUBAWA, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE

- + pierwsze Ośrodki w ramach programu „Gdy nie ma przedszkola”: **2006 rok**
- + liczba Ośrodków finansowanych ze środków gminnych: **3 (45 dzieci)**
- + roczny koszt Ośrodków finansowanych ze środków gminnych: **ok. 12 000 zł (wraz z wyposażeniem początkowym)**
- + roczny koszt na dziecko: **600 zł**
- + forma prowadzenia Ośrodków: **program edukacyjny prowadzony przez Ośrodek Pomocy Społecznej**
- + liczba godzin zajęć w tygodniu: **12**
- + Ośrodki czynne: **10 miesięcy w roku**
- + nauczycielki zatrudnione są na umowę-zlecenie.
- + liczba Ośrodków finansowanych z EFS: **we współpracy z Fundacją Komeńskiego – 3 (42 dzieci), z inną organizacją pozarządową (Demokratyczna Unia Kobiet) – 3 (41 dzieci)**
- + poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat (wszystkie formy): **41%**

W 2005 roku gmina Lubawa zgłosiła się do programu Fundacji Komeńskiego „Ośrodki Przedszkolne – szansa na dobry start”, finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego. W ramach programu w gminie Lubawa otworzono trzy Ośrodki Przedszkolne finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego. Jednak władze gminy uznały, że potrzebnych jest więcej Ośrodków i podjęto decyzję o pokryciu kosztów utrzymania z własnych środków kolejnych dwóch, a potem trzeciego Ośrodka. Wszystkie prowadzone są we współpracy z Fundacją Komeńskiego w ramach programu „Gdy nie ma przedszkola”.

Pracownik Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Lubawa w ramach wykonywania obecnych obowiązków został wyznaczony do pełnienia funkcji reprezentanta gminy zarówno w programie edukacyjnym „Ośrodki Przedszkolne – szansa na dobry start”, jak i w programie „Gdy nie ma przedszkola”. Ośrodki funkcjonują w siedzibach szkół.

KALENDARIUM WPROWADZANIA ALTERNATYWNYCH FORM EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ W GMINIE LUBAWA:

- + 3 sierpnia 2006 roku Rada Gminy Lubawa podjęła Uchwałę Nr XL/233/06 w sprawie przystąpienia do programu edukacyjnego „Gdy nie ma przedszkola” prowadzonego przez Fundację Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego.
- + 24 sierpnia 2007 roku wójt Gminy Lubawa Zarządzeniem Nr 224/2006 wyznaczył Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa jako jednostkę realizującą program edukacyjny „Gdy nie ma przedszkola”.
- + Zarządzenie zostało wprowadzone na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej; art. 17 ust. 1 pkt 13 cytowanej ustawy określa, że zadaniem własnym gminy o charakter obowiązkowym jest tworzenie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną.
- + Gmina ma opracowany Lokalny Program Opieki nad Dzieckiem i Rodziną w Gminie Lubawa na lata 2006-2010 (przyjęty przez Radę Gminy). Jednym z celów operacyjnych programu jest rozwijanie środowiskowych form pomocy rodzinie. Realizacja programów edukacyjnych została ujęta w powyższym programie.
- + 28 września 2006 roku wójt gminy Lubawa zawarł umowę o współpracy w zakresie realizacji programu edukacyjnego „Gdy nie ma przedszkola” z Fundacją Rozwoju dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego.
- + W sierpniu oraz wrześniu 2006 roku kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Lubawa zawarł porozumienia ze szkołami, w których zostały utworzone Ośrodki Przedszkolne, w sprawie realizacji programu edukacyjnego „Gdy nie ma przedszkola”.

GMINA KORONOWO, WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE

- + liczba Ośrodków finansowanych ze środków gminnych: **6 (75 dzieci)**
- + koszt Ośrodków finansowanych ze środków gminnych: **22 500 zł**
- + roczny koszt na dziecko: **400 zł**
- + forma prowadzenia Ośrodków: **program edukacyjny przez Koronowskie Stowarzyszenie Oświatowe „CORONA”**
- + liczba godzin zajęć w tygodniu: **9**
- + Ośrodki czynne: **10 miesięcy**
- + 1 nauczycielka zatrudniona na umowę o pracę, pozostałe na umowy-zlecenia
- + brak Ośrodków finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego
- + inne formy edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat w gminie: **przedszkole samorządowe i oddziały przedszkolne (113 dzieci)**
- + poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat (wszystkie formy): **23%**

Gmina Koronowo od 2001 roku brała udział w pilotażu programu „Gdy nie ma przedszkola”, prowadząc pierwsze w Polsce alternatywne formy edukacji przedszkolnej. Gmina zleciła prowadzenie Ośrodków działającej na jej terenie organizacji pozarządowej, i w ramach tego przedsięwzięcia blisko z nią współpracowała. Na początku istniały trzy Ośrodki, w których działały cztery grupy. Stopniowo otwierane były kolejne placówki. Ostatnia powstała we wrześniu 2007 roku.

Koronowskie Stowarzyszenie Oświatowe „CORONA”, które zatrudnia nauczycielki, współpracuje z dyrektorami szkół, dyrektorem Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury, kierownikami wiejskich świetlic, Miejsko-Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejsko-Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej.

Ośrodki mieszczą się w budynku szkoły podstawowej, w budynku byłej szkoły filialnej, w pomieszczeniu użytkowanym wspólnie ze świetlicą środowiskową dla dzieci i młodzieży lub w budynkach świetlic wiejskich. Wszystkie te pomieszczenia są użyczone na potrzeby Ośrodków Przedszkolnych nieodpłatnie.

Jedna z nauczycielek, która prowadzi trzy grupy zatrudniona jest na trzy czwarte etatu, na czas określony (od września do czerwca). Pozostałe są zatrudnione na umowę-zlecenie, w związku z małą liczbą godzin zajęć (maksymalnie 9 godzin w tygodniu). Jedna z nich pracuje ponadto jeszcze w innym miejscu, druga jest studentką.

W ramach budżetu środki na finansowanie działania Ośrodków pochodzą z funduszy Miejsko-Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Stowarzyszenie pozyskuje środki zewnętrzne, między innymi z Kontraktu Wojewódzkiego, grantów z Urzędu Marszałkowskiego na wykonywanie zadań publicznych, a także z darowizny od firmy i instytucji działających na terenie gminy.

JAK POWSTAŁY OŚRODKI W JEDNOROŻCU?

Początkowo nasze zainteresowanie Ośrodkami wynikało bardziej z problemu pustoszejących małych szkół wiejskich niż z naszej świadomości problemu wczesnej edukacji dzieci. Chcąc doprowadzić do zwiększenia liczby dzieci w szkołach, zaczęliśmy szukać rozwiązania polegającego na zorganizowaniu zajęć dla dzieci w wieku 3-5 lat bez powoływania nowych przedszkoli samorządowych. W radio usłyszeliśmy o Fundacji Komeńskiego, która podejmuje współpracę z gminami w celu powoływania takich Ośrodków. Skontaktowaliśmy się wtedy z Fundacją i razem z radnymi, dyrektorami szkół i rodzicami odwiedziliśmy funkcjonujące już Ośrodki w nieodległym Grudusku. Zrozumieliśmy, że oprócz naszego głównego problemu Ośrodki rozwiązują kilka innych ważnych spraw. Po pierwsze, dają dzieciom z małych miejscowości równe szanse w momencie rozpoczynania edukacji w klasie 0 i w szkole. Jest to również okazja dla rodziców i opiekunów na zdobycie podstawowej wiedzy i umiejętności nauczania swoich dzieci, ponieważ biorą oni udział w zajęciach. Następnie, utworzenie Ośrodków daje możliwość zdobycia doświadczenia i zaistnienia na rynku pracy młodym nauczycielom, którzy w innym razie nie mieliby perspektyw na pracę. Przy tym wszystkim koszt edukacji w Ośrodkach, w przeliczeniu na jedno dziecko, w porównaniu z przedszkolem samorządowym, jest o wiele niższy. Dodatkowo rysowały się perspektywy pozyskania pieniędzy na funkcjonowanie Ośrodków z zewnątrz i tak też się szybko stało. W pierwszym roku było to 60 tysięcy złotych z konkursu wojewody „Równe Szanse”, a w drugim roku już pół miliona złotych z Europejskiego Funduszu Społecznego na „Alternatywne formy edukacji” w ramach programu „Przedszkola bez granic”. Dziś funkcjonuje na terenie gminy Jednorożec dziewięć znakomicie wyposażonych Ośrodków Przedszkolnych, z korzyścią dla dzieci i rodziców w wieku 3-5 lat korzystających z edukacji przedszkolnej wzrósł dwukrotnie i obecnie wynosi około 80%.

ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ JAKO ELEMENT GMINNEGO SYSTEMU EDUKACJI

Pilotaż alternatywnych form edukacji przedszkolnej prowadzony przez organizacje pozarządowe dzięki środkom finansowym Europejskiego Funduszu Społecznego pozwolił na sprawdzenie tego rozwiązania w ponad 100 gminach wiejskich w Polsce. Zmiany w ustawie oświatowej od stycznia 2008 roku sprawiły, że wychowanie przedszkolne może być prowadzone już nie tylko w przedszkolach, ale także poprzez „inne formy wychowania przedszkolnego”. Poniżej przedstawiamy najważniejsze zmiany ustawowe oraz wytyczne rozporządzenia dotyczącego „innych form wychowania przedszkolnego”.

USTAWA

We wrześniu 2007 roku Sejm RP przyjął nowelizację ustawy o systemie oświaty w zakresie rozszerzenia oferty wychowania przedszkolnego. Zmiany wprowadzone do ustawy nowelą (Dz.U. Nr 181, poz.1292) weszły w życie od 1 stycznia 2008 roku.

1. Możliwość zakładania i prowadzenia innych publicznych i niepublicznych form wychowania przedszkolnego obok przedszkoli publicznych i niepublicznych (art. 5 ust. 5 ustawy). W przypadkach uzasadnionych warunkami demograficznymi i geograficznymi Rada Gminy może uzupełnić sieć publicznych przedszkoli o inne formy wychowania przedszkolnego (art. 14 a ust 1a).
2. Rodzaje innych form wychowania przedszkolnego, warunki ich tworzenia i organizowania oraz sposób ich działania z uwzględnieniem lokalnych potrzeb i możliwości szczegółowo określi rozporządzenie MEN (art. 14a ust. 7).
3. Podjęcie przez osobę prawną inną niż jednostka samorządu terytorialnego lub osobę fizyczną prowadzenia innych publicznych form wychowania przedszkolnego wymaga zezwolenia właściwej gminy. Do wniosku o udzielenie zezwolenia należy dołączyć projekt organizacji wychowania przedszkolnego (art. 59a). W przypadku niepublicznych form wymagane jest uzyskanie wpisu do ewidencji prowadzonej przez właściwą gminę (art. 89a).
4. Osoba prawna/fizyczna prowadząca wychowanie przedszkolne w innych formach otrzymuje na każdego ucznia dotację z budżetu gminy w wysokości nie niższej niż 50% wydatków bieżących przewidzianych na jednego ucznia w przedszkolu publicznym prowadzonym w tej gminie (art. 80 ust. 2b). W przypadku form niepublicznych dotacja z budżetu gminy ma być nie niższa niż 40% wydatków (art. 90 ust. 2d).
5. Publiczne formy wychowania przedszkolnego zapewniają bezpłatne nauczanie i wychowanie w zakresie podstawy programowej (lub jej części) przez osoby mające odpowiednie kwalifikacje (art. 6 ust 2).

Wprowadzone zmiany mają na celu rozszerzenie dostępu do edukacji i wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-5 lat (dopuszczalny udział dwulatków) w szczególności z obszarów wiejskich, gdzie dostęp do tradycyjnego przedszkola jest z różnych względów utrudniony. Zasadą jest, iż inne, alternatywne formy wychowania przedszkolnego powinny być organizowane możliwie najbliżej miejsca zamieszkania dzieci. Organizacja zajęć, forma, liczba godzin zajęć winna być dostosowana do lokalnych potrzeb i możliwości.

Rodzaje innych form wychowania przedszkolnego, warunki tworzenia i organizowania tych form oraz sposób ich działania określa rozporządzenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

ALTERNATYWNE FORMY WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO TO MIĘDZY INNYMI:

1. Wędrujące nauczycielki – zajęcia mogą być prowadzone na przykład trzy razy w tygodniu po 4-5 godzin dla dzieci w wieku 3-5 lat (dopuszczalny udział dzieci dwuletnich). Zajęcia mogą odbywać się w wynajętej przez gminę i odpowiednio wyposażonej sali. Ewentualny posiłek/picie przygotowują rodzice.

2. Dziecięce spotkania – zajęcia prowadzone będą w sobotę i niedzielę, dla grupy około 10 dzieci. Zajęcia mogą odbywać się w przedszkolu lub w sali, w budynku szkolnym. Należy zachęcać rodziców do czynnego uczestniczenia w zajęciach.

3. Rodzinne spotkania – zajęcia mogą być prowadzone trzy razy w tygodniu po 4-5 godzin dla dzieci w wieku 2-5 lat, w przedszkolu, salce parafialnej lub innym lokalu przygotowanym do prowadzenia zajęć. Rodzice powinni uczestniczyć w zajęciach, mogą też korzystać z konsultacji z pedagogami.

4. Klub przedszkolaka – zajęcia prowadzone będą od trzech do pięciu razy w tygodniu po 3-4 godziny dla dzieci w wieku 3-5 lat, w grupie liczącej od 10 do 15 dzieci. Lokalu może użyczyć rada osiedla, dzielnicy, spółdzielnia mieszkaniowa lub jakiegokolwiek inny organ czy instytucja. Rodzice odpowiadają za przygotowanie posiłku dla dzieci. Wskazany jest ich udział w zajęciach.

Takie formy wymieniono w uzasadnieniu projektu zmian do ustawy o systemie oświaty. Poza pierwszą, pozostałe w zasadzie różnią się nazwą. Należy jednak domniemywać, że formy te wymieniono przykładowo i dopuszczalne będą inne warianty w zależności od możliwości i potrzeb określonej społeczności lokalnej.

Alternatywne formy wychowania przedszkolnego (publiczne i niepubliczne) mogą organizować różne podmioty – osoby prawne (gmina, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia) i osoby fizyczne. W Polsce przewidziano, iż zajęcia w ramach „innych form wychowania przedszkolnego” może prowadzić nauczyciel z odpowiednimi kwalifikacjami do pracy w przedszkolu. Czas pracy może być krótszy niż pięć godzin dziennie, a zajęcia nie muszą być prowadzone we wszystkie dni tygodnia.

Publiczne formy wychowania przedszkolnego będą działały po uzyskaniu zezwolenia z gminy, niepubliczne po dokonaniu wpisu do ewidencji. W obu przypadkach wymagany będzie projekt organizacji wychowania przedszkolnego, które ma być realizowane w danej formie.

Proponowane zmiany zobowiązują organ prowadzący inną formę wychowania przedszkolnego do sprawowania nadzoru nad jej działalnością w zakresie spraw finansowych i administracyjnych, a kuratora oświaty – do sprawowania nadzoru pedagogicznego.

Być może standardy zostaną określone w rozporządzeniu, co pomogłoby w sensownym sprawowaniu nadzoru.

Określono ponadto wysokość dotacji z budżetu gminy dla innej publicznej lub niepublicznej formy wychowania przedszkolnego. Z uwagi na to, że obecnie obowiązująca dotacja na jednego ucznia w przedszkolu publicznym prowadzonym przez inną niż gmina osobę prawną lub fizyczną wynosi 100% wydatków bieżących przewidzianych na jednego ucznia w przedszkolu publicznym prowadzonym przez gminę, a zajęcia w innych formach wychowania przedszkolnego powinny być prowadzone w wymiarze co najmniej 12 godzin w tygodniu (przy minimum 25 godzinach tygodniowo obowiązujących w przedszkolu), proponuje się dotację dla publicznej formy wychowania przedszkolnego w wysokości co najmniej 50% ww. wydatków bieżących. W niepublicznych formach dotacja ta została określona w wysokości co najmniej 40% ww. wydatków bieżących ponoszonych przez gminę.

(Opracowanie: Elżbieta Czyż, Helsińska Fundacja Praw Człowieka)

ROZPORZĄDZENIE

Szczegółowe zasady określające możliwości prowadzenia alternatywnych form edukacji przedszkolnej zgodnie z ustawą oświatową znajdują się w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2008 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania.

NAJWAŻNIEJSZE WYTYCZNE ROZPORZĄDZENIA:

- + Inne formy wychowania przedszkolnego mogą być prowadzone w „zespołach wychowania przedszkolnego” (zajęcia są prowadzone w niektóre dni tygodnia) lub w „punktach przedszkolnych” (zajęcia są prowadzone codziennie).
- + Zajęcia dla dzieci mogą być prowadzone w grupach od 3 do 25 dzieci.
- + Minimalny dzienny czas zajęć z dziećmi to 3 godziny, minimalny tygodniowy czas zajęć z dziećmi to 12 godzin, w tym czasie obecny jest nauczyciel.
- + W zajęciach mogą uczestniczyć rodzice.
- + Zakres zadań nauczyciela:
  - + realizacja podstawy programowej wychowania przedszkolnego lub wybranej części tej podstawy;
  - + współdziałanie z rodzicami oraz współpraca ze specjalistami świadczącymi dzieciom pomoc psychologiczno-pedagogiczną lub opiekę zdrowotną;
  - + zachowanie właściwej jakości pracy wychowawczej-dydaktycznej;
  - + prowadzenie obserwacji pedagogicznej.

ALTERNATYWNE FORMY EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ JAKO PROGRAM FINANSOWANY Z EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO

EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY NA LATA 2007-2013. ŚRODKI FINANSOWE NA EDUKACJĘ MAŁYCH DZIECI

1. PROGRAMY OPERACYJNE I STRUKTURA ŚRODKÓW EUROPEJSKICH

Unia Europejska wspólnie z polskim rządem będzie finansować w latach 2007-2013 bardzo różne inicjatywy: szkolenia dla osób bezrobotnych, zajęcia dla dzieci w wieku przedszkolnym, drogi, stypendia, oczyszczalnie ścieków. Dla osób, które chcą uzyskać dofinansowanie najważniejsze jest znalezienie odpowiedniego Programu Operacyjnego, który zawiera interesujące je działania.

Programy Operacyjne – to ścieżki, którymi rozprowadzane są środki finansowe Unii Europejskiej w Polsce. Są one podzielone tematycznie. Na pierwszy rzut oka wyglądają na dość zawite, jednak są tak pomyślane, żeby konkretne przedsięwzięcia można było finansować tylko z jednej ścieżki. Dlatego Programy Operacyjne są dalej dzielone na poszczególne obszary (Priorytety), a te na działania, które dość precyzyjnie określają co można finansować w ramach danej ścieżki. Należy zatem odszukać w Programie Operacyjnym odpowiednią część, która pozwoli wystąpić o sfinansowanie działań, które chcemy prowadzić.

W LATACH 2007-2013 BĘDĄ W POLSCE DZIAŁAĆ NASTĘPUJĄCE PROGRAMY OPERACYJNE:

- + **Program Infrastruktura i Środowisko** – 27,9 mld euro
- + **Program Kapitał Ludzki** – 9,7 mld euro
- + **Program Innowacyjna Gospodarka** – 8,3 mld euro
- + **Program Rozwój Polski Wschodniej** – 2,3 mld euro
- + **Program Pomoc Techniczna** – 0,5 mld euro
- + **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej** – 0,7 mld euro
- + **16 regionalnych programów** (1 dla każdego z województw) – 16,6 mld euro.

Wszystkie środki na tzw. miękkie projekty, czyli projekty społeczne, dostępne są w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Tam należy szukać możliwości finansowania dla wszystkich działań, które mają charakter edukacyjno-aktywizujący.

Celem niniejszego rozdziału jest pomoc w „odnalezieniu” ścieżek pozwalających finansować zajęcia edukacyjne dla małych dzieci – omawiamy w nim możliwości stworzone w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że ścieżki – czyli różne Programy Operacyjne – krzyżują się wtedy, kiedy na przykład obszar działania się pokrywa, ale rodzaj prowadzonych czynności jest zupełnie inny. Dobrym przykładem mogą być zajęcia edukacyjne dla małych dzieci (finansowane w ramach PO Kapitał Ludzki) i remont lub wybudowanie budynku przedszkola, w którym zajęcia te mają się odbywać (inwestycje twarde na poziomie lokalnym finansowane są z Regionalnych Programów Operacyjnych). Przecięcie ścieżek oznacza, że te działania mogą być współfinansowane z dwóch Programów jednocześnie. To jest tzw. *Cross-Financing*, o którym należy pamiętać kiedy na przykład „inwestycyjna” część naszego projektu nie może być finansowana z Kapitału Ludzkiego. Szersze informacje o pozostałych Programach Operacyjnych dostępne są pod adresem: www.fundusze-strukturalne.gov.pl/Podstawowe+informacje/

2. PROGRAM OPERACYJNY KAPITAŁ LUDZKI

Celem głównym Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki jest wzrost poziomu zatrudnienia i spójności społecznej. Cel ten będzie realizowany między innymi poprzez aktywizację zawodową, rozwijanie potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników, podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego oraz wsparcie mechanizmów efektywnego zarządzania w administracji państwowej.

W ramach Programu wsparciem zostaną objęte następujące obszary: zatrudnienie, edukacja, integracja społeczna, adaptacyjność pracowników i przedsiębiorstw, zagadnienia związane z rozwojem zasobów ludzkich na terenach wiejskich, z budową sprawnej i skutecznej administracji publicznej oraz partnerskiego państwa, a także z promocją postaw zdrowotnych wśród osób pracujących.

Działania, które można finansować ze środków Programu Kapitał Ludzki zostały podzielone na bardzo ogólne obszary tematyczne, nazwane Priorytetami. Wszystkich Priorytetów jest dziewięć.

W wypadku Priorytetów, których celem jest doprowadzenie do systemowych zmian w danym obszarze, pieniądze mają trafić przede wszystkim do określonych instytucji (np. Wojewódzkich Urzędów Pracy, wyższych uczelni, Powiatowych Centr Pomocy Rodzinie), działających na terenie całego kraju, a nie do pojedynczych odbiorców. Fundusze te mają pomóc w efektywniejszym działaniu tych instytucji. Rozdzielane będą przez instytucje centralne.

DOTYCZY TO NASTĘPUJĄCYCH PRIORYTETÓW:

- + **Priorytet I** Zatrudnienie i integracja społeczna (koordynuje MiPS)
- + **Priorytet II** Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących (koordynuje MiPS),
- + **Priorytet III** Wysoka jakość systemu oświaty (koordynuje MEN)
- + **Priorytet IV** Szkolnictwo wyższe i nauka (koordynuje MNiSW)
- + **Priorytet V** Dobre rządzenie (koordynuje IZ).

Większość środków finansowych (ok. 60%) będzie rozdzielana przez samorządy wojewódzkie, w ramach Priorytetów realizowanych regionalnie. To środki finansujące działania, które mają objąć pomocą konkretne osoby, na przykład bezrobotnych, zdolnych uczniów, nauczycieli czy małe dzieci. Celem tych działań jest polepszenie sytuacji określonych grup społecznych. O te środki mogą aplikować gminy, lokalne organizacje samorządowe albo poszczególne osoby.

PRIORYTETY REALIZOWANE NA SZCZEBLU REGIONALNYM TO:

- + **Priorytet VI** Rynek pracy otwarty dla wszystkich
- + **Priorytet VII** Promocja integracji społecznej
- + **Priorytet VIII** Regionalne kadry gospodarki
- + **Priorytet IX** Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach
- + **Priorytet X** Pomoc techniczna, którego celem jest zapewnienie właściwego zarządzania, wdrażania oraz promocji Europejskiego Funduszu Społecznego.

W RAMACH PO KAPITAŁ LUDZKI WYRÓŻNIAMY PROJEKTY SYSTEMOWE I KONKURSOWE.

- + Projekty systemowe nie biorą udziału w konkursach i prowadzone są wyłącznie przez podmioty wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
- + Projekty konkursowe są dostępne dla różnych podmiotów.

Informację o tym, jakiego rodzaju działania mogą być finansowane w ramach poszczególnych priorytetów znajdują się w dokumencie **Szczegółowy opis priorytetów programu operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013**, dostępnym między innymi pod adresem:

<http://www.mrr.gov.pl/ProgramyOperacyjne+2007-2013/Kapitał+Ludzki/>

INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA (IZ)	podmiot odpowiedzialny za przygotowanie i realizację Programu. Funkcję Instytucji Zarządzającej Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki pełni minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego.
INSTYTUCJA POŚREDNICZĄCA (IP)	organ administracji publicznej lub jednostka sektora finansów publicznych, której została powierzona do realizacji część zadań w ramach Programu. Dla wszystkich Priorytetów realizowanych na szczeblu regionalnym w Programie Kapitał Ludzki jest to Samorząd Wojewódzki.
INSTYTUCJA WDRAŻAJĄCA (IP2)	podmiot publiczny lub prywatny, odpowiedzialny za realizację części lub całości Priorytetu na podstawie umowy z Instytucją Pośredniczącą – to ta instytucja będzie dla określonego działania ogłaszać konkursy, oceniać wnioski i rozliczać projekty. Dla komponentu regionalnego może być w danym województwie kilka Instytucji Wdrażających, każda odpowiedzialna za inną część Programu (jeden lub kilka Priorytetów, albo wręcz działań).
INSTYTUCJA CERTYFIKUJĄCA	podmiot odpowiedzialny za poświadczanie wydatków przed Komisją Europejską; rolę tę pełni jeden z departamentów Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.
KOMITET MONITORUJĄCY	ciało kolegialne, złożone z przedstawicieli strony rządowej, samorządowej i pozarządowej, którego zadaniem jest czuwanie nad efektywnością i jakością wdrażania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
BENEFICJENT = PROJEKTODAWCA	osoba fizyczna, prawną lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, realizująca projekty finansowane z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych na podstawie umowy o dofinansowanie projektu; beneficjentem zostaje ten, kto wygra w konkursie i podpisze umowę na dofinansowanie.
GRUPY DOCELOWE	osoby, grupy społeczne lub instytucje, do których kierowane jest wsparcie, które biorą udział w projekcie (dzieci, bezrobotni itd.).
PRIORYTET	wyodrębniona część Programu.
DZIAŁANIE	wyodrębniona część Priorytetu.
PODDZIAŁANIE	grupa operacji w ramach jednego działania.

3. WSPARCIE DLA EDUKACJI MAŁYCH DZIECI W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO KAPITAŁ LUDZKI

DZIAŁANIA EDUKACYJNE

W Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki działania bezpośrednio związane z edukacją znalazły się w **Priorytecie IX**.

Poniżej opisujemy te części **Priorytetu IX**, w ramach którego można uzyskać środki finansowe na podnoszenie jakości i upowszechnienie edukacji przedszkolnej w środowisku lokalnym.

PRIORYTET IX – ROZWÓJ WYKSZTAŁCENIA I KOMPETENCJI W REGIONACH

W RAMACH TEGO PRIORYTETU MOŻNA UZYSKAĆ WSPARCIE NA NASTĘPUJĄCE DZIAŁANIA:

- + wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów – edukacja przedszkolna,
- + pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych, zwłaszcza w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych,
- + dodatkowe zajęcia w szkołach i wyposażenie szkół,
- + dostosowanie oferty edukacyjnej instytucji oświatowych do potrzeb rynku pracy,
- + podnoszenie kwalifikacji kadr systemu oświaty,
- + upowszechnianie kształcenia ustawicznego,
- + pakiety i przedsięwzięcia zmierzające do rozwoju lokalnych inicjatyw edukacyjnych.

DZIAŁANIE 9.1

WYRÓWNYWANIE SZANS EDUKACYJNYCH

PODDZIAŁANIE 9.1.1

ZMNIEJSZANIE NIERÓWNOŚCI W STOPNIU UPOWSZECHNIENIA EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

GRUPY DOCELOWE:

- + dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat),
- + ośrodki wychowania przedszkolnego,
- + społeczności lokalne.

ZAKRES WSPARCIA:

- + tworzenie ośrodków wychowania przedszkolnego, w tym również alternatywnych/innych form edukacji przedszkolnej (np. Ośrodków Przedszkolnych, przedszkół rodzinnych, placówek przy zakładach pracy, lokalnych inicjatyw w zakresie opieki nad dziećmi), na obszarach i w środowiskach o niskim stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej, w szczególności na obszarach wiejskich;
- + wspieranie istniejących przedszkoli poprzez zwiększanie uczestnictwa dzieci w zajęciach, na przykład wydłużenie godzin pracy, uruchomienie dodatkowego naboru dzieci, zatrudnienie dodatkowego personelu, realizację dodatkowych zajęć dla dzieci;
- + przygotowanie i realizacja kampanii informacyjnych promujących edukację przedszkolną wśród rodziców, przedsiębiorców, władz lokalnych itp.

W RAMACH TEGO DZIAŁANIA MOŻNA NA PRZYKŁAD:

- + zakładać, wyposażać i prowadzić Ośrodki Przedszkolne lub inne formy edukacji dla małych dzieci;
- + realizować wysokiej jakości zajęcia dla dzieci w istniejących placówkach przedszkolnych (np. szkolić nauczycieli z metody pracy projektami badawczymi, wyposażać przedszkola w pomoce niezbędne do prowadzenia takich zajęć i zapewniać dodatkowe wynagrodzenia dla nauczycieli prowadzących takie zajęcia).

DZIAŁANIE 9.4

WYSOKO WYKWALIFIKOWANE KADRY SYSTEMU OŚWIATY

GRUPY DOCELOWE:

- + nauczyciele,
- + kadra administracyjna i zarządzająca oświatą.

ZAKRES WSPARCIA:

- + studia podyplomowe i kursy doskonalące dla nauczycieli w zakresie zgodnym z lokalną i regionalną polityką edukacyjną;
- + studia wyższe dla nauczycieli zainteresowanych podwyższeniem lub uzupełnieniem posiadanego wykształcenia;
- + programy przekwalifikowania nauczycieli szkolnych w związku ze zmieniającą się sytuacją demograficzną (niż szkolny) kierunku kształcenia ustawicznego (osób dorosłych).

MINIMALNA WARTOŚĆ PROJEKTU: 50 TYSIĘCY ZŁ

W ramach tego działania istnieje na przykład możliwość pokrycia kosztów zdobycia lub podwyższenia kwalifikacji przez nauczycieli. Gmina lub organizacja może sama złożyć projekt, pojedynczy nauczyciele zaś zgłaszają się do instytucji składających wnioski na taki projekt w ich regionie.

DZIAŁANIE 9.5

ODDOLNE INICJATYWY EDUKACYJNE NA OBSZARACH WIEJSKICH

GRUPY DOCELOWE:

- + mieszkańcy obszarów wiejskich i miast do 25 tysięcy mieszkańców,
- + lokalne społeczności, grupy, partnerstwa.

ZAKRES WSPARCIA:

- + tworzenie i wsparcie inicjatyw ukierunkowanych na pobudzenie świadomości środowisk lokalnych i ich zaangażowania w działania na rzecz rozwoju edukacji na terenach wiejskich, a także przedsięwzięć mających na celu podnoszenie poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich;
- + projekty przyczyniające się do podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców obszarów wiejskich oraz rozwoju usług edukacyjnych na tych obszarach;
- + działania informacyjno-promocyjne, szkoleniowe, doradcze podnoszące świadomość mieszkańców obszarów wiejskich w zakresie korzyści płynących z kształcenia i szkolenia.

MAKSYMALNA WARTOŚĆ PROJEKTU: 50 TYSIĘCY ZŁ

Działanie 9.5 służy finansowaniu tzw. małych projektów, których realizacja nie trwa dłużej niż rok. Są one pomyślane przede wszystkim dla podmiotów nie mających jeszcze doświadczeń z funduszami strukturalnymi.

W RAMACH TEGO DZIAŁANIA MOŻNA NA PRZYKŁAD:

- + poprowadzić przez kilka miesięcy jeden/dwa pilotażowe Ośrodki Przedszkolne, by przekonać społeczność lokalną do znaczenia wczesnej edukacji;
- + uzyskać środki finansowe na zorganizowanie spotkań z rodzicami i szkoleń dotyczących zajęć edukacyjnych dla małych dzieci.

Dodatkowo różne działania dla dzieci ze środowisk defaworyzowanych i dla ich otoczenia można realizować w ramach **Priorytetu VII**, poświęconego przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu.

Poniżej opisujemy dwa działania w ramach tego Priorytetu. Nie są to działania bezpośrednio skupione na upowszechnianiu wczesnej edukacji. Ponieważ jednak przedsięwzięcia związane z małymi dziećmi są świetnym sposobem aktywizacji społecznej rodziców i całych społeczności lokalnych, również tu możemy znaleźć fundusze na prowadzenie edukacyjnych zajęć dla najmłodszych. Stworzenie Ośrodka Przedszkolnego lub innego miejsca, gdzie prowadzone są zajęcia dla małych dzieci, jest bardzo dobrym sposobem na uruchomienie i skupienie różnych społecznych inicjatyw. Dotyczy to w szczególności aktywizacji społecznej i zawodowej kobiet, które są ważną grupą docelową, zwłaszcza jeśli chodzi o projekty na obszarach wiejskich.

PRIORYTET VII – PROMOCJA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

PODDZIAŁANIE 7.2.1

AKTYWIZACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

GRUPY DOCELOWE:

- + osoby powracające na rynek pracy po urlopach wychowawczych i macierzyńskich;
- + otoczenie osób wykluczonych społecznie (w zakresie poradnictwa, projektów promocyjnych oraz działań wspierających).

ZAKRES WSPARCIA:

- + poradnictwo psychologiczne, psychospołeczne, zawodowe i inne, prowadzące do integracji społecznej i zawodowej, skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem i ich otoczenia;
- + rozwój nowych form i metod wsparcia indywidualnego i środowiskowego na rzecz integracji zawodowej i społecznej (w tym np. środowiskowej pracy socjalnej, centrów aktywizacji lokalnej, animacji lokalnej, streetworkingu, couchingu, treningu pracy);
- + rozwój usług społecznych przezwyciężających indywidualne bariery w integracji społecznej, w tym w powrocie na rynek pracy;
- + rozwijanie umiejętności i kompetencji społecznych niezbędnych na rynku pracy;
- + promocja i wsparcie wolontariatu, w zakresie integracji osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym – wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania pozaszkolnych form integracji społecznej młodzieży (świetlice środowiskowe, też z programem socjoterapeutycznym, kluby środowiskowe) połączonych z realizacją działań w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej.

MINIMALNA WARTOŚĆ PROJEKTU: 50 TYSIĘCY ZŁ

DZIAŁANIE 7.3.

INICJATYWY LOKALNE NA RZECZ AKTYWNEJ INTEGRACJI

GRUPY DOCELOWE:

- + mieszkańcy gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz miast do 25 tysięcy mieszkańców;
- + społeczności lokalne aktywnie działające na obszarach wiejskich na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu mieszkańców tych obszarów;

- + podmioty działające na obszarach wiejskich na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu mieszkańców tych obszarów.

ZAKRES WSPARCIA:

- + projekty przyczyniające się do integracji społecznej mieszkańców obszarów wiejskich oraz rozwoju usług społecznych na tych obszarach (z wyłączeniem instrumentów objętych zasadami pomocy publicznej);
- + wsparcie inicjatyw lokalnych o charakterze informacyjnym, szkoleniowym i promocyjnym (np. w formie szkoleń, spotkań, seminariów), mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszarów wiejskich, rozwój dialogu, partnerstwa publiczno-społecznego i współpracy na rzecz rozwoju zasobów ludzkich na poziomie lokalnym.

MAKSYMALNA WARTOŚĆ PROJEKTU: 50 TYSIĘCY ZŁ

Jest to poddziałanie podobne do poddziałania 9.5 – małe projekty (trwających maksymalnie rok i o wartości nie wyższej niż 50 tysięcy zł), skierowane wyłącznie do mieszkańców obszarów wiejskich. Ma ułatwić lokalnym podmiotom zdobywanie pierwszych doświadczeń w realizacji projektów finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

W RAMACH PRIORYTETU VII MOŻNA NA PRZYKŁAD:

- + składać wnioski o środki finansowe na zajęcia dla najmłodszych, które nie są prowadzone klasyczną ścieżką edukacyjną, na przykład na zajęcia świetlicowe prowadzone przez ośrodek pomocy społecznej dla dzieci z rodzin korzystających z pomocy OPS;
- + w ramach szerszego projektu można włączyć zajęcia dla małych dzieci, jeśli są okazją dla spotkań i uaktywniania rodziców dzieci;
- + szczególnie warto zwrócić uwagę na jedną z grup docelowych – na przykład kobiety powracające na rynek pracy po urloпах macierzyńskich i wychowawczych – i stworzyć w ramach projektu jakościową formę opieki dla ich dzieci.

4. PROGRAM OPERACYJNY KAPITAŁ LUDZKI W PRAKTYCE, CZYLI JAK APLIKOWAĆ O ŚRODKI NA EDUKACJĘ MAŁYCH DZIECI

GDZIE SZUKAĆ INFORMACJI

Wszystkie dane teleadresowe Instytucji Wdrażających dla Priorytetów VII i IX w poszczególnych województwach podajemy na s. 78. Można tam znaleźć informacje na temat ogłaszanych konkursów, terminów, wymaganych dokumentach itd.

Instytucja Wdrażająca jest odpowiedzialna za bezpośredni kontakt z beneficjentami składającymi wnioski. Najczęściej Instytucją Wdrażającą dla Priorytetu IX jest wydział, departament lub inna jednostka Urzędu Marszałkowskiego lub Wojewódzki Urząd Pracy.

Należy pamiętać, że dla wszystkich województw Instytucją Pośredniczącą jest Samorząd Wojewódzki – on podejmuje strategiczne decyzje dotyczące realizacji projektów i działań.

KONKURSY I WNIOSKI W PO KAPITAŁ LUDZKI

Ponieważ opisywane powyżej Priorytety realizowane są regionalnie, konkursy ogłoszone w poszczególnych województwach będą miały różne założenia i kryteria. Dopiero po ogłoszeniu konkursu będziemy wiedzieli na pewno jakie są warunki realizacji dla danego działania lub poddziałania w konkretnym województwie.

Instytucje Pośredniczące – zanim przystąpią do realizacji poszczególnych działań z PO KL i ogłoszą konkursy – muszą ustalić Plan działań na dany rok. Plan działań jest dokumentem o charakterze roboczym, obejmuje okres jednego roku budżetowego i ma na celu przedstawienie założeń województwa co do preferowanych form wsparcia (typów projektów), podziału środków finansowych na wybrane typy projektów oraz zasad i terminów wyboru projektów. W Planie działań muszą również znaleźć się najważniejsze kryteria, tzw. kryteria strategiczne, dotyczące preferowanych projektów.

INSTYTUCJA WDRAŻAJĄCA MOŻE OGŁASZAĆ KONKURSY CYKLICZNE I CIĄGŁE:

- + W konkursie cyklicznym z góry określony jest jeden lub kilka następujących po sobie terminów składania wniosków. W momencie ogłoszenia konkursu znane są daty otwarcia i zamknięcia naboru wniosków, a weryfikacja formalna i ocena merytoryczna odbywają się po zakończeniu każdego terminu naboru.
- + W konkursie ciągłym nabór wniosków i ich ocena jest prowadzona na bieżąco do wyczerpania limitu środków finansowych lub do zamknięcia konkursu uzasadnionego odpowiednią decyzją Instytucji Wdrażającej. Wyniki oceny są ogłaszane cyklicznie bądź na bieżąco.

Informacja o tym, jaki konkurs będzie ogłoszony dla określonego działania lub poddziałania powinna znaleźć się również w Planie działań.

Zgodnie z ogólnymi założeniami Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, wnioski mogą składać placówki oświatowe i opiekuńczo-wychowawcze, jednostki samorządu terytorialnego, pracodawcy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe i kościelne itd. Jednocześnie Instytucja Wdrażająca może ustalić dodatkowe kryteria wyboru projektów dotyczące beneficjentów (projektodawców). Niektóre podmioty mogą również być preferowane poprzez odpowiednie określenie kryteriów oceny merytorycznej wniosków.

Wnioski składane są w wersji papierowej i elektronicznej. Instytucja Wdrażająca dla każdego województwa opracowała narzędzie elektroniczne do konstruowania wniosków – tak zwany generator wniosków.

ADRESY WOJEWÓDZKICH INSTYTUCJI WDRAŻAJĄCYCH DLA PRIORYTETU VII i IX

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

DOLNOŚLĄSKI WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W WAŁBRZYCHU

ul. Ogrodowa 5b
58-306 Wałbrzych
tel. 074 84 08 193

DOLNOŚLĄSKI WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W WAŁBRZYCHU FILIA WE WROCŁAWIU

Al. Armii Krajowej 54
50-541 Wrocław
Infolinia: 0 800 700 337
tel. 071 782 92 00 wew.202
www.pokl.dwup.pl

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE

PRIORYTET VII

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ

ul. Broniewskiego 15/17

87-100 Toruń

tel. 056 610 21 61

e-mail: rops.anna@ropstorun.home.pl

www.ropstorun.home.pl/pokl/

PRIORYTET IX

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Departament Polityki Regionalnej

ul. M. Skłodowskiej-Curie 73

87-100 Toruń

tel. 056 656 11 30

fax. 056 656 11 29

WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA EUROPEJSKIM FUNDUSZEM SPOŁECZNYM

tel. 056 656 11 48

fax. 056 656 11 20

e-mail: efs@kujawsko-pomorskie.pl

www.fundusze.kujawsko-pomorskie.pl

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

PRIORYTET VII

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W LUBLINIE

ul. Okopowa 5

20-022 Lublin

www.wup.lublin.pl

PRIORYTET IX

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Departament Polityki Regionalnej

ul. Czechowska 19

20-072 Lublin

tel. 081 441 68 50

fax 081 441 68 53

e-mail: defs@lubelskie.pl

www.efs.lubelskie.pl

W RAMACH DEPARTAMENTU DZIAŁA ODDZIAŁ WDRAŻANIA PRIORYTETU IX PO KL

tel. 081 441 68 50

fax. 081 441 68 53

WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

ul. Podgórna 7
65-057 Zielona Góra
tel./fax 068 456 53 14

DEPARTAMENT EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO

ul. Kożuchowska 15a
65-364 Zielona Góra
tel./fax: 068 456 53 14
e-mail: sekretariat@efs.lubuskie.pl
www.efs.lubuskie.pl

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE

PRIORYTET VII

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY

Punkt Informacyjny EFS w Łodzi

budynek A, pokój 6 i 7
ul. Wólczańska 49
90-608 Łódź
tel./fax: 042 634 88 30, 632 01 12 wew. 119, 120
lowuefs@mm.com.pl
<http://efs.wup.lodz.pl/>

PRIORYTET IX

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Departament ds. PO Kapitał Ludzki

Al. Piłsudskiego 8
90-051 Łódź
tel. 042 663 33 92
fax. 042 663 33 93
e-mail: Pokl@Lodzkie.Pl
www.pokl.lodzkie.pl

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W KRAKOWIE

Punkt Informacyjny EFS w Krakowie

pokój 110
Plac Na Stawach 1
30-107 Kraków
tel. 012 424 07 37
e-mail: efs@wup-krakow.pl

ZESPÓŁ PROMOCJI, KONKURSÓW I NABORU PROJEKTÓW

tel. 0-12 42 40 730

www.wrotamalopolski.pl/root_POKL

www.wup-krakow.pl

WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

MAZOWIECKI URZĄD MARSZAŁKOWSKI

Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych

ul. Jagiellońska 74

03-301 Warszawa

tel. 022 29 52 000

fax 022 29 52 001

e-mail: punkt_kontaktowy@mazovia.pl

www.mazowia.eu/jmaz/

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W OPOLU

ul. Głogowska 25c

45-315 Opole

tel. 077 441 67 01

fax. 077 441 67 02

WYDZIAŁ WDRAŻANIA EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO

tel. 077 441 70 02

WYDZIAŁ MONITOROWANIA EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO

tel. 077 441 66 75

WYDZIAŁ DS. INFORMACJI, PROMOCJI I POMOCY TECHNICZNEJ

tel. 077 441 66 98

www.pokl.opole.pl

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W RZESZOWIE

Wydział Koordynacji PO KL

ul. Zygmuntowska 9

35-025 Rzeszów

tel. 017 850 92 70, 017 850 92 71

www.wup-rzeszow.pl/?cPath=191//5

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO
Departament Polityki Regionalnej i Funduszy Strukturalnych
ul. Gen. F. Kleeberga 20
15-691 Białystok
tel. 085 654 82 00
fax. 085 654 82 01
e-mail: dpr.sekretariat@wrotapodlasia.pl

punkt informacji telefonicznej o 8013 o 8013

W RAMACH DEPARTAMENTU DZIAŁA
REFERAT WDRAŻANIA DZIAŁAŃ POKL WSPIERAJĄCYCH ROZWÓJ WYKSZTAŁCENIA I KOMPETENCJI
tel. 085 654 82 20
www.pokl.wrotapodlasia.pl

WOJEWÓDZTWIE POMORSKIE

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO
Departament Europejskiego Funduszu Społecznego
ul. Augustyńskiego 2
80-819 Gdańsk
tel. 058 326 81 90
fax. 058 326 81 93
e-mail: defs@woj-pomorskie.pl
www.wrotapomorza.pl/pl/defs/

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
Wydział Europejskiego Funduszu Społecznego
siedziba: ul. Reymonta 24
poczta: ul. Ligonía 46
40-029 Katowice
tel. 032 202 41 40
fax. 032 254 54 71
e-mail: efs@silesia-region.pl
www.efs.silesia-region.pl

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

ŚWIĘTOKRZYSKIE BIURO ROZWOJU REGIONALNEGO

Biuro Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

ul. Jagiellońska 70
25-956 Kielce
tel. 041 365 62 73 76
fax. 041 365 62 73 76 wew. 109
e-mail: pokl_sekr@pokl.sbrr.pl
www.pokl.sbrr.pl

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE

PRIORYTET VII

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ

ul. Emilii Plater 1
10-562 Olsztyn
tel. 089 521 95 30 (do 34)
e-mail: rops@warmia.mazury.pl

PRIORYTET IX

DEPARTAMENT EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO

Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego

pokój 377
ul. Emilii Plater 1
0-562 Olsztyn
tel. 089 521 97 21
fax. 089 521 97 09
e-mail: efs@warmia.mazury.pl
www.wm.24.pl/modules.php?name=Content&pa=list_pages_categories&cid=90
infolinia 0801 337 801

WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W POZNANIU

Wydział Funduszy Unii Europejskiej

ul. Kościelna 37
60-538 Poznań
tel. 061 846 38 51

PUNKT INFORMACYJNY EFS

pokój 22/23
tel. 061 846 3823
e-mail: infoefs@wup.poznan.pl
www.wup.poznan.pl

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W SZCZECINIE

ul. Mickiewicza 41

70-383 Szczecin

tel. 091 425 61 01

www.wup.pl/index.php?navi=w

NACZELNIK WYDZIAŁU KOORDYNACJI PO KL

pokój 212

tel. 091 425 61 65

PUNKT INFORMACYJNY EFS

pokój 211, 210

tel. 091 425 61 63 64

fax. 091 425 61 03

e-mail: info-efs@wup.pl

POMOC FUNDACJI KOMEŃSKIEGO PRZY SZUKANIU ŚRODKÓW FINANSOWYCH A ZAJĘCIA EDUKACYJNE DLA MAŁYCH DZIECI

Europejski Fundusz Społeczny na lata 2007-2013 stwarza niepowtarzalną szansę, by zapewnić – także najmłodszym obywatelom – lepsze warunki rozwoju i edukacji.

Fundacji Komeńskiego zależy na tym, by możliwie jak najwięcej dzieci skorzystało z tej szansy. Dlatego dla gmin i organizacji pozarządowych przygotowaliśmy system wsparcia pomagający w ubieganiu się o środki finansowe z EFS-u. Proponujemy:

KONSULTACJE REGIONALNYCH KONSULTANTÓW

Fundacja Komeńskiego przygotowała grupę konsultantów, którzy będą udzielać pomocy gminom, organizacjom pozarządowym, lokalnym konsorcjom itd. w wyszukiwaniu źródeł finansowania i przygotowywaniu wniosków na projekty związane ze wspieraniem rozwoju i edukacji małych dzieci.

KONSULTANCI ZOSTALI PRZYGOTOWANI DO UDZIELANIA POMOCY W ZAKRESIE:

- + specyfiki wysokiej jakości programów dla małych dzieci oraz możliwych rozwiązań organizacyjno-edukacyjnych;
- + przygotowania lokalnej diagnozy potrzeb i zasobów edukacyjnych;
- + konstruowania lokalnych planów działań na rzecz najmłodszych pozwalających na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów;
- + przygotowywania wniosków o dotacje w ramach dostępnych konkursów.

Konsultanci będą dostępni od marca 2008 roku. Wszystkich zainteresowanych zapraszamy na stronę internetową programu „Dla Dzieci” **www.dladzieci.org.pl**, gdzie znajduje się lista konsultantów rekomendowanych przez Fundację wraz z ich adresami e-mailowymi i informacją, na terenie jakiego województwa mieszkają. Bezpośrednie szczegóły dotyczące współpracy (zakres pomocy, niezbędne dane o sytuacji najmłodszych na terenie gminy, terminy spotkań) należy ustalać bezpośrednio z konsultantami.

KONSULTACJE NA FORUM INTERNETOWYM

Zapraszamy do Punktu Konsultacyjnego, który działa na forum internetowym programu „Dla Dzieci” **<http://www.dladzieci.org.pl/forum/viewtopic.php?id=1345>**. W Punkcie można uzyskać pomoc merytoryczną i techniczną przy pisaniu wniosków o dofinansowanie na działania związane ze wspieraniem rozwoju i edukacją małych dzieci. Na pytania związane z wczesną edukacją odpowiadają eksperci współpracujący z Fundacją Komeńskiego. Konsultacji z zakresu dostępności funduszy, trybu aplikowania, pisania wniosków itp. udzielają eksperci Stowarzyszenia Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS.

Wszyscy zainteresowani pomocą techniczną mogą się kontaktować bezpośrednio ze Stowarzyszeniem BORIS:

+ ul. Ogrodowa 50 lok. 1
00-876 Warszawa
tel./ fax (0-22) 620-31-92, (0-22) 890-94-49

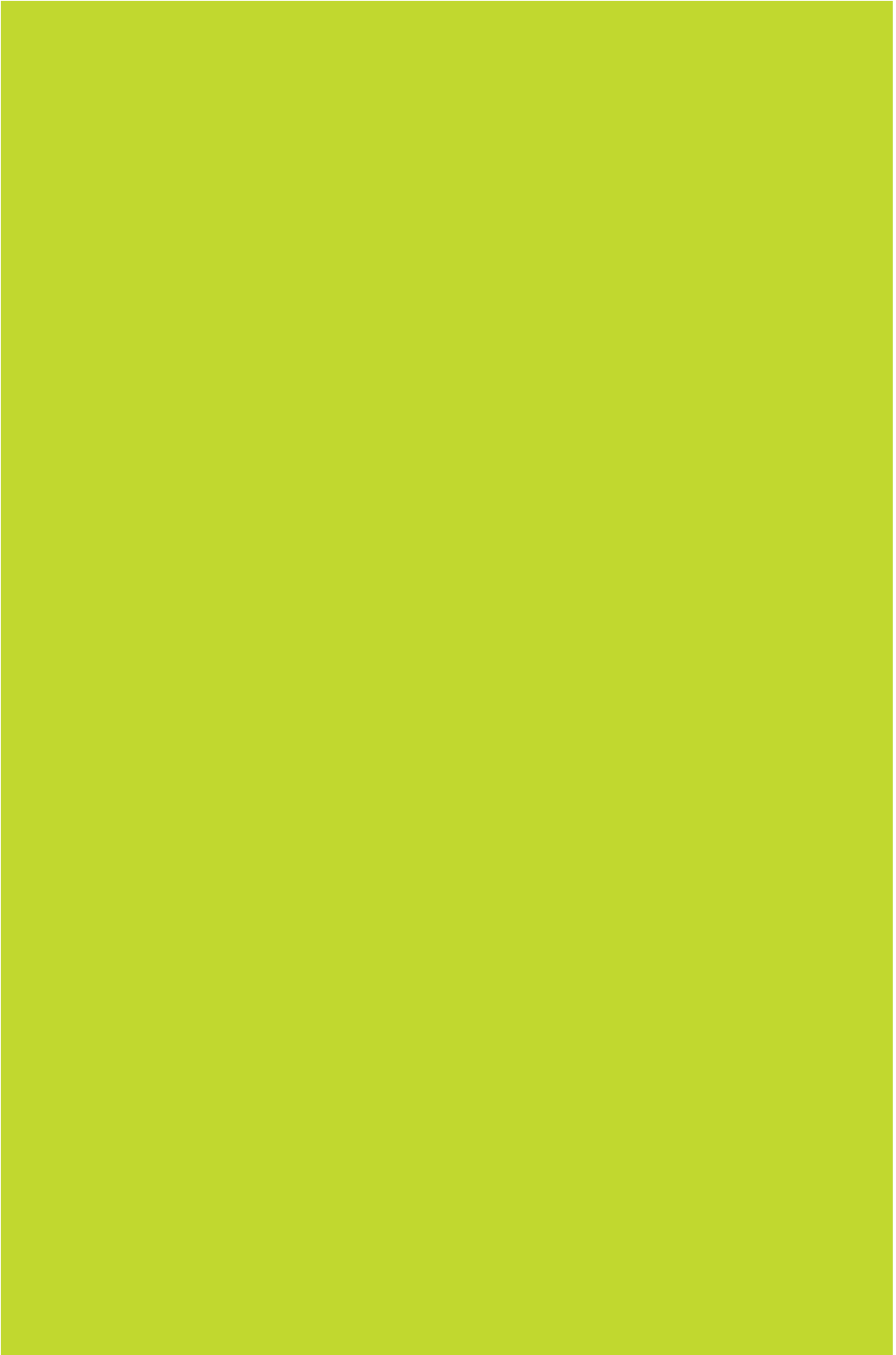
Przy rozmowach ze Stowarzyszeniem BORIS prosimy o powołanie się na Fundację Komeńskiego.

INFORMACJE NA STRONIE INTERNETOWEJ

Zapraszamy na strony internetowe: Fundacji Komeńskiego **www.frd.org.pl** oraz programu „Dla Dzieci” **www.dladzieci.org.pl**, gdzie umieszczamy materiały poświęcone możliwościom uzyskania środków finansowych na alternatywne formy edukacji przedszkolnej.

KONSULTACJE TELEFONICZNE

Fundacja Komeńskiego będzie również organizować seminaria dla gmin i lokalnych organizacji zainteresowanych prowadzeniem różnorodnych form edukacji dla małych dzieci na swoim terenie. Semina-
ria będą dotyczyć podnoszenia jakości edukacji przedszkolnej oraz zdobywania środków finansowych na
upowszechnianie tej edukacji. Informacje o seminariach i możliwości udziału w nich będą systematyczne
zamieszczane na stronie **www.frd.org.pl**, w dziale Aktualności.

OCHOTNICZA
STRAŻ POŻARNA
W JECLAWKACH
REMIZA STRAŻACKA

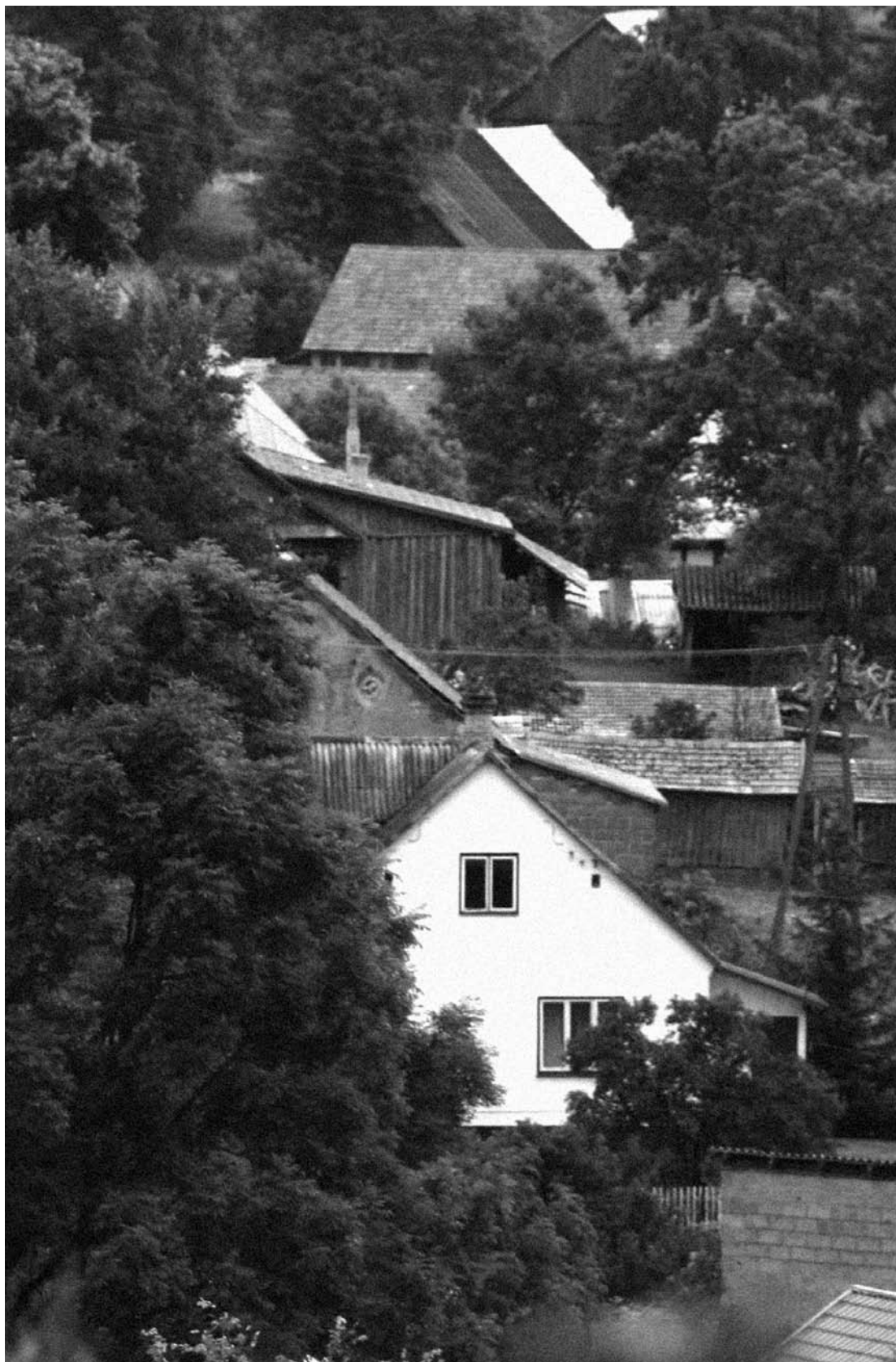

INFORMACJA O FUNDACJI ROZWOJU DZIECI IM. J.A. KOMEŃSKIEGO

FUNDACJA ROZWOJU DZIECI IM. JANA AMOSA KOMEŃSKIEGO

FUNDACJA POWSTAŁA PO TO, BY STWARZAĆ DZIECIOM JAK NAJLEPSZE WARUNKI DO BUDOWANIA POCZUCIA WŁASNEJ WARTOŚCI, ROZWOJU SAMODZIELNEGO I TWÓRCZEGO DZIAŁANIA ORAZ ROZBUDZANIA CIEKAWOŚCI.

SZCZEGÓLNIE DBAMY O DOBRO TYCH DZIECI, KTÓRE MAJĄ MNIEJSZE SZANSE NA UDANY START W DOROSŁE ŻYCIE: Z MAŁYCH MIEJSCOWOŚCI, ZE ŚRODOWISK ZANIEDBANYCH EKONOMICZNIE I KULTUROWO.

DZIAŁAMY WE WSPÓŁPRACY Z RODZICAMI, NAUCZYCIELAMI, ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI, SAMORZĄDAMI I INSTYTUCJAMI POMAGAJĄCYMI DZIECIOM.

FUNDACJA DĄŻY DO WPROWADZENIA TRWAŁYCH ZMIAN SYSTEMOWYCH, KTÓRE USPRAWNIAJĄ PROCES WSPIERANIA ROZWOJU I EDUKACJI MAŁYCH DZIECI. W RAMACH AKADEMII KOMEŃSKIEGO – NIE-PUBLICZNEJ PLACÓWKI DOSKONALENIA NAUCZYCIELI – ORGANIZUJE SZKOLENIA DLA NAUCZYCIELI, DYREKTORÓW PRZEDSZKOLI I SZKÓŁ, RODZICÓW ORAZ LOKALNYCH WŁADZ EDUKACYJNYCH.

COPYRIGHT BY

FUNDACJA ROZWOJU DZIECI IM. JANA AMOSA KOMENSKIEGO

WARSZAWA 2008-02-27

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE

PRZEDRUK LUB KOPIOWANIE CAŁOŚCI ALBO FRAGMENTU KSIĄŻKI –
Z WYJĄTKIEM CYTATÓW W ARTYKUŁACH I PRZEGLĄDACH KRYTYCZNYCH –
MOŻLIWE JEST TYLKO NA PODSTAWIE PISEMNEJ ZGODY WYDAWCY

WYDAWCA:

FUNDACJA ROZWOJU DZIECI IM. JANA AMOSA KOMENSKIEGO

UL. FLORY 1/8, 00-586 WARSZAWA

www.frd.org.pl

WYDANIE I

ISBN: 978-83-924424-3-1

REDAKCJA: TERESA OGRODZIŃSKA, MARTA BIAŁEK-GRACZYK

PROJEKT GRAFICZNY: ANNA PIWOWAR (www.lapolka.com)

KOREKTA: MONIKA TWARDZIAK

ZDJĘCIA: MARTA BIAŁEK-GRACZYK

DRUK: ARGRAF SP Z OO

www.frd.org.pl